ØKONOMI OG POLITIK

27. ÅRGANG NR. 2 APRIL-JUNI 1953

Indhold

Striden om Trieste 103
Japans økonomi siden den 2. verdenskrig 128
U.S.A.s importpolitik 149
Den internationale økonomiske situation 156
Den økonomiske udvikling i Danmark 181
Politisk kronik 197
Boganskaffelser til biblioteket 214

Kvartalsskrift udgivet af

INSTITUTET FOR HISTORIE OG SAMFUNDSØKONOMI

EJNAR MUNKSGAARD . KØBENHAVN 1953

STRIDEN OM TRIESTE

Af Sven Henningsen

8. oktober 1953 offentliggjorde den engelske og den amerikanske regering beslutningen om at rømme den del af Trieste-området, som siden 1945 har været besat af engelsk-amerikanske tropper. Dette skridt medførte en ny eksplosiv krise i konflikten mellem Italien og Jugoslavien om Adriaterhavets nordøstlige kyster. Striden om dette område har ikke alene været baggrunden for det spændte italiensk-jugoslaviske forhold i tiden mellem de to verdenskrige og siden 1945, men var også fra 1860erne til krigsudbruddet i 1914 et element i det østrigsk-italienske fjendskab og således en del af det konfliktstof i den europæiske politik, der resulterede i Julikatastrofen.

I Europa, hvor århundreders folkeblandinger indenfor mange områder bevirker, at statsgrænser umuligt kan afstikkes, således at de følger skillelinjerne mellem folkene, har den nationalistiske grænsepolitik skabt og skaber stadig konflikter mellem staterne. Den er gang på gang blevet årsagen til krige, samtidig med at disse stridigheder om nationale mindretal har gjort de mindre stater til kastebolde i den internationale stormagtskamp. I den lange periode, hvor nationalismen har præget europæisk politik, er Trieste-spørgsmålet et karakteristisk eksempel på en sådan modsætning med historisk, national, strategisk og økonomisk baggrund, hvis fortsættelse i brintbombens århundrede må karakteriseres som grotesk.

1. *Historisk baggrund.*

Byen Trieste, der ligger i Adriaterhavets nordøstlige hjørne, er blot brændpunktet for de konflikter, der har udfoldet sig om det område på Adriaterhavets østlige kyst, som indtil 1945 udgjorde det italienske landskab *Venezia Giulia,* bestående af halvøen Istrien og bjergegnene nord herfor (provinserne Carniola, Gorizia, Istria og Trieste). Området er på størrelse med Sjælland og Lolland-Falster (8.963 km²) og har en befolkning på ca. 1 million, bestående af italienere, der hovedsagelig bor i byerne i Fiume, Pola, Rovegno, Trieste, Monfalcone og Gradisca, mens det slaviske befolkningselement, slovener og kroater, for flertallets vedkommende findes i landdistrikterne, mens de danner et mindretal i byerne. Ifølge italienske beregninger bor der i området 600.000 sydslaver og 400.000 italienere, mens de jugoslaviske tal er henholdsvis 650.000 og 250.000.

Venezia Giulia erobredes 177 f. v. t. af romerne, der kaldte det Illyria.

I 6te århundrede begyndte slaverne at indvandre og slog sig hovedsagelig ned i det indre, hvor de indtil nutiden har levet som en primitiv bondebefolkning. Karl den Store skabte af Istriens vestkyst et markgrevskab, mens resten dannede et grevskab. 1420 kom markgrevskabet under republiken Venezia, der havde erobret en ring af havne på Istriens vestlige kyst. Disse gav støttepunkter for handelen, samtidig med at Dalmatiens skove leverede tømmer til Venezias flåder. Fra denne periode grundfæstes den italienske indflydelse og bosættelse. Italienerne dannede den lokale adel og i byerne et velstående borgerskab af købmænd og skibskaptajner.

I 14. og 15. århundrede satte de østrigske Habsburgere sig efterhånden fast på Istrien. 1382 erhvervede de således Trieste og 1511 Fiume.

1797 opløste Napoleon republikken Venezia, og Østrig fik overdraget Dalmatien og resten af Istrien. Efter nederlaget ved Austerlitz i 1805 måtte det imidlertid afstå Dalmatien og republikken Ragusa til Napoleon og i 1809 også Istrien med Trieste. Disse lande blev nu de illyriske provinser, som indlemmedes i Napoleons imperium med en fransk generalguvernør som øverste myndighed.

Under det franske styre, der varede til 1814, gennemførtes revolutionerende administrative, retlige, sociale og økonomiske reformer. Efter franske forbilleder oprettedes også et skolevæsen. Derimod led provinserne ligesom de andre lande, der blev behersket af Napoleon, under den franske økonomiske udsugning og troppeudskrivningerne.

Ved Europas nyordning 1815 fik Østrig de illyriske provinser tilbage sammen med dets øvrige italienske landsdele. Fra 1849 oprettedes under en kejserlig guvernør den administrative enhed *Küstenland* (littoral) bestående af tre kronlande: Gorizia, Gradisca og Istrien med hver sin landdag og lokale administration, samt bystaten Trieste, som havde halvautonom administration. Byen Fiume kom derimod fra 1848 under ungarsk styre, men havde selvstyre med italiensk som regeringssprog.

Denne ordning varede til 1918, og *Küstenland* var således en del af det habsburgske monarki med overvejende tysk administration. I samme grad som nationalismen blandt monarkiets mange nationaliteter tog til, og kravet om national selvbestemmelsesret voksede, blev Østrig-Ungarn en svag statsdannelse. Fra et økonomisk synspunkt var monarkiet derimod særdeles vel opbygget og gav indbyggerne gunstige økonomiske muligheder. Dette gjaldt også landskaberne på Adriaterhavets kyst.

Fra midten af det 19. århundrede fik kystprovinserne en økonomisk opgangsperiode. 1857 fuldførtes Ljubljana-Trieste banen – en sidelinje på den østrigske Südbahn. Dermed blev Trieste og dets opland forbundet økonomisk med Centraleuropa og Donaulandene. I 1869 åbnedes Suezkanalen, hvilket medførte en renæssance for transithandelen og trafikken på Middelhavet, i hvilken Triestes beliggenhed gav det gode chancer for at deltage. Endelig betød Østrigs udelukkelse fra Det tyske Forbund i 1866, at det mere og mere rettede sine økonomiske og politiske interesser mod sydøst, mod Balkan og Middelhavet.

Følgen heraf blev, at Triestes handel voksede stærkt fra 1860erne og bevarede et højt niveau indtil 1914. Denne udvikling begunstigedes på mange

måder af regeringen i Wien, der også gjorde byen til base for den østrig-ungarske Adriaterhavsflåde. Den økonomiske blomstring bevirkede endvidere, at slaverne vandrede ind til byerne, hvor de blev arbejdere. Den østrigske jernbanestatistik fra 1913 viser m. h. t. trafik fra og til Trieste, at 90 % foregik indenfor dobbeltmonarkiets grænser, heraf 31 % på selve kystprovinserne, mens Italiens andel var ringe.

De økonomisk gunstige forhold, der var gældende indenfor hele det store riges forskellige dele, tilsløredes dog af de voldsomme nationalitetskampe, som tilsidst opløste habsburgerriget. I kystprovinserne fordelte befolkningen sig 1913 på følgende måde: 20 % var slovener, 32,5 % var kroater, 3,5 % tyskere og 43 % italienere. De nationale modsætninger var således trekantede: på den ene side en slavisk og italiensk modsætning til den tyske administration og på den anden side spænding mellem slaverne og italienerne indbyrdes.

Mellem slovener og kroater gjorde historiske, religiøse og kulturelle forskelle sig gældende, og de hindrede en national politik ad fælles baner. Videst fremskredne var slovenerne og blandt dem begyndte allerede i 18. århundrede en litterær national bevægelse, bl. a. under ledelse af Bartholomæus Kopitar, som udgav en grammatik for det slovenske sprog. Fra slutningen af 1830erne fik bevægelsen politisk retning. Da det østrigske styre blev genindført i 1815, afskaffede det praktisk talt alle de reformer, som var blevet gennemført i den franske tid. Samlingen af slovener og kroater i de illyriske provinser havde imidlertid efterladt stærke impulser, og under navnet illyrianismen begyndte de nationalt bevidste slovener og kroater at agitere for oprettelsen af en illyrisk union under habsburgerne.

En anden retning indenfor den sydslaviske nationale samlingspolitik var den storkroatiske bevægelse, som udformede tanken om „trialismen", d. v. s. opdelingen af det østrigsk-ungarske monarki i tre dele: en tysk, en ungarsk og en sydslavisk. Fra det 20. århundredes begyndelse voksede den nationalistiske bevægelse mellem sydslaverne stærkt, fremmet af skolegang, valgret og bedre økonomiske kår. Samtidig fik den en anti-østrigsk kurs og sigtede mod kystprovinsernes løsrivelse og deres forening med serberne i kongeriget Serbien. Til trods for religiøse, kulturelle og historiske traditioner var flertallet af slovenerne og kroaterne i kystprovinserne i 1914 enige i ønsket om oprettelsen af en selvstændig stat sammen med serberne, selv om formen herfor kunne fremkalde uenighed.

I kystprovinserne var den sydslaviske nationalisme imidlertid ikke alene om at underminere den østrig-ungarske stat. Også italienerne sigtede i årtierne op mod 1914 mod løsrivelse og tilslutning til kongeriget Italien.

De nationalistiske aspirationer blandt italienerne var en udløber af det italienske folks kamp mod Østrig for at opnå national samling. I to krige med Østrig – 1859 og 1866 – lykkedes det Italien at befri Lombardiet og Venetien, men tilbage var „Italia Irredenta": Sydtyrol samt Istrien og Trieste på Adriaterhavets kystland. Da Italien i 1866, takket være Preussens sejr over Østrig, overtog Venetien, kom dets grænser i direkte kontakt med kystprovinserne og dermed også deres italienske befolkning. Ønskerne om at frigøre disse italienere fra østrigsk styre og hjemføre dem til den nye italienske stat kom først og

fremmest fra selve Italien. Italienerne i *Küstenland* indtog fra gammel tid en økonomisk og kulturel overlegen stilling, sammenlignet med den sydslaviske befolkning, og favoriseredes af den østrigske regering. Indtil 1866 var de da også loyale mod den østrigske kejser, men den voksende agitation fra Italien for løsrivelse vandt efterhånden flere og flere tilhængere blandt italienerne på Adriaterhavets østkyst. Ganske vist søgte Østrig at mildne både kongeriget Italiens agitation for „Italia Irredenta" og sine italienske borgeres utilfredshed ved at give disse en privilegeret stilling, som i monarkiets øvrige provinser kun blev nydt af tyskerne, men i 1914 sympatiserede dog betydelige befolkningsgrupper med den nationale bevægelse, selvom deres aktive deltagelse i agitationen var lunken og de ofte beklagede den.

På denne baggrund blev Italiens og Østrig-Ungarns makkerskab i Triplealliancen sammen med Tyskland en unaturlig kombination. Fra italiensk side blev denne forbindelse betragtet som midlet til at erhverve „Italia Irredenta", og Italien fik i alliancetraktaten indsat artikel 7, hvorefter det skulle have kompensationer i tilfælde af østrigske udvidelser på Balkan. Indtil 1914 nægtede østrigerne dog at forhandle herom. De to allieredes forhold til hinanden karakteriseres måske bedst af den østrigske generalstabschef Conrad v. Hötzendorffs forskellige forslag til en præventiv krig mod Italien, og den italienske regerings aftaler med Frankrig, der gjorde dens loyalitet mod sine allierede højst tvivlsom.

2. *Verdenskrig I.*

Da krigen udbrød i 1914 var der således i *Küstenland* to nationale bevægelser – den italienske og den sydslaviske – som begge arbejdede for de østrigske kronlandes løsrivelse fra Østrig-Ungarn. De inspireredes og støttedes fra to selvstændige stater Italien og Serbien. Det var dog klart, at hvis disse bestræbelser lykkedes, lå heri kimen til nye konflikter, hvis ikke italienerne og slaverne kunne enes om, hvilke dele, der skulle gå til Italien og hvilke til en eventuel storserbisk stat.

Italien var i den bedste position til at sikre sine interesser. Under Julikrisen rejste det overfor Østrig spørgsmålet om kompensationer. 3. august erklærede det sig neutralt med den motivering, at Østrig-Ungarn førte en angrebskrig, mens forpligtelser i Triplealliancen kun angik en defensiv krig. I december 1914 kom det endelig til forhandlinger mellem østrigerne og italienerne, og da disse opdagede, at Tyskland lagde pres på regeringen i Wien, øgedes deres krav. 21. februar nægtede Italien at sanktionere yderligere østrigske operationer på Balkan, med mindre det kom til forhandling om afståelse til Italien af østrigske områder. De italienske krav var dog således, at Østrig sagde nej.

Samtidig forhandlede italienerne med ententen, som var i stand til at give større løfter som vederlag for deltagelse i krigen. Endnu mens dens forhandlinger med Wienerregeringen foregik, afsluttede den italienske regering 26. april 1915 den hemmelige traktat i London, hvori ententen til gengæld for italiensk krigsdeltagelse bl. a. lovede provinserne Gorizia og Gradisca og en del af Carniola, Istrien og Trieste, øerne Cherso og Lussin samt den nordlige del af Dalmatien (se kort side 108). En opfyldelse af dette løfte ville bringe

1.3000.000 sydslaver og 230.000 tyskere under italiensk herredømme. Italiens planer gik tydeligvis videre end at frigøre „Italia Irredenta". Det tilstræbte, som den italienske ambassadør i London marquis Imperiali erklærede, garantier mod faren for, at det østlige Adriaterhav kom på slavisk hånd og beskyttelse af Italiens stilling som middelhavsmagt.

Fra Østrigs synspunkt var Londontraktaten naturligvis uakceptabel, dens opfyldelse ville afskære det fuldstændigt fra adgangen til havet. Under de fredsforhandlinger, som førtes mellem Østrig og ententen i 1917, blev de italienske krav da også en hovedanstødssten.

Hensynet til østrigske interesser blev dog ikke afgørende for spørgsmålets udvikling, men derimod de italiensk-slaviske modsætninger. I efteråret 1914 var den serbiske premierminister Nikola Pasič af den anskuelse, at Italien burde have Istrien og Triest, men ikke mere. Da serberne derfor fik nys om Londontraktatens løfter til Italien, protesterede de kraftigt. 7. juli 1917 enedes sydslaverne og serberne om retningslinjerne for oprettelsen af deres fremtidige stat, og Corfudeklarationen herom forudså klart en revision af Londondeklarationen. Præsident Wilsons ramme for den kommende fred, de 14 punkter, hvis artikel 9 lød således: „En regulering af Italiens grænser skal gennemføres efter klart anerkendte nationalitetslinjer" ville tydeligvis ved sin praktiske anvendelse komme i konflikt med de italienske aspirationer. I begyndelsen af 1918 søgte interesserede engelske kredse at få etableret en italiensk-jugoslavisk forståelse. Med Romregeringens billigelse indledtes forhandlinger i London mellem den italienske ambassadør Torre og den jugoslaviske politiker Trumbeč. Disse samtaler videreførtes på kongressen for de undertrykte nationaliteter i Rom i april 1918, hvori også deltog en italiensk delegation. Den såkaldte Rompagt forudså, omend uklart, en modifikation af Londontraktaten.

Italiens store ofre i krigen med Østrig-Ungarn og dobbeltmonarkiets fuldstændige nederlag i oktober 1918, der medførte dets opløsning og de forskellige nationaliteters kamp om deling af byttet, rejste også skarpt de italiensk-jugoslaviske modsætninger.

Italienerne var gået ind i krigen i 1915 for at tilfredsstille „den hellige egoisme", og deres mål sigtede ud over en national retfærdig løsning af det adriatiske problem og mod en fremtidig magtpolitiks stategiske grænser vis a vis en storserbisk stat. Dette trådte klart frem, da magterne i januar 1919 mødtes i Versailles for at indlede forhandlingerne om en fredsordning.

3. *Ordningerne 1919–1924.*

Kort efter fredskonferencens sammentræden i januar 1919 overrakte italienerne deres ønsker, der først og fremmest gik ud på en opfyldelse af Londontraktatens løfter. Dernæst forlangte de udover disse traktatmæssige krav, som England og Frankrig måtte føle sig forpligtet til at støtte, byen Fiume, hvilket mere end noget andet svækkede deres stilling i de følgende måneder. I forbindelse med forhandlingerne om Londontraktaten havde den italienske udenrigsminister Sonnino 21/3 1915 udtalt, at Kroatien burde have Fiume. Denne by, som var blevet hjulpet frem, for at Ungarn kunne få egen havn, og hvis ita-

lienske befolkning var blevet begunstiget af de ungarske myndigheder på bekostning af slaverne, havde imidlertid allerede 30/10 1918 erklæret sig for tilslutning til Italien. Her vakte denne aktion stormende begejstring, og regeringen Orlando, som stod delt i dette spørgsmål, følte sig tvunget til at tage Fiumekravet op i Versailles.

18/2 forelagde jugoslaverne deres synspunkter for timandsrådet. De gik ud på en grænse, der løb 15 miles øst for Isonzofloden d.v.s. at Istrien, indbefattet Trieste, Fiume og Dalmatien skulle overdrages til Jugoslavien.

Præsident Wilson modsatte sig kategorisk en opfyldelse af Italiens krav i deres helhed. Han nægtede at anerkende den hemmelige Londontraktat og henviste til en løsning, der fulgte nationale skillelinjer i overensstemmelse med folkenes selvbestemmelsesret. Hans forslag, som byggede på de amerikanske eksperters memorandum til ham, gik ud på, at Italien skulle have den vestlige halvdel af Istrien, indbefattet Trieste og Pola. Dette grænseforslag fik navnet Wilsonlinjen (se kort side 109).

Lloyd George og Clemenceau erklærede, at de var parat til at opfylde Londontraktatens forpligtelser, men tog afstand fra de italienske krav på Fiume.

På dette grundlag kæmpede man i de følgende uger og måneder. Forskellige kompromisforslag blev forkastet af enten italienerne, jugoslaverne eller Wilson, hvis modstand mod de italienske ønsker snarest blev skærpet. 14/4 tilstillede han Orlando et memorandum, der indeholdt de tidligere amerikanske synspunkter samt et forslag om, at Italien skulle have Lissa og Valona og Fiume internationaliseres, men indlemmes i det jugoslaviske toldområde, en ordning, der mindede om den, som blev truffet m.h.t. Danzig og Polen.

Orlando afviste Wilsons memorandum, hvorefter denne 24. april i en offentlig erklæring henvendte sig direkte til det italienske folk. Han henviste til U.S.A.s fredsstiftende opgave og de principper, han selv havde formuleret som grundlag for dette hverv, „... kun på disse principper håber og tror det (d.v.s. U.S.A.), at det italienske folk vil anmode det om at slutte fred."

Som følge af denne uortodokse måde at føre diplomatiske forhandlinger på forlod Orlando konferencen og rejste tilbage til Rom, hvor han fik en begejstret modtagelse og et stort tillidsvotum i deputeretkammeret. Havde Wilson næret illusioner om italienernes sympati for hans strenge retfærdighedskrav, blev han skuffet.

Maj gik, uden at man fandt en løsning. I juni styrtedes Orlando, men heller ikke hans efterfølger Nitti og den nye udenrigsminister Tittoni kunne få gennemført de italienske ønsker. Efter underskrivelsen af traktaten med Tyskland rejste Wilson tilbage til U.S.A., men den amerikanske delegation opretholdt fortsat kravet om „Wilsonlinjen", og i September blev situationen yderligere spændt, da digteren d'Annunzio gennemførte sit kup i Fiume, der hilstes med jubel af nationalister og fascister i Italien.

Da fredstraktaten med Østrig, hvorved de omstridte områder afstodes, blev underskrevet i St. Germain 10/9 1919, var man således ikke kommet til en ordning af den italiensk-jugoslaviske konflikt. 21. januar 1920 opløstes Versaillesskonferencen, og de endnu svævende problemer måtte enten løses af ambassadørkonferencen eller på de periodiske møder, som stormagternes premierministre

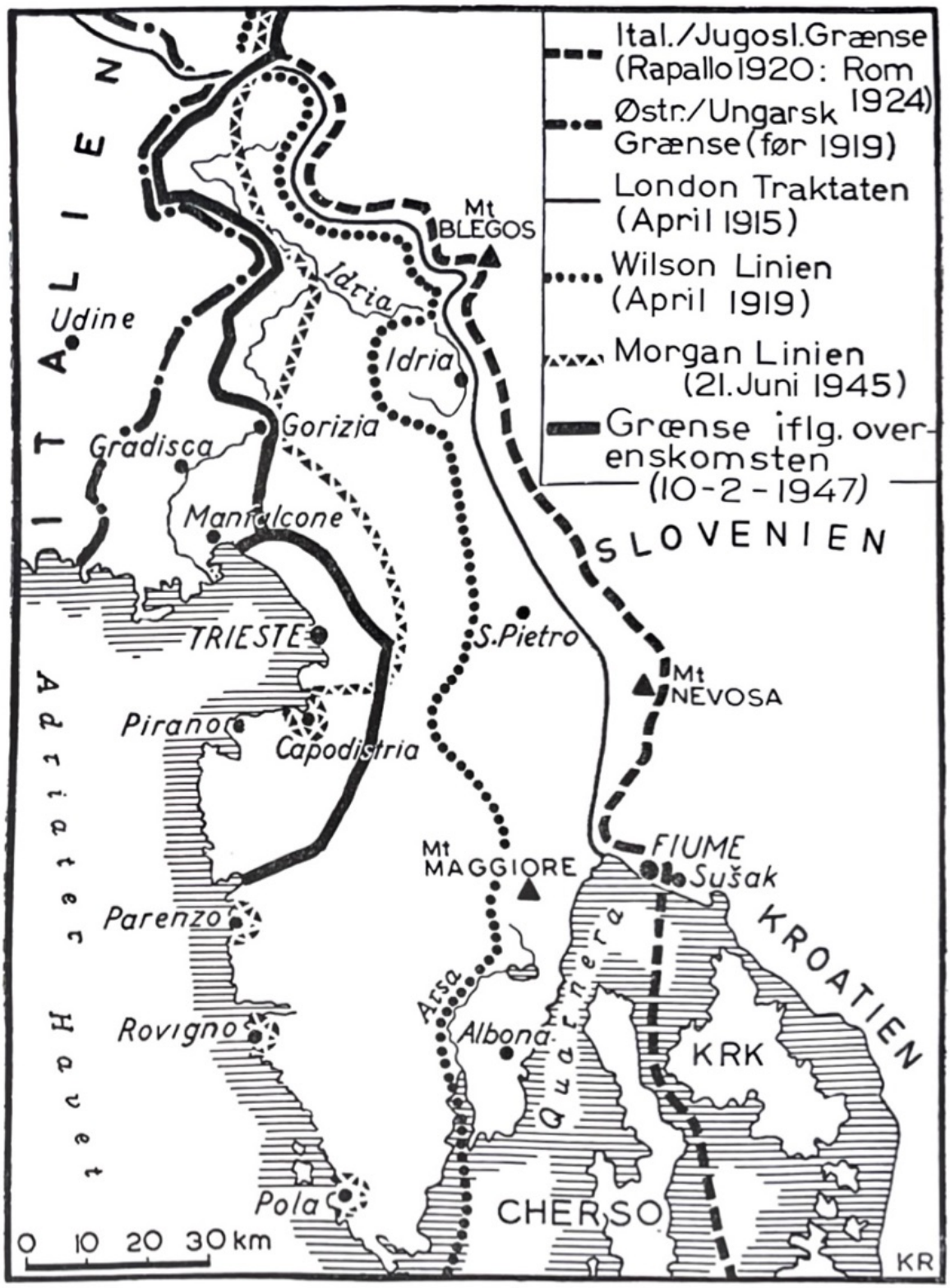

holdt i den følgende periode. På San Remokonferencen i April 1920 lykkedes det at få indledt direkte italiensk-jugoslaviske drøftelser, hvorefter England og Frankrig lettet trak sig ud af forhandlingerne. Wilson, som på dette tidspunkt kæmpede en tabende kamp mod den amerikanske folkestemning, blev slet ikke underrettet om denne nye fase i den italiensk-jugoslaviske grænsedragning.

Kontakten mellem Rom og Beograd resulterede i Rapallotraktaten 11/11

1920, hvori Italien opnåede Monte Nevosogrænsen, d.v.s. hele Istrien og grænse fælles med Fiume, som skulle være en fristad, mens Jugoslavien fik den tilgrænsende havneby Susak. Endvidere erhvervede Italien byen Zara samt øerne Lussin, Cherso og Lagosta (se kort side 109).

Fiume skulle ifølge Rapallotraktaten være selvstændig, men da det viste sig umuligt for italienerne og jugoslaverne at blive enige om dens grænser, besluttede de i 1924, at byen skulle indlemmes i Italien, mens Jugoslavien fik det omstridte Porto Baros.

Fra et strategisk synspunkt var ordningen af Adriaterspørgsmålet efter den første verdenskrig til Italiens fordel. Truslen om en slavisk magt på den anden side den venetianske bugt, og den svaghed, der ville have ligget i at skulle dele magten over Adriaterhavets nordøstlige kyster med den, blev afværget. De italienske erhvervelser måtte tværtimod fra et jugoslavisk synspunkt betragtes som truende støttepunkter for en eventuel italiensk ekspansion på Balkan. Det fik to gode havde Trieste og Pola samt det fra et strategisk synspunkt vigtige Fiume. Det opnåede en grænse langs de juliske alpers kam og alle de strategisk fordelagtige punkter mellem disse bjerge og bugten ved Fiume.

Fra et økonomisk synspunkt var de nyerhvervede landskaber af nogen værdi. Landbruget var svagest, idet kun en trediedel af Istrien blev dyrket, og bortset fra området mellem Trieste og Pirano var jorden ikke særlig god. Derimod rummede provinsen mineralske rigdomme, som især på grund af Italiens fattigdom på naturressourcer var af betydning. I det østlige Istrien lå rige kviksølv- og bauxitlejer samt Arsakulminerne i nærheden af Albona. Endvidere fandtes der bly, zink og marmor.

Industrielt var de vigtigste byer Trieste, Pola og Monfalcone, hvoraf de to første havde gode skibsbyggerier. I Trieste lå endvidere stålværker, cementfabrikker, savskærerier, maskinfabrikker samt forskellige småindustrier.

For transithandelsbyen Trieste blev opløsningen af Østrig-Ungarn og indlemmelsen i Italien derimod nærmest en katastrofe. De stater, der oprettedes eller udvidedes på dobbeltmonarkiets ruiner, førte økonomisk en destruktiv nationalistisk politik, hvilket medførte, at Trieste mistede sit fjernere opland, og dette formåede Italien ikke at erstatte. Allerede efter 1919 gik transittrafikken tilbage og nåede aldrig igen op på førkrigstallene. Efter 1929 skærpedes tilbagegangen, bl.a. fordi den centraleuropæiske trafik i endnu højere grad blev ledet over Hamburg og andre nord- og østersøhavne. I 1937 havde trafiken på Trieste kun $^1/_6$ af omfanget fra før 1914.

I det store og hele ordnedes Adriaterspørgsmålet til Italiens fordel. Selvom det måtte opgive kravet på det nordlige Dalmatien, som var blevet rejst på Versailleskonferencen, opnåede det dog mere, end det havde fået løfte om i Londontraktaten. Ikke blot fra et nationalt retfærdighedssynspunkt, men også for en fredelig europæisk betragtning havde „Wilsonlinjen" været bedre. I 1944, da Italien stod overfor en ny fredsordning, skrev den italienske historiker Gaetano Salvemini, som allerede i 1919 havde været talsmand for en mådeholden politik: „Dette område (det østlige Venezia Giulia) skulle aldrig have været tilført Italien. Befolkninger, der imod deres vilje knyttes til en fremmed nation, og som længselsfuldt spejder over grænsen mod deres landsmænd, er en kilde til

svaghed og ikke til styrke, de giver vanære og ikke prestige til den herskende nationalitet", en lære, som alle jord- og menneskehungrende nationalister kunne tilegne sig til Europas fordel.

4. *Tiden 1922–1945.*

I det memorandum, som den italienske delegation overrakte Versailleskonferencen 7/2 1919, hed det med henblik på de mindretal, som ville komme under italiensk regime, hvis Italiens krav gennemførtes: „Europa ... vil ... aldrig i fremtiden høre om nogen uretfærdighed, udøvet mod tyskere og slaver, som begivenhedernes gang nu vil bringe indenfor de nye italienske grænser."

Hvis det liberale Italien havde tænkt sig at overholde dette prisværdige princip, blev det i hvert tilfælde gjort til skamme, efter at Mussolini var kommet til magten i oktober 1922. I begyndelsen af tyverne havde slovenske skoler fået tilladelse til at fortsætte, slovenske og kroatiske aviser udkom stadig, og de slaviske mindretal deltog i det offentlige liv gennem repræsentation i den lokale administration og med 5 deputerede i det italienske kammer. I 1924 reduceredes antallet af deputerede imidlertid til 2, og efter 1929 forsvandt slovensk repræsentation såvel i de lokale råd som i deputeretkammeret. Ifølge skolelovene fra 1923 skulle al undervisning foregå på italiensk. De få slovenske klasser, som fik lov til at fortsætte deres virksomhed, var forsvundet i 1929. Fra januar s.å. blev alle slovenske og kroatiske aviser forbudt. Slovenske kulturelle og religiøse sammenslutninger opløstes, og den samme skæbne ramte ungdomsorganisationerne. Slovenske præster blev nægtet italiensk borgerskab og udvist. I marts 1923 blev slovenske stednavne forbudt, og slovenerne udsattes for pres for at få dem til at antage italienske navne. De, der ikke ville føje sig, blev forfulgt for at få dem til at flygte til Jugoslavien.

At Jugoslaviens behandling af sine italienske mindretal heller ikke var lydefri, kunne dårligt undskylde, højst taktisk motivere den italienske undertrykkelsespolitik.

På denne baggrund blev forholdet mellem Jugoslavien og Italien spændt i mellemkrigsårene. Foruden modsætningen m.h.t. Venezia Giulia kom den italienske fremtrængen i Albanien, som flere gange medførte kritiske situationer. Den voksende italienske indflydelse i dette land fra 1920erne, der kulminerede med dets besættelse i 1939, betød, at Italien beherskede strædet ved Otranto, Adriatehavets flaskehals, samtidig med at fodfæstet i Albanien skabte en fremskudt bastion på Balkan. Jugoslavien kunne med rette føle sig truet.

Disse grundlæggende modsætningsforhold bevirkede, at Jugoslavien naturligt gled ind i den anti-italienske front, som Frankrig organiserede. Dets almindelige interesse i at opretholde status quo, der skabtes i 1919, gjorde det til selvskrevet medlem af den lille entente, som Italien betragtede med mishag. Efter den første Tiranatraktat mellem Italien og Albanien i 1927 sluttede jugoslaverne en alliance med Frankrig, og i 1930erne blev det medlem af Balkanententen, der søgte at krydse de italiensk-tyske planer. Til gengæld fandt Balkanrevisionisterne, Ungarn og Bulgarien, støtte hos Italien. Den afspænding, som Rom og Beograd under indtryk af Tysklands voksende magt på Balkan

søgte at tilvejebringe i 1937, forblev uden betydning. Mussoline var på det tidspunkt bundet til det overmægtige Tyskland.

I 1941 angreb Italien sammen med Tyskland den jugoslaviske stat, og efter dennes sammenbrud i april kom de jugoslaviske Adriatehavsprovinser under italiensk styre. Den undertrykkelsespolitik, som her blev ført af Italienerne, øgede slovenernes og kroaternes had til det italienske regime i Venezia Giulia. Da Mussolini og det fascistiske styre styrtedes i 1943, og Norditalien blev besat af tyske tropper, fik provinserne Trieste, Ljubljana, Gorizia, Friuli, Pola, Zara og Quarneo i november 1943 tysk administration og en tysk rigskommissær som øverste myndighed.

5. *Befrielsen af Venezia Giulia i 1945.*

De offentliggjorte engelsk-amerikanske dokumenter og memoirer fra krigstiden har vist den modsætning m.h.t. strategisk-politisk opfattelse, der dukkede op mellem amerikanerne og englænderne, da planlæggelsen af det europæiske kontinents tilbageerobring skulle begynde. Mens Roosevelt og hans vigtigste militære rådgivere først og fremmest sigtede mod invasionen i Frankrig, tog Churchill og de engelske generaler atter og atter tanken om en invasion på Balkan op. Hensigten var dels at ramme Tyskland i dets „bløde underliv" og dels ved krigens afslutning at opnå den fra et vestligt synspunkt mest fordelagtige militære magtfordeling i forhold til Rusland. I disse planer indtog Trieste og Venezia Giulia en fremtrædende plads.

Spørgsmålet om en Balkaninvasion aktualiseredes, da Rom var blevet erobret 4. juli 1944. Amerikanerne anså nu hovedmålet i Sydeuropa nået og forlangte 10 divisioner fra general Alexanders styrke flyttet til den planlagte landgang i Sydfrankrig, „operation Anvil". På en konference 17/6 i Italien foreslog derimod den engelske øverstkommanderende for Middelhavsområdet, general Maitland Wilson, at Alexander fik ordre til at fortsætte offensiven i Italien og erobre Podalen. Støttet af en amfibieoperation på Istriens kyst skulle han derefter gennem Ljubljana åbningen trænge ind på den ungarske slette. Dette militære forslag, der var i overensstemmelse med Churchills politiske ønsker, blev stærkt imødegået af generalerne Marshall og Eisenhower, som heri så et engelsk forsøg på at underordne strategiske interesser politiske hensyn. Skønt Churchill intervenerede hos Roosevelt, vandt amerikanerne i denne omgang, og „operation Anvil" blev iværksat.

På den anden Quebeckonference i september tog Churchill atter forslaget om en landgang på Istrien op, men fik atter et bestemt amerikansk nej.

Roosevelts politiske motiver var utvivlsomt uviljen mod at indlede militære operationer, som kunne skabe russisk mistillid til de allieredes hensigter og dermed bringe hans planer for et intimt amerikansk-russisk efterkrigssamarbejde i fare. Stalin var derimod tilsyneladende mere interesseret i at få delt Balkan i interessesfærer. Da Churchill aflagde besøg i Moskva i oktober og her aftalte en sådan ordning, hvorved den engelsk-russiske indflydelse i Jugoslavien skulle være 50–50, akcepterede Stalin også Churchills forslag om en engelsk landgang i Adriaterhavets nordlige hjørne eller på dets østkyst. Militært ville russerne

herved opnå, at deres hære fik flanken dækket, når de fra Jugoslavien svingede mod nord, ind i Ungarn.

Churchills motiv var utvivlsomt, at han dermed ville skabe militær basis for den politiske aftale med Stalin om Jugoslavien og stabilisere engelske middelhavsinteresser efter krigens ophør.

Da Tito i august besøgte Churchill i Napoli, havde denne udtalt sig svævende om en invasion på Istrien eller i Trieste, men efter at Stalins tilslutning var sikret, indledte general Wilson i november forhandlinger med jugoslaverne om landsættelse af et regiment i Zara. Tito var dog skeptisk m.h.t. de engelske politiske hensigter, nægtede at give tilladelse til engelske troppers landgang og foreslog, at deres materiel i stedet for skulle stilles til disposition for hans partisaner. I denne forbindelse er den samtale interessant, som Tito havde ført med Stalin i oktober under sit besøg i Moskva. Den drejede sig om et telegram, der var indløbet, og som indeholdt meddelelse om en engelsk landgang i Jugoslavien. Ifølge Dedijers version i bogen „Tito Speaks" passede det ikke Stalin, da Tito kategorisk erklærede, at jugoslaverne med våbenmagt ville modsætte sig en engelsk landgang.

Titos afvisning fik de engelske ønsker om at sikre sig en militær position i Jugoslavien og dermed en baggrund for den politiske aftale med russerne til at strande. Tilbage var kun chancen for at sikre sig Trieste gennem fremrykning fra Italien.

Fra september 1943 var det italiensk-jugoslaviske grænseområde blevet et af de mest aktive centrer for partisanvirksomhed mod tyskerne. Disse modstandsgrupper bestod dels af italienere, bl. a. rekrutteret fra de italienske hære, som tyskerne afvæbnede efter Italiens kapitulation og dels af slovenere. Nogle af de italienske brigader lykkedes det at bevare selvstændigheden, men de fleste i disse egne kom efterhånden under Titos ledelse. Hvis de, bortset fra ønsket om at befri Italien for fascistisk og tysk indflydelse, havde politiske synspunkter, kaldte de sig kommunister.

I løbet af 1944 opstod der i Venezia Giulia ligesom i det øvrige Norditalien nationale befrielseskomiteer. Slovenerne dannede deres egne komiteer, og med støtte fra Titos Jugoslavien var de i de fleste tilfælde i stand til at dominere situationen.

Italiens sammenbrud aktualiserede for Tito og hans partisaner muligheden for en annektion af Venezia Giulia og Trieste – „den økonomiske og strategiske port ind i Centraleuropa". På AVNOJs (den jugoslaviske folkekomités antifascistiske råd) kongres i november 1943 vedtoges, at der skulle stilles krav om Venezia Giulias og Triestes annektion. Dette fremkaldte iøvrigt et af de første sammenstød mellem Tito og russerne, da disse bebrejdede ham, at dette og proklameringen af en jugoslavisk republik var et dolkestød i ryggen på Rusland. I september 1944 gentog Tito imidlertid offentligt de jugoslaviske annektionskrav.

Da de tyske tropper i Italien havde kapituleret 2. maj 1945, begyndte derfor et kapløb mellem engelsk-amerikanske og jugoslaviske tropper om at komme først til Trieste. Allerede fra begyndelsen af 1945 havde Titos styrker opereret så langt mod vest som floden Udine. Da de første new-zealandske tropper der-

for ankom til Trieste 2. maj, var jugoslaviske styrker allerede siden 30. april i besiddelse af byen og satte sig snart fast i hele Venezia Giulia. Dette var i strid med de militære aftaler, som var blevet afsluttet mellem feltmarskal Alexander og Tito i juli 1944 og gentaget i februar 1945, gående ud på, at Titos tropper måtte besætte Fiume og området øst herfor, mens Alexanders styrker skulle kontrollere resten af Venezia Giulia. Tito stillede nu krav om administrationen af hele Istrien og områder i det østrigske Kärnthen, hvorved de engelsk-amerikanske forbindelseslinjer til Østrig ville komme i fare. Fra engelsk side satte man dette brud på indgåede aftaler i forbindelse med Titos besøg i Moskva i april 1945, hvor en venskabstraktat blev afsluttet 11/4.

I Trieste havde Titos tropper efter befrielsen taget magten fra den lokale italienske befrielseskomité og fjernet den fra Palazza del Governo. Jugoslaverne begyndte at indsætte en civil administration med „folkedomstole", der fungerede med støtte af en kommunistisk „folkegarde". En lignende jugoslavisk overtagelse af magten indledtes i det øvrige Venezia Giulia.

Følgen blev nogle ugers spændte forhandlinger, hvorunder det ikke alene truede med væbnet sammenstød mellem jugoslaverne og englænderne, men også ifølge Churchills nyligt offentliggjorte sidste bind af „The Second War" kom til skarpe telegramudvekslinger mellem Stalin og Churchill. Iøvrigt indtraf i denne periode et nyt sammenstød mellem Tito og russerne. 5/5 holdt Tito en tale i Ljubljana, hvori han angreb vestmagterne for den behandling, de gav jugoslaverne. „Det er blevet sagt," udtalte han, „at denne krig er en retfærdig krig, og det er således, vi har set på den. Men vi forlanger også en retfærdig afslutning på krigen. Vi forlanger, at enhver bør være herre i sit eget hus. Vi ønsker ikke at betale andre folks gæld eller at fungere som byttepenge i handeler mellem dem; vi vil ikke blandes op i indflydelsessfærepolitik." Da russerne til Titos store overraskelse protesterede mod denne tale, havde de antagelig deres aftale med Churchill fra okt. 1944 i tankerne. De afviste udenrigsminister Edvard Kardeljs første forklaringer, og den russiske ambassadør i Beograd afleverede 5/6 følgende meddelelse til Kardelj: „Kammerat Titos tale er efter vort synspunkt et fjendtligt angreb på U.S.S.R. Kammerat Kardeljs forklaringer er ikke tilfredsstillende. Vor læsende offentlighed forstår kammerat Titos tale på denne måde, og det er i virkeligheden umuligt at betragte den i andet lys. Sig til kammerat Tito, at hvis han igen afleverer et sådant angreb på Sovjetunionen, bliver vi tvunget til at svare kritisk i vor presse, og vi vil tage afstand fra ham." Først efter nye jugoslaviske undskyldninger blev sagen bragt ud af verden.

Efter at feltmarskal Alexander havde sendt Beograd en advarsel, der i realiteten var et ultimatum, blev der 9/6 afsluttet en overenskomst mellem Tito og de to vestlige regeringer. Ifølge denne skulle Venezia Giulia, vest for en linje, der indbefattede Trieste samt jernbanen herfra til Østrig via Gorizia, Caporetto og Tarvisio, havnen Pola samt ankerpladserne på Istriens vestkyst, stilles under Alexander, og de jugoslaviske styrker trækkes tilbage fra dette område. I overenskomsten blev det fastslået, at denne militære overenskomst ikke berørte den afgørelse, som en kommende fredskonference ville træffe om Venezia Giulias og Triestes skæbne.

20/6 afsluttedes yderligere en overenskomst mellem Alexanders stabschef,

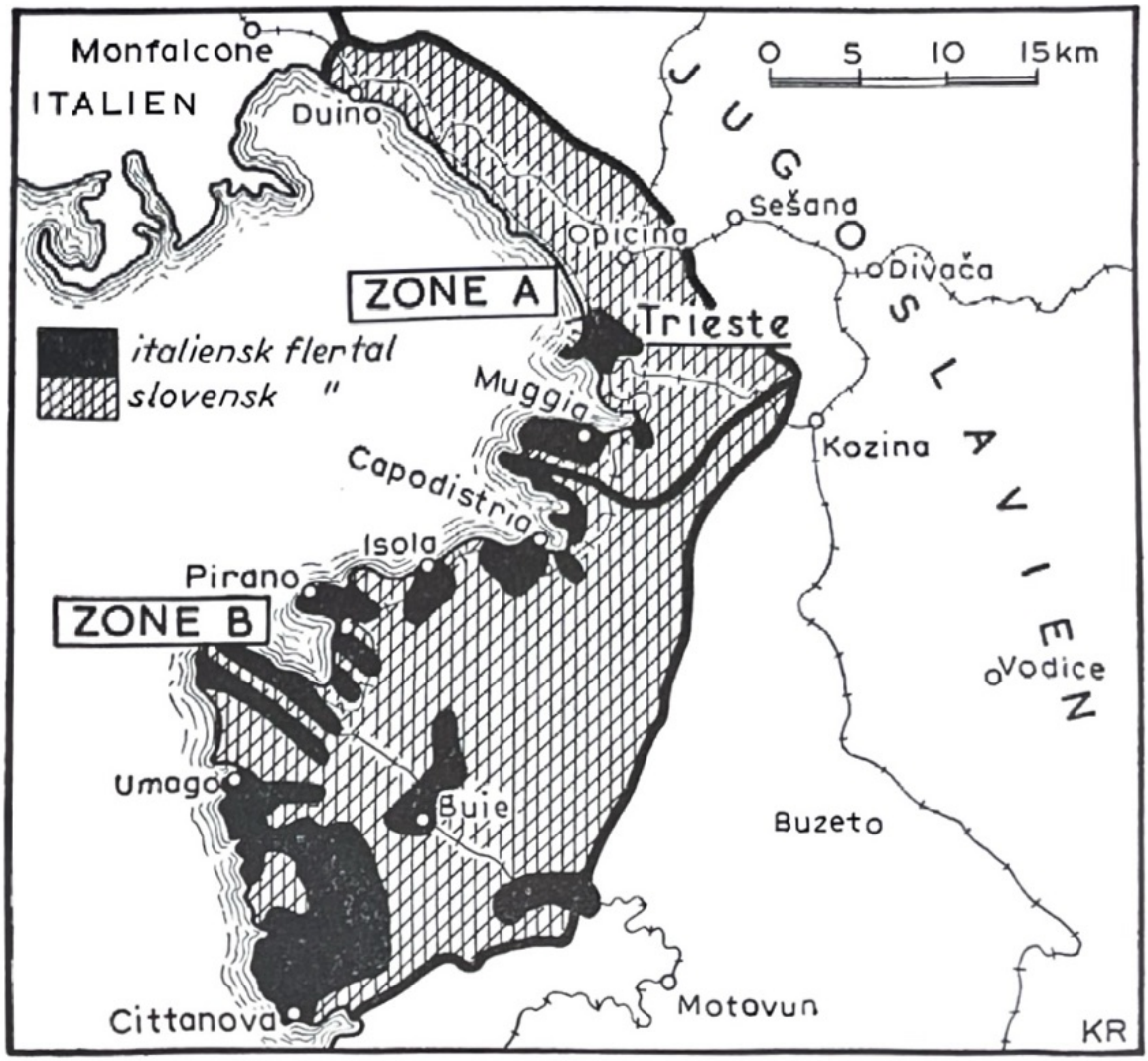

Det frie territorium Trieste (den sorte linje angiver dels grænsen og dels „Morganlinjen" mellem zone A og zone B).

general Morgan og den jugoslaviske general Jovanovic, hvorved demarkationslinjen præcist blev fastlagt („Morganlinjen") (se kort side 109).

6. *Den italienske fredstraktat 10/2 1947.*

På Yaltakonferencen i Februar 1945 havde englænderne forelagt et memorandum om den fremtidige italiensk-jugoslaviske grænse, men det blev henvist til senere diplomatisk drøftelse. Spørgsmålet kom derfor først til behandling, da udenrigsministerrådet, som var blevet nedsat på Potsdamkonferencen til at udarbejde fredstraktaterne med de små aksemagter, mødtes til sit første møde i London i september 1945.

13/9 begyndte gennemgangen af fredstraktaten med Italien på grundlag af et engelsk udkast. Dette dokuments ordlyd kendes ikke, men det er blevet karakteriseret som „temmelig hårdt m.h.t. den måde, hvorpå det blev forelagt, men ikke urimeligt af indhold". Dets bestemmelser adskilte sig ikke særligt fra de amerikanske forslag, som i det væsentlige fulgte Wilsonlinjen fra 1919, dog

således, at den af etnologiske grunde var modificeret mod nord til fordel for jugoslaverne og mod syd til fordel for italienerne af de samme samt økonomiske grunde, idet kul og bauxitlejerne var blevet lagt indenfor den italienske grænse. Trieste skulle efter det amerikanske forslag forblive under italiensk suverænitet, men havnen administreredes af en kommission, bestående af repræsentanter for de nationer, der var interesseret i at benytte den.

18/9 forelagde den jugoslaviske vicepremierminister Edvard Kardelj et memorandum om de jugoslaviske krav. Det gik ud på, at Italien skulle afstå den „juliske mark", der defineredes som området mellem den gamle italiensk-jugoslaviske grænse mod øst og den etnologiske grænse mod vest, indbefattet hele Venezia Giulia med Trieste, Pola og Gorizia, samt øerne Cherso, Lussin, Lagosta og Pelagosa.

Jugoslaverne motiverede dette med henvisninger til geografiske, historiske og etnologiske synspunkter samt „folkets vilje". Angående Trieste påpegedes, at byen ikke alene økonomisk betjente Italien og Jugoslavien, men hele Centraleuropa. Memorandumet afviste en internationalisering af byen, men tilbød oprettelse af frie zoner i havnen.

En gennemførelse af disse krav ville have medført, at Italiens grænse var blevet ringere, end den var før 1914, samt at 350.000–400.000 italienere var kommet under jugoslavisk styre.

Samme dag forelagde den italienske ministerpræsident de Gasperi de italienske synspunkter, som i august var blevet meddelt den amerikanske regering. Han udtalte, at Italien havde påført Jugoslavien krig og var villig til at gøre ofre for at få et godt forhold til sin nabo; antydede Wilsonlinjen som en rimelig grænse; fremhævede specielt ønsket om, at Trieste forblev en italiensk by og ikke blev afskåret fra Pola, og endelig at Fiume blev et „corpus separatum". Yderligere fremhævede de Gasperi betydningen af, at Italien beholdt bauxitlejerne og kulminerne ved Arsa, der leverede 30 % af dets kul.

Bortset fra at der var enighed om, at Trieste burde være en frihavn, gik drøftelserne mellem de fire store udenrigsministre straks i hårdknude. Molotov akcepterede blankt de jugoslaviske krav, men da han samtidig under drøftelserne af de øvrige punkter i den italienske traktat forlangte et russisk formynderskab over Tripolitania og afviste Dodecanesernes afståelse til Grækenland, fik diskussionerne et langt videre perspektiv end lokale italiensk-jugoslaviske stridigheder. De angik selve magtbalancen i Middelhavet, og Trieste på jugoslavisk hånd måtte for de vestlige magter komme til at betyde, at Adriaterhavets vigtigste havn gled ind i den russiske magtsfære. Den engelske udenrigsminister Bevin karakteriserede de russiske krav som „et stik tværs over det britiske riges strube" og afviste dem kategorisk. Heller ikke den amerikanske udenrigsminister Byrnes og Frankrigs Bidault ville gå med til, at Rusland således blev en middelhavsmagt. Forhandlingerne gik derfor i stå, og på Byernes forslag henvistes den italienske fredstraktat 19/9 til stedfortræderne, der fik den opgave at trække en grænselinje, „som i hovedsagen bliver den etnologiske, således at et minimum kommer under fremmedstyre, idet man går ud fra, at der gennemføres passende undersøgelser på stedet, inden den endelige grænsedragning finder sted". Med hensyn til Trieste fik stedfortræderne pålæg om at foreslå et inter-

nationalt regime, „der sikrer, at havnen og transportmulighederne ... bliver tilgængelige på lige vilkår for al international handel og for Jugoslavien, Italien og de centraleuropæiske stater, således som det er sædvane i andre frihavne i verden".

Udenrigsministerrådets forhandlinger brød sammen i oktober på grund af den åbenbare modsætning mellem øst og vest, der dybest set drejede sig om uenigheden mellem sejrherrerne om magtfordelingen i Europa efter aksemagternes sammenbrud. På denne baggrund blev Venezia Giulia- og Trieste-problemerne ikke alene spørgsmål om at finde kompromiser mellem de jugoslaviske og de italienske ønsker, hvilket i sig selv kunne være tilstrækkeligt svært eller umuligt, men først og fremmest en kamp mellem Rusland og vestmagterne om magtbalancen i Middelhavet, hvor Italien og Jugoslavien blev bønder i de stores skakspil.

I januar 1946 begyndte stedfortræderne deres forhandlinger. På grundlag af beslutningen i udenrigsministerrådet nedsatte de en kommission, bestående af en repræsentant for hver af de fire stormagter, der skulle rejse til Istrien og på stedet undersøge spørgsmålene og udarbejde forslag til en grænse.

Kommissionen arbejdede i 4 uger – i marts–april – og besøgte hele det omdiskuterede område. Efter tilbagekomsten til London forelagde de en fælles rapport, men fire indstillinger, hvilket var det bedste bevis for, at en løsning, baseret på undersøgelser og statistiker, ikke var mulig, men kun som resultat af en handel mellem stormagterne.

Den russiske eksperts forslag fulgte i det væsentlige de jugoslaviske krav. Det amerikanske var nærmest Wilsonlinjen, mens englænderens og franskmandens indstillinger mod nord stort set overensstemte med amerikanerens, men var mindre gunstigt for Italien mod syd. De amerikanske forslag ville medføre, at 52.000 italienere kom under Jugoslavien og 3–4 gange så mange jugoslaver under Italien. Efter den franske linje ville 130.000 italienere komme under Jugoslavien og 115.000 jugoslaver under Italien, mens derimod en gennemførelse af det russiske forslag indebar, at Jugoslavien ville få 460.000 italienske borgere. Til gengæld kom ikke en eneste jugoslav indenfor de italienske grænser.

Med hensyn til Trieste var russernes forslag det eneste, som blankt tildelte Jugoslavien byen. Under de fortsatte drøftelser i stedfortræderrådet ønskede den amerikanske og den engelske repræsentant at diskutere et forslag til reglement for frihavnsområdet, men dette ville russeren ikke høre tale om. Han foreslog først at afgøre byens tilhørsforhold, hvorefter reglementet nemt kunne ordnes.

Da udenrigsministerrådet igen mødtes, denne gang i Paris 25/4 1946, blev diskussionerne om den italiensk-jugoslaviske grænse uenighedens klimaks. Molotov gik atter i breschen for jugoslavernes krav, mens de andre ministre forsvarede de linjer, som deres eksperter havde foreslået. Som kompromisforslag tilbød Byrnes at akceptere den engelske eller den franske linje samt foreslog at afholde folkeafstemning i området mellem den amerikanske og den russiske linje. Molotov afviste begge forslag.

I et sidste forsøg på at vinde Trieste for Tito inviterede Molotov sin amerikanske kollega til en privat drøftelse i den russiske ambassade. Under denne mid-

dag antydede han, at hvis amerikanerne ville akceptere, at Tito fik hele Venezia Giulia, indbefattet Trieste, ville Rusland ændre sin stilling m.h.t. de italienske kolonier og erstatningsbetalinger, det sidste dog på Jugoslaviens og Grækenlands bekostning. Da Byrnes afviste dette som grundlag for et kompromis, brød forhandlingerne om den italienske traktat atter sammen.

I de offentlige debatter om Trieste-spørgsmålet under dette første Parisermøde indtog de strategiske betragtninger en fremskudt plads. Hvis det russiskvenlige Jugoslavien fik byen, kunne russerne benytte den som flådebase og true det engelsk-amerikanske herredømme i Middelhavet var hovedindholdet i den vestlige presses kommentarer. Realiteten var dog, at Trieste ikke havde en så afgørende plads, da Rusland allerede dominerede i Albanien og havde andre jugoslaviske havne til disposition. Omvendt forsøgte Molotov forgæves i rådet at overbevise sine kolleger om den betydning, byen ville få som udgangspunkt for en fremtidig aggressiv politik, hvis den forblev på italiensk hånd. Det var måske nærmest de Churchillske planer under verdenskrig II han havde i tankerne. Vigtigere i denne øjeblikkelige øst-vest tovtrækning var, at løsningen af Trieste-spørgsmålet efterhånden var blevet en prøve på de to magtgruppers styrke. Hvis Molotov vandt, ville de kredse i Italien, Frankrig og andre vesteuropæiske lande, som i U.S.A.s styrke så garantien mod at blive overvældet af Rusland, svækkes, mens det ville mindske den russiske indflydelse i de kommunistiske lande i Østeuropa, hvis Byrnes vandt.

Der var dog en grænse for, hvor langt Rusland var villig til at gå for at forsvare sin allieredes interesser. Mellem udenrigsministerrådets to Parisermøder aflagde Tito 27/5–10/6 besøg i Moskva. Ifølge Hamilton Fish Armstrongs fremstilling i „Tito and Goliath" bebrejdede Stalin ham, „at han anmodede Sovjet om at gå så vidt som en krig for at skaffe Jugoslavien Trieste og nægtede blankt at gå med til en sådan plan".

På det tredie udenrigsministermøde i Paris begyndte forhandlingerne på samme måde, som de var afsluttet en måned tidligere. På et privat møde fremsatte Bidault imidlertid forsigtigt tanken om at skabe en international Triestezone. Molotov var øjensynlig klar over, at hvis Rusland ville have en italiensk fredstraktat og dermed andel i de italienske erstatningsbetalinger og ordningen af dets kolonier samt undgå, at Trieste forblev på italiensk hånd, måtte han gå med til et kompromis. 2/7 accepterede han derfor principielt oprettelsen af et autonomt territorium Trieste, men hans konkrete forslag, som blot var en ny måde at opfylde de jugoslaviske ønsker på, blev forkastet af de andre. Derefter foreslog Bidault, at „det frie territorium" skulle omfatte det område mellem Duino mod nord og Cittanova mod syd, der lå vest for det franske grænseforslag (se kort side 115). Nord for Duino skulle den italiensk-jugoslaviske grænse endvidere følge den franske linje, hvorved det frie territorium ville få fælles grænse med Italien. Skønt ingen af parterne var glade for denne løsning, blev den dog akcepteret 3/7. På amerikansk forslag blev det endvidere vedtaget, at den nye statsdannelse skulle stilles under De forenede Nationers sikkerhedsråds beskyttelse, mens Molotov forgæves søgte gennemført, at de fire stormagter blev garanter.

På den lange vej til fredstraktater med de små aksemagter nåede man nu

til den store fredskonference, som trådte sammen i Paris 29. juli. Såvel jugoslaverne, støttet af de andre kommunistiske stater og Abessinien, som italienerne, støttet af de britiske dominions og Brasilien, protesterede mod det udkast, stormagterne var blevet enige om. Alle ændringsforslag m.h.t. den italiensk-jugoslaviske grænse blev dog stemt ned. Derimod truede konferencen med at bryde sammen, da man kom til diskussionen af statuterne for det frie territorium Trieste. For vestmagterne var det naturligvis afgørende at få fastlagt et styre, der kunne modsætte sig et russisk-jugoslavisk pres, og de forelagde derfor et udkast, hvorefter guvernøren skulle have næsten diktatorisk magt. Russerne ville derimod lægge hovedvægten i forsamlingen, for derved at kunne udnytte kommunisterne i Trieste til at svække den vestlige indflydelse, samt foreslog, at territoriet skulle indgå en toldunion med Jugoslavien, dets jernbaner bestyres i fællesskab med jugoslaverne, og endelig at Triesteborgere og jugoslaviske borgere frit kunne nedsætte sig på hinandens statsterritorier. Dette var i virkeligheden det oprindelige jugoslaviske forslag i en ny version.

Konferencen reddedes dog, da et fransk kompromisforslag, der mere lignede det engelsk-amerikanske end det russiske, blev vedtaget.

Næstsidste akt udspilledes derefter på udenrigsministerrådets møde i New York i november–december 1946. Her gjorde Molotov et sidste forsøg på at få gennemført det russiske statutforslag, men da Byrnes præciserede, at enten blev den italienske fredstraktat, som fredskonferencen havde vedtaget, gennemført, eller også blev der slet ingen, bøjede han sig.

Dermed var man kommet til enden på den lange og møjsommelige forhandlingsvej og med et resultat, som ingen var tilfredse med. 10. februar 1947 blev den italienske fredstraktat underskrevet i Paris.

Italien afstod til Jugoslavien 85 % af Venezia Giulia, et område på ca. 3000 kvadratmiles, beboet af 225.000 slaver og 128.000 italienere (se kort side 109). Endvidere fik Jugoslavien de italienske øer langs kysten samt byen Zara i Dalmatien.

Det frie territorium Trieste, som oprettedes, kom til at omfatte 300 kvadratmiles med en befolkning på 266.000 italienere og 55.000 slaver (se kort side 115). Statuten, der indeholdes i fredstraktatens anneks VI, oprettede en øverste regeringsmyndighed: guvernøren med vidtgående beføjelser. Han skulle efter konsultation med Jugoslavien og Italien vælges af De forenede Nationers sikkerhedsråd for 5 år og være ansvarlig over for dette råd. Traktaten fastsatte, at den første guvernør skulle tiltræde så hurtigt som muligt efter fredens ikrafttræden, d. v. s. 15/9 1947. Indtil da indførtes et provisorisk regime, der fastlagdes i anneks VII. De vigtigste bestemmelser heri var, at militæradministrationen skulle fortsætte i de to zoner A og B, som skabtes af „Morganlinjen" fra 1945. I den nordlige zone A måtte være 5000 amerikanske og 5000 engelske tropper og i den sydlige zone B 5000 jugoslaver. Endvidere fastsattes, at eksisterende love fortsat var gældende, og indtil en særlig mønt var indført, skulle den italienske lire være gyldigt betalingsmiddel indenfor hele det frie territorium.

Endvidere skulle territoriet have et regeringsråd og en folkevalgt forsamling. Endelig fastslog statuten, at guvernøren 90 dage efter fredstraktatens ikrafttræden måtte afgøre, om besættelsestropperne helt eller delvis kunne trækkes tilbage.

7. *Det frie territorium Trieste 1947–1954.*

10/1 1947 vedtog F.N.s sikkerhedsråd at overtage ansvaret for administrationen af det frie territorium. Fra december 1946 havde „de fem store" haft private drøftelser om valg af en guvernør, uden at de dog kunne blive enige om en af de mange kandidater, som blev foreslået. 13/6 1947 forlangte England derfor, at Sikkerhedsrådet skulle diskutere sagen. Efter at Gromyko forgæves havde forsøgt at hindre denne debat, indledte rådet diskussionen 20/6 og nedsatte en komité til at finde anvendelige guvernøremner. 10/9 forelagde komiteen 3 kandidater, men rådet kunne ikke nå til enighed og henviste atter spørgsmålet til drøftelser mellem de permanente medlemmer. Disse måtte imidlertid 18/12 opgive at nå et resultat, hvorefter sikkerhedsrådet opfordrede Italien og Jugoslavien til at indlede direkte forhandlinger.

Disse var dog lige så resultatløse, og i Januar 1948 måtte Rom og Beograd underrette Sikkerhedsrådet om, at forhandlingerne var gået i hårdknude. Jugoslaverne anklagede i rådet England og U.S.A. for at hindre en løsning, fordi de var ved at udbygge Trieste til „en imperialistisk militærbase i Adriaterhavet". 23/1 tog Sikkerhedsrådet atter sagen op, henviste det til „de fem store", men 9/3 måtte det midlertidigt stille forsøget på at finde en løsning i bero, da stormagterne stadig ikke kunne blive enige. Dermed opgav man i realiteten at finde en guvernør.

Da den italienske fredstraktat trådte i kraft 15/9 1947, kunne Triestestatuten derfor ikke træde i kraft, og territoriet forblev delt i 2 zoner under militær administration.

Samme dag indtrådte en alvorlig episode, da en jugoslavisk afdeling efter ordre fra den jugoslaviske kommandant i zone B forsøgte at trænge ind i Trieste, men blev standset af en amerikansk afdeling. Denne affære førte til en skarp noteudveksling mellem U.S.A.-England og Jugoslavien.

I zone A opretholdt den allierede militæradministration i overensstemmelse med bestemmelserne om det provisoriske regime de gældende italienske love. I zone B. indførte jugoslaverne derimod en række administrative, juridiske, fiskale og økonomiske ændringer, som var i strid med fredstraktatens anneks VII og i realiteten gjorde zone B. til en del af Jugoslavien. I oktober 1945 indførtes f. eks. en særlig mønt „yugolira", der i begyndelsen havde samme værdi som den italienske lire, men fra oktober 1946 blev revalueret med 100 %.

Det faktiske sammenbrud i Sikkerhedsrådet af forhandlingerne om valget af en guvernør og de jugoslaviske ændringer i zone B.s struktur bevirkede, at de tre vestmagter besluttede at foreslå en ændring i fredstraktatens bestemmelser om det frie territorium Trieste og tilbagegive Italien suveræniteten. Den franske udenrigsminister Bidault, der vistnok var fader til idéen, gav 20/3 1948 meddelelse herom i en tale i Turin, da han aflagde besøg i Italien i anledning af underskrivelsen af den italiensk-franske toldunion. Samme dag udsendte U.S.A., England og Frankrig en fælles deklaration og opfordrede heri Italien, Rusland og Jugoslavien til forhandling om en tillægsprotokol til fredstraktaten, hvorved det frie territorium ophævedes og indlemmedes i Italien. Motiveringen var de ovenfor nævnte to betragtninger.

Vestmagterne kan næppe have tænkt sig, at de kunne opnå russisk-jugoslavisk medvirken hertil. Den dybereliggende årsag til deklarationen var antagelig de vigtige valg i Italien 18/4, hvor kampen stod for eller imod kommunismen. Vestmagternes erklæring, der viste, at Jugoslavien og Rusland var skyld i udviklingen i Trieste, vakte umådelig opsigt og bidrog antagelig til de Gasperis valgsejr.

22/3 protesterede den jugoslaviske regering mod erklæringen, og 13/4 afviste den russiske regering ligeledes opfordringen til forhandlinger om en tillægsprotokol.

Selvom vestmagterne således ikke var i stand til at gennemføre deres løfte, kunne de dog indenfor den zone, de administrerede, gøre indrømmelser til italienerne. I marts og april 1948 afsluttedes mellem militæradministrationen og den italienske regering overenskomster om valutamæssige, finansielle og postmæssige spørgsmål.

25. juni reorganiserede militærregeringen endvidere den lokale administration efter italiensk praksis, øgede dens beføjelser og tilstræbte nærmere kontakt mellem den og de militære myndigheder.

Jugoslavien protesterede til Sikkerhedsrådet i anledning af den første gruppe aftaler med italienerne og hævdede, at de betød zone A's indlemmelse i Italien. U.S.A. og England afviste anklagerne, og en jugoslavisk resolution, der forlangte overenskomsterne ophævet, blev forkastet.

Jugoslaviens udstødelse af Cominform 28/6 1948 skabte en helt ny situation i Triestespørgsmålet. Mens de kommunistiske lande og partier hidtil havde givet de jugoslaviske krav på Trieste-territoriet deres støtte, indstilledes denne nu totalt. Ikke mindst betød dette en lettelse for de italienske kommuniser, som hidtil havde været i vanskeligheder i deres indre agitation på grund af deres sympati for Tito. De kappedes nu med nationalisterne i at betragte ham som Italiens fjende no. 1. I selve Trieste splittedes kommunisterne efter slovenske og italienske linjer, men den Cominformtro gruppe blev den stærkeste.

Efter bruddet var Rusland ikke længere interesseret i en løsning af Triestespørgsmålet til fordel for Jugoslavien. Lige så lidt ønskede det at gå med til en gennemførelse af den vestlige deklaration af 20/3 1948, hvorved Italien ville få territoriet, men med det resultat, at de Gasperiregeringen blev styrket. Sovjet afviste derfor som nævnt den vestlige deklaration og stillede sig på det standpunkt, at den ordning, der var blevet fastlagt i fredstraktaten, nøje skulle gennemføres, og i F.N.s sikkerhedsråd krævede det en guvernør udnævnt. I Februar 1949 anbefalede det den schweiziske oberst Flückiger, som vestmagterne i september 1947 havde foreslået som kandidat, men nu blev hans kandidatur afvist, og forslaget faldt. Også i de følgende år rejste Sovjetunionen guvernørspørgsmålet, antagelig dog snarere for at skabe vanskeligheder for vestmagterne end i tillid til, at den gordiske knude kunne løses. Også på et helt andet spørgsmål kunne Sovjet anvende Trieste mod vestmagterne. Under disse års langvarige og frugtesløse forhandlinger om en østrigsk fredstraktat, kædede russerne en løsning sammen med gennemførelse af Trieste-ordningen, hvilket vestmagterne naturligvis ikke kunne gå med til uden at krænke deres forbundsfælle Italien på det dybeste og samtidig skabe vanskeligheder for Jugoslavien.

Titos brud med Sovjetunionen og de øvrige Cominformlande bevirkede naturligvis, at vestmagternes holdning overfor ham ændredes. Han blev nu et værdifuldt aktiv i magtkampen med russerne og fik efterhånden både økonomisk og militær støtte fra vest. Denne frontændring i forholdet mellem Tito og de angelsachsiske magter bragte på den anden side disse i vanskelige situationer overfor Italien. Der kunne nu ikke være tale om at genere Tito med deklarationen af 20/3 1948 endsige stilles krav om dens fuldstændige eller delvise gennemførelse mod hans ønske. På den anden side insisterede Italien fortsat på, at dette løfte fra 1948 måtte opfyldes. Gennem tilslutning til den nordatlantiske pagt i April 1949 havde den italienske regering utvivlsomt håbet på øget støtte fra vest i Triestespørgsmålet, også ud fra den betragtning, at dette ville styrke dens stilling i deputeretkammeret og lette gennemførelsen af den atlantiske politik. Den italienske misfornøjelse på grund af de vestlige stormagters omhu for Tito voksede derfor, og de stadig uopfyldte udenrigspolitiske mål udsatte regeringen for stigende kritik i deputeretkammeret.

I denne situation bestræbte vestmagterne sig derfor for at undgå skarpe tilkendegivelser m.h.t. løftet fra 1948, som nu var en alvorlig belastning for deres politik, og søgte at tilvejebringe en afspænding i det italiensk-jugoslaviske forhold for derigennem at muliggøre en direkte ordning mellem Rom og Beograd af Trieste.

I begyndelsen af 1949 indtrådte en afspænding mellem de to lande, efter at der var afsluttet overenskomster om udveksling af fanger, en grænseregulering, handel mellem grænseprovinserne og jugoslavisk betaling af kompensation for nationaliseret italiensk ejendom. Afholdelsen af de første valg i zone A i april, der resulterede i et væsentligt flertal for de partier, som støttede sammenslutning med Italien, medførte dog atter spænding. I anledning af valgkampen holdt den italienske ministerpræsident de Gasperi en tale, hvori han antydede, at han ventede hele det frie territoriums tilbagevenden til Italien, men fremhævede, at det skulle ske ved fredelige og diplomatiske metoder.

7/7 lagde jugoslaverne nyt ved på bålet, da de afskaffede „yugoliren" og indførte dinaren som betalingsmiddel. I en note til F.N.s sikkerhedsråd motiverede Jugoslavien dette skridt, der var en ny etappe på zone B's økonomiske indlemmelse i Jugoslavien, med den engelsk-amerikanske politik i zone A og Italiens misligholdelse af sine forpligtelser til at forsyne zone B med lirer.

Skønt dette brud på statuterne og anklagerne blev skarpt afvist af vestmagterne, begyndte dog nu deres balancegang mellem Rom og Beograd. Da den italienske udenrigsminister Sforza i september var i New York i anledning af drøftelserne i F.N. om de tidligere italienske kolonier, forhandlede han med de tre vestmagter om Trieste og forsøgte at få dem med til en gennemførelse af 1948 løfterne, men blev afvist.

Det første realistiske forsøg på at få konflikten løst under de nye forudsætninger blev gjort af Jugoslaverne. I begyndelsen af 1950 foreslog Tito en deling af territoriet, således at Jugoslavien fik zone B og Italien zone A. Idet han henviste til en samtale, som han havde haft i november 1946 med den italienske kommunist Togliatti om en delingsplan, gentog han også de jugoslaviske ønsker om ved en sådan ordning at få det italienske Gorizia.

England søgte at gribe denne chance for at tilvejebringe en ordning og prøvede på at optræde som mægler. Dets forsøg strandede dog på italienernes stædige krav om opfyldelse af 20/3 1948 deklarationens løfter. I begyndelsen af april blev de offentlige meningsudvekslinger mellem de to parter skarpere og skarpere, antagelig på grund af det kommende valg i zone B. Italienerne henvendte sig til vestmagterne og anmodede dem om at intervenere i Beograd og motiverede dette med en henvisning til formodede jugoslaviske planer om at inkorporere zone B. Vestmagterne gik dog på kattepoter og undgik at tage standpunkt, men beklagede overfor Tito det spændte forhold til Italien, mens de i Rom opfordrede til forsigtighed.

Valgene i zone B 16/4 endte med en stor sejr for den jugoslaviske folkefront, og fire dage efter gentog Tito sit tilbud om direkte forhandlinger, men afvistes atter.

Dette tovtrækkeri fortsatte gennem 1951. Både i Italien og Trieste steg temperaturen kendeligt. I sommeren 1951 førtes en voldsom kampagne i den italienske presse mod militærregeringen i zone A, som beskyldtes for at forfølge italienerne og hindre zonens indlemmelse. I Trieste vedtoges henvendelser til F.N.s sikkerhedsråd om tilslutning til Italien, og 20.–22. marts 1952 udbrød voldsomme demonstrationer, der støttede kravet. Demonstrationerne udviklede sig til anti-engelske og -amerikanske optøjer med sammenstød mellem politi og befolkning. I de følgende dage bredte uroen sig til en række store italienske byer.

I marts 1951 havde de Gasperi aflagt besøg i London og i september i Washington. Resultatet blev dog kun en spagfærdig og teoretisk bekendelse til 20/3 1948 deklarationen. Trieste-urolighederne medførte imidlertid, at vestmagterne gav italienerne nye indrømmelser. På en italiensk-amerikansk-engelsk konference i London afsluttedes 9/5 en overenskomst, hvorved Italien fik kontrollen over den civile administration i zone A, udøvet gennem en italiensk „rådgiver" hos militærkommandanten og en italiensk leder af civile spørgsmål, begge udnævnt af den italienske regering.

Ikke alene Sovjetunionen, men også Jugoslavien protesterede mod Londonkonferencens resultater, der betød, at zone A administrativt indlemmedes i Italien. 15/7 tog den jugoslaviske regering en række modforholdsregler i zone B, udnævnte bl. a. en jugoslavisk „rådgiver" ved militæradministrationen.

Fra midten af 1952 optog Triestespørgsmålet og den jugoslavisk-italienske konflikt en stadig større plads i vestmagternes politik på grund af deres betydning for styrkelsen af NATOs sydlige flanke. Grækenlands og Tyrkiets optagelse i 1951 i den atlantiske alliance udvidede NATO til også at omfatte dele af det østlige Middelhav. I den tillægsprotokol til den oprindelige traktat, som i den anledning blev gennemført, blev zone A inddraget under de områder, som dækkedes af medlemmernes forpligtelser i tilfælde af et „væbnet angreb".

Mens Sovjetunionen og Jugoslavien var allierede, pegede Trieste som et spyd mod Italiens strube, og de engelsk-amerikanske styrker i zone A ville i tilfælde af krig blive tvunget til enten at trække sig tilbage og dermed opgive det værdifulde støttepunkt i Adriaterhavet eller også føre en defensiv kamp uden megen udsigt til held. Jugoslaviens brud med Cominform ændrede i mange

henseender Trieste-områdets militære betydning og stilling. Det var nu muligt at forhindre Rusland i at komme de italienske kommunister til hjælp, Adriaterhavet kunne holdes åbent for allieret skibsfart, den russiske base Albanien ville sandsynligvis blive umulig at holde, og gennem Ljubljana åbningen kunne vestlige og jugoslaviske tropper gå til angreb på Ungarn.

Forudsætningen for en udnyttelse af disse nye fordele i tilfælde af en krig var imidlertid dels et samarbejde mellem Jugoslavien og de to østlige NATO-lande: Grækenland og Tyrkiet og dels, at Trieste-området og dets strategiske bagland blev sikret gennem en jugoslavisk-italiensk militæraftale, hvad enten dette skulle ske gennem jugoslavisk deltagelse i NATO eller ved oprettelse af en snævrere regional aftale. Dette forudsatte en afspænding i de politiske relationer mellem de to lande.

Gennem 1952 foregik den tilnærmelse mellem Jugoslavien, Grækenland og Tyrkiet, som blev fastslået i venskabs- og samarbejdstraktaten af 28/2 1953. Begivenhederne i første halvdel af 1952 gjorde dog en italiensk tilslutning til denne traktat eller en speciel jugoslavisk-italiensk aftale umulig. De vestlige ambassadørers aktivitet i Beograd i august, den amerikanske forsvarsminister Paces besøg i Rom og Beograd og endelig udenrigsminister Edens rejse til Jugoslavien i september styrkede nok forbindelsen mellem Tito og hans nye vestlige venner, men bidrog ikke til at skabe bedre forudsætninger for en jugoslavisk-italiensk overenskomst.

14/9 holdt Tito en tale i Dolensja Toplice, hvori han atter afviste en gennemførelse af 20/3 1948 deklarationen, som, sagde han, Italien ønskede af propagandamæssige og indrepolitiske grunde. Derimod foreslog han et jugoslavisk-italiensk kondominium, hvor guvernøren skiftevis skulle være jugoslav og italiener. Iøvrigt opfordrede han Italien til, hvis man ikke kunne blive enige om dette forslag, da at komme til resultater om andre vigtige spørgsmål f. eks. forsvaret mod aggression.

Da diskussionerne i Italien blev voldsommere i anledning af valgene 7/6 1953, hvorunder Trieste dog ikke havde den samme fremtrædende placering som i 1948, holdt de Gasperi 24/5 en tale i Vittorio Veneto, hvori han bl. a. fastslog, at det var hævet over al diskussion, at byen Trieste skulle være italiensk. Det, som sagen virkelig drejede sig om, var de andre italienske kystbyers skæbne. De Gasperis tale mundede ud i et forslag om en ordning af Triesteterritoriets nationale tilhørsforhold efter sproglige linjer.

8. *Den engelsk-amerikanske deklaration 8/10 1953.*

De stadig voldsommere italiensk-jugoslaviske meningsudvekslinger, der førte frem til deklarationen 8. oktober 1953, begyndte 28/8 med en erklæring i „Yugopress", det officielle jugoslaviske nyhedsbureau, hvori det hed, at Jugoslavien nu så sig tvunget til at tage sin Triestepolitik „under alvorlig undersøgelse" på grund af Italiens afvisning af Jugoslaviens „fredelige holdning". I Rom fortolkedes dette som varsel om snarlig inkorporering af zone B i Jugoslavien. Dagen efter forhandlede den nye ministerpræsident Pella med vestmagternes repræsentanter i Rom og drøftede militære forholdsregler med krigs-

ministeren og generalstabschefen. Skønt Beograd afviste rygterne om okkupationsplaner, gav den italienske regering ordre til troppebevægelser ved den jugoslaviske grænse og flyttede krydseren „Ducca degli Abruzzi" og to destroyers til Venezia. I begyndelsen af september klagede jugoslaverne over grænsekrænkelser og meddelte, at enten måtte de italienske tropper trækkes tilbage eller også tog Jugoslavien lignende forholdsregler. 6/9 holdt Tito en tale i Okroglica, hvori han først tilbagekaldte sit tidligere forslag om et kondominium over det frie territorium, men til gengæld opstillede den mulighed, at selve Trieste blev internationaliseret, mens dets bagland og zone B indlemmedes i Jugoslavien. Han udtalte sig meget skarpt om Italiens politik, som han kaldte „et påskud" til provokationer og „en cirkusforestilling".

Italienerne gav råt for usødet, og 13/9 holdt Pella en tale i Rom, hvori han atter forlangte opfyldelse af 20/3 1948 erklæringen og afviste en yderligere udsættelse. Som en praktisk løsning foreslog han indkaldelse af en 5-magtskonference til forberedelse af folkeafstemning i hele territoriet. Dette forslag blev både tilstillet vestmagterne og Jugoslavien, der dog afviste det med en henvisning til den italienske nationaliseringspolitik i området helt tilbage til 1918. 6/10 foreslog Pella derfor, at kun personer, som var født i territoriet før 1918, og deres efterkommere skulle være stemmeberettigede, men forslaget smagte stadig ikke jugoslaverne.

Temperaturen var nu efterhånden kommet så højt op, at England og U.S.A. ifølge Edens forklaring i Underhuset følte sig tvunget til at tage et drastisk skridt. Allerede 3/9 antydede den amerikanske udenrigsminister John Foster Dulles, at 1948 erklæringen ikke skulle opfattes som en „medernes og persernes lov", et første varsel om en reel angelsachsisk opgivelse af denne politik, der havde skaffet dem så mange ubehageligheder. Uden varsel til hverken italienerne eller jugoslaverne udsendtes 8/10 en deklaration, hvori det hed, at de to regeringer „med stor bekymring" havde fulgt den sidste tids forværring af forholdet mellem Italien og Jugoslavien. Deklarationen nævnte derefter, hvorledes de gentagne gange forgæves havde forsøgt at få gennemført en ordning, ligesom de to stridende parter gensidigt havde forkastet hinandens forslag. Af disse grunde var de to magter ikke længere indstillet på „at have ansvaret for administrationen af zone A". De havde besluttet at bringe militæradministrationen til ophør, trække deres tropper tilbage og i betragtning af zonens „overvejende italienske karakter" overlade administrationen til Italien. Dette skulle ske på den tidligste dato, „der var gennemførlig".

Samtidig med offentliggørelsen af deklarationen blev den jugoslaviske og den italienske regering underrettet. Skønt Pella fik meddelelse om, at vestmagterne med Italiens overtagelse af zone A betragtede spørgsmålet som værende bragt ud af verden, med andre ord en ophævelse af erklæringen af 20/3 1948, udtalte et italiensk kommunique samme dag, at den engelsk-amerikanske erklæring var „et vigtigt skridt mod en endelig løsning" og gentog det tidligere forslag om folkeafstemning i hele territoriet.

Den jugoslaviske regerings reaktion blev vist voldsommere, end London og Washington havde tænkt sig. Dens første erklæring 9/10 kaldte deklarationen en „ensidig krænkelse af fredstraktaten", et brohoved for yderligere italiensk

ekspansion og sluttede med, at den „reserverer sig ret til at anvende passende midler – på basis af F.N.s charter – for at beskytte Jugoslaviens interesser i Trieste-området". I Beograd demonstreredes voldsomt mod de angelsachsiske ambassader og den italienske legation, og dagen efter skærpede Tito den jugoslaviske holdning i en tale i Liskovac. Han erklærede, at italienske troppers indrykning i zone A ville blive betragtet som en aggressionshandling, meddelte at jugoslaviske styrker allerede var rykket ind i zone B, samt at rettighederne ifølge F.N.s charter også omfattede anvendelse af „væbnet magt". Endelig afviste han naturligvis gennemførelse af den nye engelsk-amerikanske politik og foreslog oprettelse af autonome enheder indenfor territoriet med enten italiensk eller jugoslavisk administration.

Næste dag understregede Tito yderligere, at hvis italienske tropper rykkede ind i zone A, ville jugoslaverne gøre det samme.

12/10 tilstillede Tito imidlertid vestmagterne et forslag, der kunne tjene til at afværge den truende krigsfare. Han foreslog indkaldelse af en 5-magtskonference med deltagelse fra U.S.A., England, Italien, Jugoslavien og Frankrig, som ikke var blevet orienteret om udsendelsen af deklarationen 8/10, skønt det var medudsteder af 1948 erklæringen. Pella akcepterede forslaget, men stillede som betingelse, at zone A enten straks blev overtaget af Italien, eller også at Jugoslavien trak sine tropper tilbage fra zone B. Dette afvistes af Beograd. Vestmagterne må iøvrigt allerede på dette tidspunkt være begyndt at vakle, for 17/10 truede Pella med, at han ville demissionere, hvis de trak deklarationen tilbage. 24/10 erklærede italienerne sig parat til at ophæve alle militære forholdsregler, indbefattet afsendelse af 5 divisioner til grænsen, forudsat Jugoslavien gjorde det samme. Dette forslag afvistes af Beogradregeringen. Iøvrigt rejste de italienske militære dispositioner det kildne spørgsmål, om de var i overensstemmelse med Italiens forpligtelser overfor NATO.

12/10 havde Jugoslavien opfordret F.N. til at behandle konflikten som en trusel mod freden. Sovjetunionen lod naturligvis ikke denne chance for at angribe vestmagterne gå til spilde, men indankede også sagen for sikkerhedsrådet, en venlighed mod Jugoslavien, som dette imidlertid afviste. 15/10 foregik debatten i rådet, hvor russerne kritiserede 8/10 deklarationen og forlangte fredstraktaten gennemført og en guvernør udnævnt. En resolution blev dog ikke vedtaget.

I begyndelsen af november indtraf et voldsomt intermezzo i Trieste og Italien. På grund af den spændte situation forbød den engelske kommandant i Trieste general Sir John Winterton anvendelse af det italienske flag på byens rådhus i anledning af festlighederne, der skulle afholdes 3/11 til minde om den italienske landgang i byen i 1918. 4/11 blev der af denne grund demonstreret i byen, og neo-fascistiske bander fra Norditalien fiskede i rørte vande. I de følgende dage fik disse demonstrationer, der rettedes mod England og U.S.A., mere og mere karakter af optøjer, hvorunder 6 blev dræbt ved sammenstød med politiet. 6/11 udbrød anti-engelske og -amerikanske uroligheder i Rom og andre italienske byer, og 8/11 holdt Pella en radiotale, hvori han tog parti for demonstranterne i Trieste og forlangte en undersøgelse af de engelske myndig-

heders optræden, et krav, der skarpt afvistes af den engelske regering. Disse begivenheder bidrog til, at Italien forskertsede en del af den sympati, det havde i England og U.S.A. På den anden side blev det efterhånden klart, at en italiensk ratifikation af traktaten om Europahæren var betinget af i hvert fald gennemførelse af 8/10 deklarationen.

I slutningen af oktober var det klart, at 8/10 deklarationen ikke uden videre kunne gennemføres uden alvorlig fare for krig, og det engelsk-amerikanske diplomati udfoldede under O.E.E.C. mødet i Paris livlige bestræbelser for at få arrangeret en 5-magtskonference. 6/11 forelagde jugoslaverne en plan for U.S.A. og England til „gradvis" ordning af problemet. 18/11 udtalte Pella i deputeretkammeret, at en konference burde beskæftige sig med hele territoriets skæbne, at en folkeafstemning ville være den rimeligste løsning, samt at 8/10 erklæringen måtte være „fast og uigenkaldelig". 23/11 accepterede Italien dog betingelsesløst konferenceplanen, og da Tito 29/11 modererede sit tidligere standpunkt og erklærede sig villig til at trække de jugoslaviske tropper tilbage fra grænsen samtidig med de italienske, afsluttedes 5/12 en overenskomst mellem Beograd og Rom om tilbagetrækningen. Den akute krigsfare var dermed overvundet.

5-magtskonferencen er endnu ikke trådt sammen, og det ville på baggrund af skildringen ovenfor være optimistisk at være sikker på en løsning af dette vanskelige problem. Triestespørgsmålet har alle de elementer i sig, som skal til for at skabe en næsten uløselig konflikt mellem to europæiske lande: historie, økonomi, strategi, prestige og nationalisme. Den sandsynligste løsning er vel, at Italien får zone A og jugoslaverne zone B, hvor svært det end kan blive for begge lande at sluge dette. Hvorvidt en sådan ordning kan skabe et fredeligere forhold mellem Italien og Jugoslavien er et andet spørgsmål, hvis udsigter bl. a. afhænger af behandlingen af mindretallene i de to områder og dernæst, måske det vigtigste, hvorledes den indrepolitiske udvikling bliver i henholdsvis Italien og Jugoslavien. Trieste-spørgsmålet er en illustration af de følger, som imperialistisk magtstræb og overdreven „jordhunger" får. Havde Italien 1919 accepteret „Wilsonlinjen", var udviklingen måske blevet anderledes. Titos holdning til en rimelig deling af Trieste-territoriet har elementer i sig af samme karakter. Europas fred og samling forpestes af en række lignende tilfælde.

Derimod vil en sådan løsning ikke klare Triestes økonomiske fremtid. Som tidligere nævnt blev dets naturlige funktioner som Centraleuropas havn afbrudt i 1918. Alle de vanskeligheder, som dette medførte for byen i mellemkrigsårene, kan konstateres i endnu værre form siden 1945: arbejdsløshed, krise for de traditionelle erhverv, krampagtige forsøg på at skabe nye, baseret på en øjeblikkelig konjunktur. Militæradministrationen har på forskellige måder søgt at mildne vanskelighederne, støttet af finansielle bidrag fra Italien. De grundlæggende problemer er dog ikke løst og kan næppe blive det, selvom mere „normale" forhold indtræder ved en endelig fastlæggelse af byens tilhørsforhold. En holdbar ordning af Triestes økonomiske fremtid hænger sammen med hele det økonomiske liv i Central- og Østeuropa, men dette berører det storpolitiske forhold: øst-vestkonflikten og den orientering, som de kommunistiske landes økonomiske liv og handelsmæssige forhold til udlandet vil få i fremtiden.

JAPANS ØKONOMI SIDEN DEN 2. VERDENSKRIG

Af POUL WINDING

Situationen i de første efterkrigsår.

1. Da den anden verdenskrig sluttede i efteråret 1945, var Japans økonomi i en sørgelig forfatning. *Industriens samlede produktion* gik ned med 60–70 % fra 1944 til 1945, og for hele året 1945 udgjorde den kun ca. 40 % af det niveau, der var nået i de sidste år før krigen. Særlig hårdt ramt var fremstillingen af *forbrugsvarer,* der kun nåede op på 20 % af førkrigsniveauet. Tekstilproduktionen, der havde været støt faldende siden 1937, reduceredes endog i 1945 til kun 10 % af det tidligere maksimum. Skønt metal- og maskinproduktionen samt fremstillingen af kemiske produkter også faldt meget drastisk i 1945 – nemlig med 70–75 % i forhold til året før – var nedgangen for *produktionsmidler* som helhed i sammenligning med før krigen dog væsentligt mindre end for forbrugsvarer, nemlig kun omkring en trediedel.

Denne voldsomme produktionstilbagegang skyldtes dels direkte *ødelæggelser* i krigens sidste fase, dels virkningerne af *utilstrækkelig vedligeholdelse* af produktionsapparatet, *svigtende råvaretilførsler* udefra, nedgang i den civile arbejdsstyrke og almindelig *desorganisation* i tiden omkring kapitulationen. Disse faktorer spillede dog ikke den samme rolle i alle industrigrene. For tekstilindustrien var det af væsentlig betydning, at spinderikapaciteten formindskedes med ikke mindre end 80 % og væverikapaciteten med omkring 65 % i forhold til 1937, dels som følge af manglende reparationer af materiellet, dels på grund af direkte ombygning af tekstilfabrikker til anvendelse i krigsproduktionens tjeneste; men iøvrigt reduceredes råvareforsyningen forholdsmæssigt endnu mere som følge af bestræbelserne for at begrænse ikke-militær import. Trods ødelæggelser som følge af bombardementer og slet vedligeholdelse reduceredes kapaciteten i metal- og maskinindustrien samt den kemiske industri ikke tilnærmelsesvis så meget som tekstilindustriens, og på flere områder var der tale om en betydelig forøgelse sammenlignet med før krigen. Produktionsnedgangen fx. i den kemiske industri skyldtes først og fremmest råvareknaphed i forbindelse med vanskeligheder ved at omlægge produktionen fra gødningsstoffer til sprængstoffer. I den sidste del af 1945 var den afgørende faktor på de fleste områder naturligvis bortfaldet af den militære efterspørgsel.

I omstående tabel er gengivet en række oplysninger om industriproduktionens udvikling under og efter krigen.

TABEL 1

Industriproduktionen 1937–52.

I. (1934–36 = 100)	1937	1940	1943	1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952
Samlet industriel aktivitet	129	148	160	171	63	39	48	67	87	102	134	143
Gas og elektricitet m. v.	119	140	156	154	88	109	125	138	156	169	184	197
Minedrift	118	143	147	139	73	52	68	82	96	102	115	119
Forarbejdende industri	131	149	161	182	59	29	36	57	77	93	129	137
Fødevarer	117	119	77	61	35	36	35	38	54	71	109	123
Tobaksvarer	106	126	134	104	59	75	79	84	110	120	139	–
Tekstiler	114	86	37	21	12	12	18	23	30	45	62	71
Kemiske produkter	147	159	107	90	28	27	34	51	70	101	127	139
Metaller	131	170	243	220	55	16	24	45	85	122	164	179
Maskiner (ikke-elektriske)	155	242	308	303	89	45	56	111	145	119	184	
– (elektriske)	91	107	76	45	16	37	69	102	113	106	135	
Transportmateriel	187	259	517	961	311	68	53	91	88	114	181	
II. (1950 = 100)												
Forarbejdende industri i alt	140	160			63	31	39	61	82	100	138	148
heraf investeringsvarer	121	167			107	42	47	80	100	100	144	145
– konsumgoder	180	164			33	35	43	58	73	100	136	163

III. (1948 = 100)

	Forarbejdende industri i alt						
	1948	1949	1950	1951	1951	1952	1953
1. kvartal	78	123	145	219	204	228	249
2. „	94	138	163	257	233	241	292
3. „	109	141	174	259	232	251	313
4. „	118	143	204	258	234	256	–

Kilder: I. Economic Stabilization Board of the Japanese Government. Her gengivet efter „Overseas Economic Survey, Japan", udgivet af Her Majesty's Stationery Office, London 1953, og „The Oriental Economist" April 1953. Basis er 1934–36, og indekset dækker ca. ⅔ af den samlede industriproduktion i disse år. Tallene angiver de producerede mængder, vejet med faste vægte på basis af værditilvæksten i 1934–36 (inden for de enkelte industrigrupper dog produktionens bruttoværdi). Se nærmere „Monthly Bulletin of Statistics", aug. 1952, p. XIV (udgivet af De forenede Nationer).

II. „International Financial Statistics", udgivet af Den internationale Valutafond. Tallene for „Forarbejdende industri i alt" er identiske med de tilsvarende tal i tabellens første del, omregnet med 1950 som basis. Tallene for „Investeringsvarer" og „Konsumgoder" synes at være beregnet af valutafonden. Det ses, at disse to grupper ikke kan dække den samlede produktion i den forarbejdende industri, idet delindeksene i nogle år (1946 og 1947) begge er lavere end totalindekset.

III. „Monthly Bulletin of Statistics", udgivet af De forenede Nationer. Første del af tabellen, 1948–51, bygger på et indeks beregnet af „Economic and Scientific Section of the Supreme Command of Allied Powers", anden del på det samme grundlag som de to første kilder, blot omregnet til 1948 = 100.

Til industriproduktionens nedgang kom yderligere, at *rishøsten* i 1945 faldt meget dårligt ud, således at også landbrugsproduktionen kom til at ligge lavt.

2. Som det fremgår af tabel 1 faldt den samlede industriproduktion yderligere i 1946, hvorved den nåede ned på ca. 20 % af førkrigsniveauet. Denne nedgang skyldtes alene *metal-, maskin- og transportmiddelindustrierne,* hvis produktion på grund af det totale ophør af den militære efterspørgsel, der dog havde gjort sig gældende i den første del af 1945, svandt ind til en halv snes procent af den maksimale produktion under krigen og 10–25 % af 1940-niveauet. Derimod øgedes *forbrugsgodeproduktionen* en smule, men lå dog fortsat ikke meget over 20 % af produktionen i 1940.

Høsten blev væsentlig bedre end i 1945, men landbrugsproduktionen som helhed nåede dog kun op på ca. 70 % af, hvad den havde været i årene 1934–38.

TABEL 2

Landbrugsproduktionens udvikling (1950 = 100).

1934–38	112	1950	100
1947	81	1951	108
1948	87	1952	107
1949	94		

Kilde: „International Financial Statistics". (FAO-indeks).

Ialt udgjorde nationalproduktet i faste priser kun 60 % af førkrigsniveauet (1934–36), hvorimod det regnet i løbende priser var 26–27 doblet.

3. Den slette forsyning med forbrugsvarer blev yderligere alvorliggjort derved, at *befolkningen,* der under krigen kun var vokset lidt og endog i visse år var gået tilbage, navnlig fordi mange japanere bosatte sig i okkuperede områder i andre asiatiske lande, nu pány begyndte at vokse i hurtigt tempo, ikke mindst på grund af *tilbagevandring.* Som følge heraf var befolkningstallet i 1947 78.0 mill. mod 72.4 mill. i 1945 (og 71.5 mill. i 1940). Dette svarer til omkring 210 indbyggere pr. km², hvilket ikke er meget lavere end i de tættest befolkede dele af Vesteuropa. I det hele taget er den store og stærkt voksende befolkning – den var ved midten af 1953 yderligere steget til 86.7 mill. – et af Japans største økonomiske problemer.

4. Et indtryk af *levestandardens forringelse* siden førkrigsårene – såvel som af den senere indtrådte forbedring – får man af den øverst på næste side anførte oversigt over forsyningen med nogle vigtige forbrugsvarer.

5. Over for de stærkt reducerede forsyninger på næsten alle områder stod ved krigens slutning voldsomt oppustede og stadigt voksende pengeindkomster og en meget stor likviditet i erhvervslivet. Allerede i løbet af krigsårene havde dette medført kraftige prisstigninger af inflatorisk karakter, der fortsatte i forstærket tempo i den første del af efterkrigstiden. Den gennemsnitlige timeløn i industrien var i 1945 ca. 2½ gange højere end i 1937, medens den i 1946 nåede op på 10 gange denne størrelse. Officielle opgørelser over leveomkostningernes udvikling regner med en stigning på ca. 150 % fra 1937 til midt i

TABEL 3

Forbrug pro persona af nogle vigtige varer.

	1934–36	1946	1951
Ris (gram pr. dag)	361	254	291
Hvede „	26	40	81
Kød „	5.6	2.6	6.1
Æg „	6.3	1.0	3.0
Mælk m. v. „	9	4	14
Grøntsager „	203	151	175
Kartofler „	76	166	126
Sukker „	34	2	12
Cigaretter (stk. pr. dag)	2.4	1.7	3.3
Klæde- og tekstilvarer (lbs. pr. år)	9.4	2.0	5.5
Lædersko (par pr. år)	0.056	0.027	0.028[1]
Sæbe (kg. pr. år)	1.7	0.2	1.2

[1] 1950.

Kilde: „Economic Survey of Japan. 1951–52". Udg. af Economic Stabilization Board. Japanese Government.

1945. Men herved er der ikke taget hensyn til, at en stor del af forbruget måtte købes på det illegale marked til betydelige overpriser. Reelt synes leveomkostningerne i 1945 at have været mindst 4 gange højere end i 1937. Fra 1945 til 1946 steg det officielle leveomkostningsindeks yderligere til det 5–6 dobbelte.

Hvad endelig engrospriserne angår, var disse i 1945 små 3 gange, i 1946 ca. 13 gange højere end i 1937.

Besættelsesmyndighedernes og regeringens økonomiske politik.

6. Den oprindelige linie i den amerikanske okkupationspolitik var klart og utvetydigt den, at *Japans økonomiske genopbygning var besættelsesmyndighederne uvedkommende.* Japan havde begyndt krigen og måtte selv bære følgerne deraf. Besættelsesmagten skulle kun beskæftige sig med Japans *demilitarisering* og *demokratisering,* medens en japansk regering måtte tage sig af de økonomiske problemer.

Endvidere skulle Japan yde betydelige *skadeserstatninger* som bod for sine angreb på andre lande og de ødelæggelser, som krigen havde forvoldt i disse. Tanken var, at Japans krigspotentiel skulle ødelægges bl. a. ved nedbrydelse af den uforholdsmæssigt store krigs- og kapitalgodeindustri, som de militære ledere og deres forbundsfæller inden for storindustrien havde skabt. De nedlagte fabrikkers materiel skulle overføres til de lande, der havde lidt under Japans krigsførelse og besættelse, hvorved disse skulle sættes på lige fod med Japan og blive i stand til at unddrage sig japansk økonomisk kontrol og hindre ethvert nyt forsøg på japansk aggression. Selv om genopbygning i Japan også var nødvendig, måtte hensynet hertil komme i sidste række og ansvaret for dens gennemførelse som nævnt påhvile den japanske regering.

Andre led i den amerikanske demokratiseringspolitik på det økonomiske område var ophævelse af den *magtkoncentration* hos Zaibatzu-grupperne (de både politisk og økonomisk mægtige „finanskliker", bestående af et relativt lille antal personer, sammenknyttet ved slægtskabs- og organisatoriske bånd), som var et karakteristisk træk i det japanske samfund. Endvidere gennemførelse af en omfattende *jordreform* og opmuntring af en selvstændig *faglig arbejderbevægelse.*

Når man ser bort fra foranstaltninger til afhjælpning af mangelen på fødevarer og andre livsfornødenheder (fx. import af ris i 1946 til supplering af den ringe 1945-høst) bidrog okkupationsmyndighedernes politik imidlertid i de første år ikke direkte til at fremme den økonomiske udvikling i Japan. Man indskrænkede sig til at fastlægge visse rammer, inden for hvilke den kunne udfolde sig.

7. Heller ikke *den japanske regerings økonomiske politik* var synderlig egnet til at fremme den økonomiske aktivitet. Inflationen søgte man at bekæmpe ved direkte *priskontrol og subsidier,* der atter skulle gøre det muligt at holde lønningerne nede, således at den fortsatte pris-løn-spiral kunne sættes ud af funktion. For at fremme produktionen benyttede man foruden subsidier i udstrakt grad en liberal *långivning* til industrien især fra den af regeringen oprettede Bank for financiering af genopbygningen. Subsidier og industrilån førte imidlertid til kæmpemæssigt *underskud på statsbudgettet,* hvilket atter resulterede i fortsat stigning i befolkningens disponible pengeindkomster. Følgen blev sortbørshandel til stadigt højere priser, ligesom også de officielle priser gradvis blev tvunget i vejret. Dette gjorde atter nye lønforhøjelser – legale eller illegale – uundgåelige, og så fremdeles. Gennemsnittet for såvel engrospriser og leveomkostninger som lønninger lå da også i 1947 på rundt regnet tre gange de tilsvarende tal for 1946.

I og for sig skulle en stadig stigning i priserne forud for lønningerne virke stimulerende på produktionen. Men i hvert fald får denne herved let en *skæv struktur,* idet praktisk talt alt kan sælges med profit. Hertil kommer, at *tilbageholdelse af varer* i forventning om endnu højere priser bliver stærkt tillokkende, og at ingen har synderlig lyst til at arbejde for en pengeløn, der stadig taber i købekraft. I betragtning af disse forhold – i forbindelse med det usikkerhedsmoment, som fulgte af okkupationsmagtens planer om *demontering* af industrianlæg – er det ikke mærkeligt, at industriproduktionen kun viste ringe fremgang i 1947. Specielt nøgleindustrierne, der måtte føle sig særlig udsat for indgreb fra besættelsesmyndighedernes side, havde svært ved at komme i gang trods forsøg på at fremme kul- og stålproduktionen gennem et system af gensidige forrettigheder for disse to erhvervsgrene ved tildeling af materialer m. v. i forbindelse med særlige fortrin ved financieringen (jvf. tabel 5).

Nye signaler i den økonomiske politik. 1947–48.

8. I løbet af 1947–48 skete der imidlertid gradvis en *ændring i okkupationsmyndighedernes holdning,* bl. a. som følge af den tiltagende spænding mellem U.S.A. og Sovjetunionen, der medførte, at det førstnævnte land blev

TABEL 4

Pris- og lønudvikling.

	Engrospriser (1948 = 100)			Leveomkostninger					Lønninger i industri (1948 = 100)	
					Leveomkostninger i byerne (1948 = 100)					
					1948-budget		1951-budget[1]			
	I alt	Producentvarer	Forbrugsgoder	Detailpriser i Tokio (1937 = 100)	I alt	Fødevarer	I alt	Fødevarer	Dagløn	Månedsløn
1937 gnst	1.0	—	—	100	0.7	—	—	—	1.1	—
1940 „	1.3	—	—	149	1.2	—	—	—	3.3	—
1943 „	1.6	—	—	169	—	—	—	—	1.9	—
1944 „	1.8	—	—	208	—	—	—	—	2.2	—
1945 „	2.7	—	—	254[2]	—	—	—	—	2.6	2.8
1946 „	12.7	—	—	—	27[3]	32[3]	—	—	11.1	11.5
1947 „	38	—	—	—	57	64	—	—	36	37
1948 „	100	100	100	—	100	100	100	100	100	100
1949 juni	163	155[4]	172[4]	—	138	138	132[4]	125[4]	183	172[4]
„ dec.	171			—	134	134			—	
1950 juni	178	190[5]	191[5]	—	124	124	123[4]	112[4]	—	209[4]
„ dec.	222	246	197	—	133	133			—	
1951 juni	269	312	223	—	148	148	140[6]	126[6]	—	267[4]
„ dec.	278	322	233	—	163	163	149	133	—	
1952 juni	272	311	230	—	166	166	149	134	—	309
„ dec.	268	310	223	—	—	—	150	130	—	
1953 juni	275	315	233	—	—	—	158	140	—	346[7]
„ sept.	279	319	238	—	—	—	163	145	—	

[1] Af dette budget optager fødevarer m. v. 56 %, klæder m. v. 13 %, bolig, lys og varme 9–10 %. Skatter er ikke includeret.

[2] Maj 1945. [3] Aug.–dec. 1946. [4] Årsgennemsnit. [5] Juli 1950. [6] Juli 1951.

[7] Jan.-aug. Da lønnen svinger stærkt fra måned til måned, er tallet beregnet ved at multiplicere indekset for 1952 med forholdet mellem gennemsnitslønnen i de første 8 måneder af 1953 og gennemsnitslønnen i den tilsvarende periode af 1952.

Kilder: „Monthly Bulletin of Statistics" og „International Financial Statistics". Detailprisindekset for Tokio 1937–45 er dog fra „Cabinet Bureau of Statistics", her gengivet efter Jerome B. Cohen: „Japan's Economy in War and Reconstruction", p. 356.

interesseret i at sikre sig Japan som en pålidelig allieret i Østasien og derfor mere villig til at indrette sin politik med dette formål for øje. Hertil kom voksende krav om, at Japan skulle sættes i stand til at klare sig selv, således at de amerikanske skatteydere kunne slippe for at finansiere fortsatte hjælpeydelser til landet. Endelig spillede også erkendelsen af, at japanske industrianlæg kun ville være til ringe nytte for de lande, der skulle modtage dem som krigsskadeserstatning, en voksende rolle.

Som følge heraf *indskrænkedes demonteringen* af japanske industrianlæg, ligesom den økonomiske decentraliseringspolitik over for de store sammenslutninger lempedes. I sept. 1948 påbegyndtes endvidere *amerikansk financieret import af råmaterialer* til industrien – medens den amerikanske hjælp hidtil næsten udelukkende havde bestået af fødevarer m. v. til direkte afhjælpning af forsyningsvanskelighederne.

TABEL 5

Kul- og stålproduktionens udvikling.

	Stenkul (Mill. tons)	Jernmalm (1000 tons)	Råstål (1000 tons)
1937	45.3	619	5796
1940	57.3	1094	6852
1944	49.3	3509	5916
1945	22.6	1174	2088
1946	20.4	556	564
1947	27.2	497	936
1948	33.9	556	1716
1949	38.1	756	3108
1950	38.4	822	4836
1951	43.3	912	6504
1952	43.3	1032	6996
1953 1. halvår[1]	50.8	956	7212
„ juli-sept.[1]	40.4	1296	8012

[1] Årsrate.

Kilde: „Monthly Bulletin of Statistics".

Bl. a. af denne grund steg *industriproduktionen* fra 1947 til 1948 med 55–60 %, produktionsmiddelfremstillingen – der nød godt af den store uudnyttede kapacitet – endog med 70 %. Fremgangen afspejler sig også i kursudviklingen for industriaktier, hvis gennemsnitsværdi mere end fordobledes (jvf. flg. tabel).

TABEL 6

Kursudviklingen for industriaktier. (1948 = 100).

1946	(aug.–dec.)	43	1952	1. kvartal	174
1947	gnst.	48	„	2. „	195
1948	„	100	„	3. „	275
1949	„	211	„	4. „	366
1950	1. halvår	109	1953	1. „	423
„	2. „	129	„	2. „	361
1951	1. „	138	„	3. „	376
„	2. „	151			

Kilder: „Monthly Bulletin of Statistics" og „International Financial Statistics".

Samtidig sagtnedes *tempoet i prisstigningerne* noget, især på det sorte marked, bl. a. som følge af bedre balance på statens regnskab, hvilket atter til dels skyldtes mere effektiv skatteopkrævning. Det var dog langt fra, at inflationspresset var fuldstændig ophørt; engrospriserne steg således med over 160 % fra 1947 til 1948, detailpriserne med 75 % og lønningerne i industrien ca. 170 %. Der var således tale om en væsentlig forbedring af reallønnen, men stigende skatter begrænsede forbrugsudvidelsen.

TABEL 7

Betalingsbalancen 1948–52.
(Mill. U.S.-dollars).

Løbende poster:	1948	1949	1950	1951	1952
Saldo på handelsbalancen	−408	−376	−191	−656	−759
Regeringstransaktioner	19	49	153[1]	623[1]	828[1]
Transport, andre tjenester, ikke-monetære guldbevægelser	2	21	83	190	163
Saldo på varer og tjenester	−387	−306	45	157	232
Gaver: private	1	–	43	16	29
: offentlige (fra U.S.A.)	461	532	360	157	6
Krigsskadeserstatninger	–	−18	–	–	−42
Saldo på løbende poster	75	208	448	330	225
Kapitalposter[2]:					
Privat långivning	–	–	17	34	37
Langfristede offentlige lånetransaktioner (netto)	4	−18	–	−2	−32
Kortfristede offentlige lånetransaktioner[3] (netto)	−105	−179	−468	−370	−229
Saldo på kapitalposter	−101	−197	−451	−338	−224
Fejl og udeladelser	26	−11	3	8	−1

[1] Incl. leverancer til F.N.s styrker i Korea.
[2] Stigning i tilgodehavender i eller fald i gæld til udlandet angives ved (−).
[3] Incl. monetære guldbevægelser.

Kilde: „International Financial Statistics". September 1953.

TABEL 8

Handelsbalancens udvikling.

	Import	Eksport	Mer-import	Kvantumsindeks for import	Kvantumsindeks for eksport	Enhedsværdi[1] af import	Enhedsværdi[1] af eksport	Bytteforhold
	(Mill. U.S.-dollars)			(1950 = 100)		(1950 = 100)		(7) : (6)
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
1937	1363	1200	163	351	387	43	38	88
1945	63	25	38	–	–	–	–	–
1946	270	151	119	–	–	–	–	–
1947	524	174	350	–	–	–	–	–
1948	684	258	426	56	25	126	126	100
1949	905	510	395	87	54	107	116	108
1950	974	820[3]	154	100	100	100	100	100
1951	2045	1355[3]	690	144	101	146	164	112
1952	2028	1273[3]	755	165	105	126	148	117
1953 jan.-sept. (årsrate)	2337	1228[3]	1109	215[2]	114[2]	112[2]	128[2]	114[2]

[1] Priser i U.S.-dollars i 1950 = 100.
[2] Januar–juni.
[3] Excl. leverancer til F.N.-styrkerne i Korea.

Kilder: „International Financial Statistics" og „Monthly Bulletin of Statistics".

9. På amerikansk opfordring gennemførtes nu gradvis en bevidst *anti-inflationspolitik,* samtidig med at erhvervslivet i noget højere grad fik lov til at udfolde sig *uhindret af offentlige indgreb.* Inflationsbekæmpelsens væsentligste træk var en yderligere *begrænsning af budgetunderskuddet,* bl. a. ved hjælp af nedskæring af offentlige investeringer, gradvis afskaffelse af subsidier og suspension af genopbygningsbankens udlånsvirksomhed, der som nævnt havde været en vigtig inflationskilde. I 1949 var budgetunderskuddet kun 6–7 % af de offentlige udgifter, og dette blev mere end opvejet af amerikansk økonomisk hjælp.

Inflationens tempo tog da også yderligere af i 1949, hvor engrospriserne kun lå gennemsnitlig godt 60 % over 1948-niveauet, medens detailpriserne gik op med lidt over 30 % og industriens gennemsnitlige månedsløn ca. 70 %. Industriproduktionen steg samtidig med 20–30 %, og landbrugsproduktionen nåede op på henved 85 % af førkrigsniveauet.

10. Det mål, som man fra visse sider både i U.S.A. og Japan – noget optimistisk – havde forestillet sig at kunne nå, nemlig ligevægt på *vare- og tjenestebalancen over for udlandet,* blev dog ikke realiseret. Ganske vist lykkedes det at holde igen på den indenlandske forbrugsudvidelse; men eksporten, hvis mængde dog mere end fordobledes fra 1948 til 1949, nåede ikke de højder, man havde håbet på, bl. a. som følge af det tilbageslag i verdenskonjunkturerne, som indtrådte sidst i 1948. Hertil kom i de sidste måneder af 1949 devalueringen af det engelske pund og en række andre valutaer, som svækkede Japans konkurrenceevne på verdensmarkedet (jvf. tabellerne 7 og 8). Følgen blev begyndende tendenser til utilsigtet ophobning af lagre, stigning i arbejdsløsheden og andre tegn på svækkelse af den økonomiske aktivitet. Fra omkring midten af 1949 holdt engrospriserne sig ret konstante, medens detailpriserne endog begyndte at falde. Inflationen var bragt til en foreløbig standsning.

Korea-konjunkturen.

11. Disse stagnationstendenser blev dog kun af kort varighed. Med Koreakrigens udbrud i juni 1950 fik det japanske erhvervsliv påny en *kraftig stimulans.* De overnormale lagre reduceredes, og produktionen steg som følge af øget eksport og voksende leverancer til F.N.-styrkerne i Korea. Størrelsen af disse leverancer – der omfattes af posten „regeringstransaktioner" i tabel 7 – var mere end tilstrækkelig til at opveje den stærke stigning i importværdien, som også foregik i denne periode, og Japan fik for første gang siden krigen overskud på vare- og tjenestebalancen over for udlandet.

Industriproduktionen steg som følge af denne udvikling (jvf. tabel 1, III afd.) med 75 % fra 1. kvartal 1950 til 2. kvartal 1951 (stigningen indledtes allerede så småt i 2. kvartal 1950, da den internationale situation skærpedes). For 1950 som helhed kom industriproduktionen til at ligge 20–30 % højere end i 1949; men som man ser af tabel 1, skyldtes denne fremgang alene konsumgodeindustrierne, idet specielt fremstillingen af ikke-elektriske maskiner gik stærkt tilbage. Dette må tages som udtryk for, at de pågældende industrier har haft en meget lav produktion i første del af 1950, som ikke fuldt ud har kunnet opvejes af stigningen i årets sidste del.

Den i løbet af 1949 opnåede prisstabilisering viste sig at være af meget labil karakter, og i anden halvdel af 1950 steg navnlig engrospriserne betragteligt (ca. 25 %). Årsagen var dels, at importerede råvarer blev dyrere, dels – og navnlig – at eksportvarerne indbragte væsentlig højere priser. Herved opnåedes stærkt forøgede indkomster i de pågældende erhverv. Den deraf følgende forbrugsudvidelse bidrog ikke blot til at forøge den indenlandske produktion af forbrugsvarer, men også til påny at presse disses priser i vejret. Medvirkende til denne prisstigning har det formentlig også været, at befolkningen i de foregående år havde vænnet sig til stadig forringelse af pengenes købekraft og derfor stod parat til at fremskynde deres indkøb, så snart det mindste tegn på fornyet prisopgang viste sig – hvilket atter uundgåeligt forstærker presset på priserne. Også lønningerne steg i 1950, dels på grund af den forstærkede efterspørgsel efter arbejdskraft, dels som følge af leveomkostningernes fornyede stigning. Reelt steg deres købekraft ikke ubetydeligt.

De gunstige afsætningsvilkår og forventningen om højere priser i fremtiden i forbindelse med de forbedrede financieringsmuligheder, som skabtes af de store eksportindtægter, stimulerede yderligere investeringslysten, og eksportkonjunkturen bredte sig til hele erhvervslivet.

12. Som i andre lande fulgtes dette kraftige opsving af et vist *tilbageslag* et stykke ind i 1951. Prisindekset for eksportvarer kulminerede i februar, og nogle måneder senere begyndte også eksportmængderne at gå ned. Dette lagde også en dæmper på de indenlandske investeringer. Derimod synes der ikke at være foregået nogen nedgang i forbruget, idet de forbedrede realindkomster tillod omtrent uforandret opretholdelse af dette. Resultatet af den stagnerende eksport og investering blev, at industriproduktionen ophørte med at stige fra 2. kvartal 1951. Medvirkende hertil var dog også den omstændighed, at kraftilførslerne svigtede i efteråret på grund af utilstrækkelig vandmængde i floderne. For året som helhed er der dog tale om en meget væsentlig forøgelse af industriproduktionen – ca. 40 % i forhold til 1950.

Også stigningen i engros- og detailpriser hørte op i løbet af 1951 på grund af den svækkede efterspørgsel, og mod årets slutning indtrådte påny et svagt fald.

13. Efter denne tilpasning indledtes imidlertid en *ny og roligere opgangsperiode* et stykke ind i 1952. Den er navnlig karakteriseret ved en ret kraftig stigning i produktionen af forbrugsvarer, hvilket formentlig atter hænger sammen med, at lønningerne i industrien efterhånden – takket være produktionsstigningen på den ene side og fagforeningernes aktivitet på den anden – var kommet op på et niveau, der nogenlunde havde genskabt deres reale købekraft fra før krigen. Denne forøgede forbrugsgodeproduktion i forbindelse med fortsat høj efterspørgsel fra F.N.'s styrker i Korea har også givet en vis stimulans til investeringsgodefremstillingen, hvis stigning i 1952 dog langt fra kan måle sig med forbrugsvareproduktionens. Engrospriserne har stort set været stabile i de sidste halvandet år, medens leveomkostningerne efter at have ligget næsten fast i 1952 er gået op med 8–9 % indtil september 1953.

14. I tabel 9 er gengivet en oversigt over nationalindkomstens udvikling i årene siden 1947 sammenlignet med førkrigsperioden.

TABEL 9

Nationalindkomst og nationaludgift[1].

(Løbende priser).

	1934–36 gnst.	1947	1948	1949	1950	1951
Samlet nationalindkomst (milld. yen[2])	14.5	1041	2124	2884	3684	4849
Procentvis fordelt efter indkomstart:						
Arbejdsløn m. v.	39	33	43	43	43	44
Overskud af selvstændig virksomhed	32	65	55	48	46	43
Overskud i aktieselskaber o. l.	8	1	2	5	9	10
Rente- og lejeindtægter	17	2	2	2	2	2
Overskud i offentlig virksomhed	3	−1	−2	2	−	−
	100	100	100	100	100	100
Procentvis fordelt efter oprindelse:						
Landbrug m. v.	19	31	27	24	22	22
Håndværk, industri m. v.	30	30	32	33	33	33
Handel, transport m. v.	24	19	19	22	26	26
Offentlig virksomhed	4	2	3	4	4	4
Andet	23	17	18	17	15	15
	100	100	100	100	100	100
Bruttonationaludgift (milld. yen[1])	18.3	1300	2601	3250	4066	5325
Procentvis fordelt efter anvendelse:						
Privat forbrug	61	70	68	70	63	60
Offentlige udgifter til investering og forbrug	18	19	21	21	17	18
Privat investering i boligbyggeri	2	1	1	1	1	2
„ „ i maskiner og anlæg	10	7	5	4	7	8
„ „ i lagre	8	8	10	7	9	11
Eksportoverskud (+) el. importoverskud (−)	1	−5	−4	−4	3	2
	100	100	100	100	100	100

Kilde: „International Financial Statistics".

Note: Nationalindkomsten er opgjort netto, d. v. s. med fradrag af udgifter til afskrivninger og vedligeholdelse. Bruttonationaludgiften er det beløb, der anvendes til indenlandsk forbrug og bruttoinvestering (*incl.* afskrivninger og vedligeholdelse) med tillæg af eksportoverskud, henholdsvis fradrag af importoverskud.

Tallene for 1934–36 er gennemsnit af kalenderår, medens tallene for efterkrigsperioden refererer sig til finansår, begyndende 1. april.

På grund af afrunding giver sammentælling af de i de enkelte kolonner anførte talrækker ikke altid 100.

[1] Se også tilføjelsen s. 147.

[2] 1934–36 var 1 yen omtrent lig 0.3 U.S. dollars. Siden 1949 har den officielle kurs været 360 yen = 1 U.S. dollar. Omregnet efter denne kurs svarede nationalindkomsten i 1951 til 13.5 milld. U.S. dollars eller ca. 160 $ pr. indbygger. Dette tal kan dog på grund af vanskelighederne ved meningsfyldte internationale indkomstsammenligninger kun tages som en grov angivelse af størrelsesordenen.

Der foreligger ikke regelmæssige opgørelser over nationalindkomsten regnet i faste priser, antagelig fordi en beregning heraf ville støde på meget store vanskeligheder som følge af forandringer i sammensætningen af produktion og forbrug i den periode, der er tale om. Sammenligner man med tallene for prisudviklingen (specielt leveomkostningernes forandring) i tabel 4, får man imidlertid det indtryk, at det samlede reelle nationalprodukt nu ligger på omtrent samme højde som før krigen, medens der fra 1947 til 1951 er sket en stigning på et halvt hundrede procent. Det må dog herved tages i betragtning, at befolkningen som nævnt er steget med godt 20 % siden før krigen og med omkring 8 % i perioden 1947–51. Ifølge en speciel opgørelse i „Economic Survey of Japan" (1951–52) var den reelle nationalindkomst pr. indbygger i 1951 nået op på 93 % af 1934–36 niveauet, medens realforbruget pr. indbygger var 86 %[1].

Iøvrigt finder man den foran beskrevne udvikling genspejlet i udviklingen af nationalindkomstens relative fordeling efter oprindelse og indkomstart. I de første efterkrigsår, hvor produktionen lå lavt, spillede de primære erhverv, landbrug m. v., en langt større rolle end tidligere normalt, medens de forarbejdende og især de fordelende erhverv samt gruppen „andet", der antagelig bl. a. må omfatte de liberale erhverv, indtog en forholdsmæssigt mere tilbagetrukken plads. Dette er let forklarligt, idet man med et mindre fuldkomment produktionsapparat ganske naturligt må koncentrere sig om dækningen af de mest primitive behov. Senere er man – efterhånden som produktionen er vokset – vendt tilbage til et mere normalt mønster, dog således at landbrug m. v. stadig er noget vigtigere end før krigen, medens „andet" er aftaget i relativ betydning.

Hvad fordelingen efter indkomstart angår er det mest iøjnefaldende træk, at rente- og lejeindtægter, der før krigen udgjorde 17 % af indkomsterne, nu næsten ikke har nogen betydning. Dette hænger utvivlsomt i første række sammen med, at den voldsomme inflation har berøvet sådanne indtægter, som har et fast pålydende i penge, den største del af deres reelle værdi. De øvrige indkomstarter har alle opnået en tilsvarende større del af nationalindkomsten. Mest har dog selvstændige erhvervsdrivende vundet, hvilket er ganske naturligt, eftersom det først og fremmest er denne gruppe, der betaler renter og lejer. I 1947 havde de selvstændige foretagender, der ikke har aktieselskabsform, en særlig stor andel af nationalindkomsten; dette hænger antagelig sammen med, at landbruget, inden for hvilket aktieselskabsformen ikke spiller nogen nævneværdig rolle, ligesom det også kun i begrænset omfang beskæftiger fremmed arbejdskraft, på dette tidspunkt havde særlig stor vægt i den samlede produktion. Sidenhen er både aktieselskabsprofitter og arbejdsløn tiltaget i relativ betydning, hvilket må antages at afspejle industri- og handelserhvervenes forholdsmæssige vækst. Desuden spiller den lempeligere politik over for de store erhvervssammenslutninger sikkert en rolle for væksten i aktieselskabsprofitterne.

I de første år efter krigen udgjorde forbruget ganske naturligt en stor andel af den samlede nationaludgift, medens bruttoinvesteringerne lå lavt, samtidig med at der var stort underskud over for udlandet. Efterhånden som forholdene er blevet forbedret, er man også på dette punkt vendt tilbage til en fordeling, der omtrent svarer til førkrigstidens.

[1] Se også tilføjelsen s. 147.

Strukturændringer i udenrigshandel og produktion.

15. Af det foregående vil det fremgå, at Japan på en lang række punkter har haft held til at gennemføre genopbygningen af landets økonomi. Som følgende oversigt viser, er industriproduktion, landbrugsproduktion, nationalindkomst, forbrug og investering nogenlunde tilbage på førkrigsniveauet (derimod er industriproduktionen som helhed ikke på højde med toppunktet under krigen).

TABEL 10

„Genopbygningsniveauet".

Industriproduktion:		
Forarbejdede i industri i alt	105	1952 i % af 1937
heraf investeringsvarer	120	1952 i % af 1937
„ forbrugsgoder	91	1952 i % af 1937
Landbrugsproduktion	95	1952 i % af 1934–38
Real nationalindkomst pr. indbygger	93	1951 i % af 1934–36
Forbrug	86	1951 i % af 1934–36
Industrielle investeringer	119	1951 i % af 1934–36
Eksportmængde	27	1952 i % af 1937
Importmængde	50	1952 i % af 1937

Imidlertid ser man også, at der i hvert fald er et punkt, på hvilket førkrigsniveauet ikke er nået, nemlig med hensyn til udenrigshandelens, specielt eksportens, omfang. Selv om man tager hensyn til, at eksporten ikke omfatter leverancer til F.N.-styrkerne i Korea, er niveauet meget lavt, og indregning af disse leverancer ville næppe bringe eksportmængden op over 50 % af førkrigsniveauet.

Endnu tydeligere kommer denne utilstrækkelighed i udenrigshandelens vækst måske frem, hvis man – som det er gjort i nedenstående tabel – sætter udenrigshandelens værdi (import + eksport) i forhold til nationalindkomsten.

TABEL 11

Udenrigshandelens værdi i % af nationalindkomst.

1934–36	45.5	1950	17.5	
1947	3.4	1951	25.3	(incl. leverancer til F.N.s styrker: 27.5)
1948	5.3	1952	22.3[1]	(„ „ „ „ „ : 24.2)[1]
1949	15.8			

[1] Foreløbige tal.

Kilde: „The Oriental Economist". April 1953.

Trods en meget kraftig stigning i forhold til de første efterkrigsår ligger udenrigshandelens relative omfang kun på det halve af, hvad der var normalt før krigen.

16. Da Japan er et land med stor befolkningstæthed og med forholdsvis

begrænsede indenlandske råvareforsyninger, er det i betydelig grad afhængigt af en stor udenrigshandel. Før krigen udgjorde råvarer ca. 50 %, fødevarer ca. 20 % af importværdien, medens 80 % af eksporten var bearbejdede varer. Udenrigshandelen var med andre ord baseret på reeksport af råmaterialer, der var importeret til og forarbejdet i Japan. Dette forhold er blevet endnu mere udpræget efter krigen bl. a. på grund af befolkningstilvæksten. Men hele niveauet for udenrigshandelen er væsentligt lavere.

Denne udvikling er resultatet af en lang række samvirkende faktorer. En af dem er, at Japans vigtigste eksportindustri i 1930'erne – tekstilindustrien – som allerede tidligere nævnt led meget stærkt under krigen og endnu langt fra er kommet op på sin tidligere produktion (jvf. tabel 1, hvoraf det fremgår, at tekstilindustrien i 1952 var den eneste større industrigren, der ikke havde nået 1934–36-niveauet). Medens tekstilindustrien i 1934–36 svarede for 23 % af den samlede værditilvækst i industrien, var dens andel i 1952 kun 12 %; samtidig var tekstilvarernes andel af den samlede eksportværdi sunket fra 52 % til 37 % (af en væsentlig lavere eksport). En medvirkende faktor har sikkert også været en stærk nedgang i verdensmarkedets (især U.S.A.s) efterspørgsel efter natursilke. Da denne nedgang bl. a. skyldes de syntetiske produkters fremtrængen, er der næppe udsigt til, at øget efterspørgsel påny skal gøre sig væsentligt stærkere gældende.

På den anden side er metal- og maskinindustrierne trængt stærkt frem, ikke blot i den indenlandske produktion, men også som eksporterhverv – bl. a. som følge af, at der her snarest skete en udvidelse af kapaciteten i løbet af krigsårene. Medens metaller og varer heraf i 1934–36 tegnede sig for 8 %, maskiner for 7 % af eksportværdien, bidrog de i 1952 med henholdsvis 28 % og 11 %, og på adskillige områder var der tale om en betydelig forøgelse af den absolutte eksportmængde. Således udgjorde eksporten af stål i 1952 1.6 mill. tons mod 0.7 mill. tons i 1934–36 (gennemsnit), og eksporten af symaskiner 872.000 stk. mod 458.000 stk.

Hidtil har sværindustriens eksport imidlertid været ude af stand til fuldt ud at opveje nedgangen i tekstileksporten. Dette skyldes formentlig bl. a., at de pågældende industrier ikke har tekstilindustriens mangeårige erfaringer i eksporthandelen. Først efter krigen har de haft muligheder for at iværksætte eksport af større betydning, og de betydelige indenlandske genopbygningsbehov har hidtil lagt beslag på en stor del af produktionen. Hertil kommer, at store dele af produktionsapparatet i disse industrigrene regnes for at være forældet, hvilket medfører, at omkostningerne – trods landets relativt lave lønniveau – kommer til at ligge så højt, at produkterne har vanskeligt ved at gøre sig gældende på verdensmarkedet.

Ikke desto mindre betragter mange japanske økonomer og forretningsfolk den tunge industri som et af de mest lovende led i den fremtidige eksporthandel. En af grundene hertil er, at dens behov for import af råmaterialer er mindre end tekstilindustriens (der fx. må købe praktisk talt al råbomuld og råuld i udlandet). Desuden skulle den forøgelse af kraftforsyningerne, der er sket siden før krigen, bidrage til at lette de tunge industriers relative vækst. En forudsætning for, at den japanske sværindustri skal have nogen fremtid som

det bærende eksporterhverv, er dog sikkert betydelige nyinvesteringer, der formentlig må financieres ved hjælp af udenlandsk kapital, evt. gennem den internationale bank.

17. Et forhold, som i meget væsentlig grad har hæmmet udenrigshandelens vækst i de sidste år, er den stærke nedgang i den normale samhandel med såvel *Korea* som *det kinesiske fastland,* der også er et af Koreakrigens resultater. Disse to områder og Formosa spillede før krigen en dominerende og hastigt tiltagende rolle som aftagere af Japans eksport (ca. 60–65 % i 1939), ligesom de leverede op imod halvdelen af Japans import (især råvarer). Efter krigen har deres betydning været langt mindre, og siden 1950 er der foregået en stærk tilbagegang i såvel eksporten til som importen fra det egentlige Kina, hvorimod Formosa har indtaget en noget større plads både på ind- og udførselssiden.

Øjeblikkets og den nærmeste fremtids udenrigspolitiske problemer.

18. Til og med 1952 havde Japan, som det fremgår af tabel 7, et betydeligt overskud på betalingsbalancens vare- og tjenesteposter – takket være at indtægterne ved leverancer til F.N.s styrker i Korea (og i Japan selv) mere end dækkede underskuddet på den normale handelsbalance, ligesom også den øvrige tjenestebalance viste overskud. Som følge heraf lykkedes det Japan at opbygge en betydelig *valutareserve* – dels i dollars, dels i sterling (jvf. tabel 12).

TABEL 12

Guld- og valutabeholdningen.

(Mill. U.S.-dollars).

	Statens beholdninger					Bankernes valutabeholdninger
	Guld	U.S.-dollars	Sterling	Anden valuta	i alt	
1949 ult. dec.	4	166	44	12	225	–
1950 „ „	7	462	54	41	564	5
1951 „ „	10	583	211	120	924	2
1952 „ maj	11	701	338	139	1190	2
– „ dec.	16	664	249	122	1051	114
1953 „ juni	18	745	45	57	865	154
– „ sept.	18	–	–	–	890	–

Kilder: „International Financial Statistics" og „Monthly Bulletin of Statistics".

Imidlertid indtrådte der et omslag i denne gunstige udvikling i løbet af 1952, og siden udgangen af maj dette år har valutareserven pånyt været faldende; som tabel 12 viser, er det sterlingbeholdningerne, der er gået svind i. Baggrunden for dette omslag er først og fremmest en betydelig stigning i importværdien, samtidig med at eksportens værdi har holdt sig nogenlunde uforandret, jvf. omstående tabel over udenrigshandelens udvikling i de sidste år.

Som man ser, er det importmængden, der er gået i vejret, medens importpriserne er faldet – nogenlunde i samme tempo som eksportpriserne, således at bytteforholdet over for udlandet har holdt sig forholdsvis konstant. Årsagen

TABEL 13

Handelsbalancens udvikling 1951–53.

	Import	Eksport	Mer-import	Kvantumsindeks for import	Kvantumsindeks for eksport	Enhedsværdi af import	Enhedsværdi af eksport	Byttefor-hold
	(Mill. U.S. dollars pr. måned)			(1950 = 100)		(1950 = 100)		(7) : (6)
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
1951	166	113	53	144	101	146	164	112
1952 1. kvartal ...	156	119	37	141	108	130	164	126
„ 2. „ ...	175	109	66	162	106	134	150	112
„ 3. „ ...	166	96	70	168	99	123	141	115
„ 4. „ ...	179	100	79	189	107	118	137	116
1953 1. „ ...	182	93	89	196	108	115	125	109
„ 2. „ ...	205	108	97	234	120	109	132	121
„ 3. „ ...	197	106	91					

Kilde: „International Financial Statistics".

til importforøgelsen er formentlig i første række den fornyede ekspansion i den japanske økonomi, som indledtes i løbet af 1952, i forbindelse med en ret liberal importpolitik især over for sterlingområdet, af hvis valuta der i de foregående år var opsamlet betydelige reserver.

Når eksporten – trods øget industrikapacitet – ikke har kunnet øges, skyldes det overvejende svigtende afsætning i sterlingområdet, hvorimod der i forhold til dollarområdet var tale om stigende eksport i hvert fald et stykke ind i 1953. Nedgangen i sterlinglandenes import fra Japan hænger atter sammen med den kontraktive politik, som har været ført i disse lande i de sidste par år på grund af sterlingområdets dollarvanskeligheder; desuden anvendte disse lande importrestriktioner, der i særlig grad ramte deres import fra Japan, som overvejende består af lette industrivarer, herunder bl. a. tekstiler.

Da Japan som nævnt samtidig i tillid til sine store sterlingreserver førte en ret liberal politik med hensyn til import fra sterlingområdet, fik denne del af valutareserven hurtigt ben at gå på. Udviklingen er endog gået så vidt, at Japan i 1953 er kommet i den usædvanlige situation at måtte skaffe sig *sterling ved kortfristede lån* i engelske banker mod sikkerhedsstillelse i dollars.

Fra japansk side anser man åbenbart denne sterlingknaphed for at være et midlertidigt fænomen, og oprindelig håbede man at blive i stand til i løbet af nogle måneder at skaffe den til tilbagebetaling af de pågældende sterlinglån fornødne valuta gennem et fornyet eksportoverskud over for sterlingområdet.

Hidtil er denne forventning imidlertid ikke blevet realiseret, og fra slutningen af september 1953 til et stykke hen i december måtte Japan for at dække sine sterlingforpligtelser afkøbe den internationale valutafond 22.3 mill. £ mod betaling i yen. Dette beløb svarer næsten nøjagtig til, hvad Japan i henhold til fondens regler kan købe for sin egen valuta i løbet af en 12-måneders periode. Da de således erhvervede pund sterling imidlertid ikke har været tilstrækkelige, og da fonden ikke kunne acceptere flere yen, måtte Japan lige ved årsskiftet skride til at anvende dollars til erhvervelse af sterling. Til nogen fortrydelse for England skete dette imidlertid ikke via Bank of England, men ved køb hos valutafonden – nemlig 22 mill. £ mod 61.6 mill. $. Formentlig har man valgt

denne fremgangsmåde for at give udtryk for, at man stadig opfatter sterlingknapheden som noget midlertidigt.

For at begrænse sterlingunderskuddet og vende det til fornyet overskud har Japan iøvrigt i det sidste halve års tid ændret sin importpolitik over for sterlingområdet, idet de direkte indgreb er blevet skærpet; bl. a. er en så vigtig råvare som australsk uld blevet belagt med strammere begrænsninger. Det synes således som udviklingen går i retning af en indskrumpning af handelssamkvemmet mellem Japan og sterlinglandene.

Der foreligger endnu ingen opgørelse over betalingsbalancen i 1953; men ifølge et skøn, der er foretaget af finansministeriet og offentliggjort i begyndelsen af december, vil underskuddet på de autonome poster (d. v. s. inclusive langfristede kapitalbevægelser) i finansåret 1953–54, der slutter ved udgangen af marts 1954, andrage ca. 190 mill. $. Dette underskud skyldes udelukkende det økonomiske samkvem med sterlingområdet, medens der regnes med balance over for alle andre valutaområder under eet.

19. På baggrund af sterlingområdets stærke valutastilling i forhold til Japan kan det forekomme ejendommeligt, at England og andre sterlinglande har været de stærkeste modstandere af Japans optagelse i det internationale toldsamarbejde under GATT (General Agreement on Tariffs and Trade). Men man frygter åbenbart fra engelsk side, at den japanske konkurrence vil blive for hård, hvis Japan får lignende indrømmelser som andre lande, selv om den formelle begrundelse for modstanden er, at Japans optagelse bør afvente den forestående reorganisering af GATT. Som følge af sterlinglandenes holdning har Japan kun kunnet optages i organisationen som „associeret" medlem og har ikke opnået toldindrømmelser i forhold til England og dets meningsfæller inden for sterlingområdet (Australien og New Zealand).

20. På længere sigt vil det imidlertid nok vise sig at være *dollarproblemet,* der for Japan som for andre lande bliver det dominerende spørgsmål, eller – sagt på en anden måde – det bliver over for dollarområdet, at det almindelige spørgsmål om ligevægt på betalingsbalancen bliver mest akut.

Ophører de indtægter, der i øjeblikket flyder af leverancerne til F.N.-styrkerne, vil Japan stå over for meget alvorlige vanskeligheder. Ganske vist kan man antagelig regne med, at Japan vil få en betydelig part af de ordrer, der vil blive en følge af den genopbygning af Korea, som må påbegyndes efter en definitiv fredsslutning, ligesom også amerikanske ordrer på militært materiel kan hjælpe noget på situationen. Men det er dog meget tvivlsomt, om dette vil vise sig tilstrækkeligt.

Tilvejebringes der en mere permanent fredstilstand i Østasien, skulle handelen med Kina igen kunne udvides, både hvad import og eksport angår. Men det er næppe sandsynligt, at den vil kunne få samme betydning som før krigen, bl. a. fordi Kina i højere grad selv er blevet industrialiseret og synes besluttet på at gå videre ad denne vej, hvorfor det næppe er interesseret hverken i så stor import af japanske industrivarer eller i så stor eksport af råvarer til Japan som forhen. Japans største muligheder synes at ligge i de mindre udviklede sydøstasiatiske lande. Et udviklingsprogram i disse områder båret af store investeringer, financieret ved hjælp af amerikanske dollars, skulle give

gunstige chancer for japansk eksport. Men det må erindres, at også europæiske lande ser hen til de samme lande som indirekte kilder til dollarindtjening.

21. Særlig lys kan Japans udenrigsøkonomiske situation således ikke siges at være, hverken på kortere eller på lidt længere sigt. Som allerede nævnt er de direkte importrestriktioner særlig over for sterlingområdet i den seneste tid pány blevet skærpet, idet navnlig luksusvarer og anden ikke strengt nødvendig import er blevet begrænset. Fra tid til anden opstår der rygter om devaluering af yen'en (hvis kurs i øjeblikket er 360 yen = 1 US. dollar); men disse rygter afvises – naturligvis – kategorisk fra regeringsside. Det er formentlig også yderst tvivlsomt, om en devaluering på længere sigt ville være af megen værdi i et land, der som Japan for nylig har gennemlevet en voldsom inflationsperiode, og hvor befolkningen derfor må antages at være tilbøjelig til at reagere meget hurtigt i enhver situation, der kan ventes at indebære risiko for nye prisstigninger. Disse reaktioner vil bestå i fremskyndelse af efterspørgsel og tilbageholdelse af udbud samt i forsøg på at presse lønninger og avancer i vejret, hvorved den frygtede prisstigning vil blive fremtvunget og de fordele i konkurrencemæssig henseende på verdensmarkedet, som skulle være devalueringens resultat, efterhånden gå tabt.

Så utilfredsstillende en restriktionspolitik i sig selv kan siges at være, synes den i øjeblikket at være nødvendig, hvis man da ikke vil skride til en generel kontraktiv politik med deraf følgende stagnation eller tilbagegang i produktion og beskæftigelse. Selv om en verdensomspændende konjunkturnedgang – som ikke kan udelukkes – skulle blive undgået, er der derfor meget, der peger i retning af, at Japan i en ikke ubetydelig periode fremover må indstille sig på en udenrigshandel af væsentligt mindre omfang i forhold til nationalindkomsten end i tidligere tider.

Investeringsbehovet.

22. Skal Japans udenrigshandel pány bringes op på et højere niveau, og skal der i det hele taget ske yderligere fremskridt i landets økonomi, kræves der under disse omstændigheder utvivlsomt en gennemgribende rationalisering inden for de store dele af erhvervslivet, der arbejder i en forældet teknik og derfor med høje omkostninger. I forbindelse hermed er også optræning af arbejderstaben til mere kvalificeret arbejde nødvendig.

Rationalisering og videreførelse af industrialiseringen forudsætter imidlertid *øgede investeringer,* og i forvejen kræver allerede opretholdelse af levestandarden for den stadigt og stærkt voksende befolkning en betydelig udvidelse af kapitalapparatet år for år. En i sommeren 1953 offentliggjort undersøgelse, der er foretaget på regeringens foranstaltning, anslår, at Japans behov for investeringer i visse nøgleindustrier andrager godt 3500 mill. $ i løbet af 5 år, hvis landet til den tid skal være i stand til at klare sig uden hjælp udefra. Heraf skal op imod 300 mill. $ anvendes til modernisering af stål-, jern- og kulindustrien og omkring 1100 mill. $ til udvikling af forsyningen med elektrisk kraft. Af andre vigtige projekter kan nævnes udvidelse af handelsflåden med 300 000 tons pr. år og forøgelse af den indenlandske produktion af såvel fødevarer som syntetiske

spindestoffer med henblik på at opnå en årlig besparelse i importen af fødevarer på omkring 400 mill. $ og i importen af uld og bomuld på 130 mill. $. I betragtning af, at den samlede bruttoinvestering i fast realkapital i de sidste år har ligget omkring 1200 mill. $, vil det ses, at der er tale om et meget ambitiøst projekt, og måske skal redegørelsen også snarere opfattes som en konstatering af de problemer, landet står overfor, end som en egentlig plan.

23. *Finansieringen* af en eventuel investeringsudvidelse kan ske enten ved øget indenlandsk opsparing eller ved kapitaltilførsler udefra. Da levestandarden ligger temmelig lavt, kan man næppe regne med, at den første af disse veje vil lede til større fremskridt. Herpå tyder også den omstændighed, at renteniveauet i Japan ligger meget højt. Således må typiske industriforetagender af mellemstørrelse i gennemsnit betale omkring 18 % i rente og provision af banklån (ifølge „The Oriental Economist"). Trods dette høje renteniveau har heller ikke udenlandske investeringer i Japan været af større omfang i årene efter krigen. Som tabel 7 viser, er der i perioden 1948–52 kun investeret for små 90 mill. $ privat udenlandsk kapital i Japan, hvortil kommer godt 40 mill. $ i offentlige amerikanske lån; (når de langfristede offentlige kapitalbevægelser på trods heraf viser, at der netto er sket kapitaludførsel fra Japan, skyldes det foruden nogle mindre afdrag på ældre udenlandsk gæld især, at Japans indbetalinger til den internationale bank og den internationale valutafond er posteret på denne konto med 68 mill. $ i 1952).

Årsagen til denne ringe kapitaltilstrømning udefra er formentlig i første række, at de fleste af de lande, der normalt er kapitaleksporterende i større stil – med U.S.A. som eneste undtagelse – i efterkrigsårene har haft god brug for enhver kapital til investering enten i indlandet eller – fx. for Englands vedkommende – i dominions og kolonier, og derfor simpelt hen ikke har givet tilladelse til kapitaludførsel til Japan. Hertil kommer formentlig, at man i disse lande ikke har næret noget særlig varmt ønske om at fremme den økonomiske udvikling i et land, der tidligere har vist sig at kunne være en farlig konkurrent på mange områder (jvf. også foran om England og flere dominions' holdning til Japans optagelse i GATT). Langt den største part af de private udenlandske investeringer i Japan siden krigen er da også kommet fra U.S.A. (71 % op til udgangen af 1952, mod kun 13 % fra England og 10 % fra Canada). Men heller ikke amerikanske kapitalister har vist nogen synderlig iver efter at investere i Japan så lidt som i de fleste andre fremmede lande, formentlig fordi de foretrækker de relativt sikre, omend også forholdsvis lidt udbyttegivende indenlandske anbringelser frem for mere profitable investeringer i udlandet, der kan være udsat for mangeartede risici i form af devaluering, nationalisering, begrænsning af hjemtagningsrettigheder etc.

Under disse omstændigheder må offentlig långivning formentlig blive en af de vigtigste kilder til udenlandsk kapitaltilførsel, og det kan i denne forbindelse nævnes, at den internationale bank i Washington for nylig har bevilget Japan tre 20-årige 5 %-lån på ialt 40.2 mill. $ med henblik på udbygning af landets privat-ejede elektriske kraftværker. Men selv dette beløb er kun en dråbe i havet, hvis de omtalte investeringsplaner virkelig skal føres ud i livet.

10.1.1954.

Nyeste nationalindkomsttal.

I det senest fremkomne hefte af „Monthly Bulletin of Statistics" (dec. 1953) er der gengivet en række nye oplysninger af Japans *nationalindkomst,* som kort skal refereres.

For det første er tallet for indkomsten i 1951 revideret ca. 7 % i nedadgående retning, jvf. nedenstående tabel, hvilket samtidig har medført en vis omfordeling efter indkomstart, idet reduktionen specielt er sket for overskud i selvstændig erhvervsvirksomhed (der er vanskeligst at gøre op).

Japans nationalindkomst. 1951–52.
(milld. yen, løbende priser).

	1951 (foreløbigt)	1951 (revideret)	1952 (foreløbigt)
	4849	4516	5214
Procentvis fordelt efter indkomstart			
Arbejdsløn m. v.	44	45	48
Overskud af selvst. virksomhed	43	41	42
Overskud i aktieselskaber o. l.	10	11	8
Rente- og lejeindtægter	2	2	2
Overskud i off. virksomhed	–	1	–
	100	100	100

Iøvrigt betyder denne omfordeling blot en forstærkelse af den tendens, der som foran beskrevet har gjort sig gældende i efterkrigsårene.

I 1952 skete der pånyt en stigning i nationalindkomsten. Hvad fordelingen angår, er det mest bemærkelsesværdige, at aktieselskabernes overskud (incl. skatter) gik stærkt tilbage ikke blot relativt, men også absolut, medens lønindkomster og indtægt af anden erhvervsvirksomhed øgedes betydeligt. Nogen nærmere forklaring herpå er det vanskeligt at finde. Måske hænger den sammen med den omstændighed, at investeringsgodeproduktionen, der formentlig overvejende er i hænderne på de store selskaber, stagnerede i 1952, medens konsumgodefremstillingen inden for industrien voksede med 20 %.

Det fremgår iøvrigt af de nu foreliggende oplysninger, at overskuddet i aktieselskaberne i årene efter krigen kun i ringe grad er gået i aktionærernes lommer i form af dividender. For det første har staten taget varierende beløb – men i gennemsnit op imod halvdelen – i selskabsskat, og for det andet er langt den største del af resten – i enkelte år 80–90 % – gået til opsparing i selskaberne.

Endelig kan det nævnes, at der er foretaget beregninger af nationalindkomsten i faste priser, jvf. omstående tabel.

Det ses heraf, at førkrigsniveauet nu fuldt ud er nået på trods af den stærke tilvækst i befolkningstallet.

Indekstal for Japans nationalindkomst i faste priser.
(1948 = 100).

	I alt	Pr. indbygger		I alt	Pr. indbygger
1937	116	135	1949	114	110
1946	71	78	1950	120	115
1947	86	88	1951	129	123
1948	100	100	1952	145	135

14.1.1954.

LITTERATUR

Jerome B. Cohen: „Japan's Economy in War and Reconstruction". University of Minnesota Press. Minneapolis 1949.

„*Japan*", Overseas Economic Surveys. Her Majesty's Stationery Office. London 1953.

„*Economic Survey of Japan, 1951–52*". Economic Stabilization Board. Japanese Government. 1953.

George Rosen: „Japanese Industry since the War". Quarterly Journal of Economics. Aug. 1953.

Jerome B. Cohen: „Japan's Foreign Trade Problems". Far Eastern Survey. Nov. 19, 1952.

Reed J. Irvine: „Japan's Balance of Payments Prospects". Far Eastern Survey. Dec. 31, 1952.

„*Production and Trade*" samt „*Japan's Cotton Industry*". The Oriental Economist. April 1953.

„International Financial Statistics", udgivet af International Monetary Fund.

„Monthly Bulletin of Statistics", udgivet af United Nations.

U.S.A.s IMPORTPOLITIK

Af THORKILD HJORTKJÆR

Det er nu et års tid siden, at man fra engelsk side lancerede slagordet „trade, not aid" over for U.S.A. Denne opfordring til at lade U.S.A.s hjælpeydelser erstatte af øget samhandel med omverdenen, især øget import fra Vesteuropa, byggede på den opfattelse, at et harmonisk politisk forhold mellem kreditor og en debitor, der ikke har muligheder for at betale, eller mellem en gavegiver og en gavemodtager, vanskeligt kan holde i længden – samt måske også på en engelsk erkendelse af, at det fremover ville blive mere end vanskeligt at få hjælp fra den amerikanske kongres til at dække dollarunderskuddet i den øvrige verden.

Opfordringen var heller ikke urimelig over for verdens største kreditornation, der burde vise forståelse for, at skal der være balance i den øvrige verdens dollarindtjening og dens dollarbehov, må de leverancer, U.S.A. modtager, overstige eksporten, idet der behøves dollars i den øvrige verden ikke blot til betalingen af import, men også til ydelse af renter og afdrag på dollargæld. Løsningen måtte ligge i, at U.S.A. øgede sin import ved at give andre lande større muligheder for at eksportere dertil gennem en lempelse af toldbeskyttelsen og de kvantitative importrestriktioner. Der ville være så meget større grund hertil, som en mere liberal importpolitik ikke kunne ventes at få alvorlige følger for landets eget erhvervsliv. En importforøgelse på 1 à 2 mild. dollars årligt ville være tilstrækkeligt til at løse problemet; erfaringerne fra det sidste år tyder endda på, at mindre vil kunne gøre det. En sådan forøgelse vil kun svare til ca. ½ pct. af U.S.A.s bruttonationalprodukt.

U.S.A.s handelsrestriktioner.

De amerikanske love, der især har været i søgelyset, er:

Toldloven, der viderefører de skærpede satser fra Hawley-Smoot-tariffen af 1930. Disse stærkt protektionistiske toldsatser er siden reduceret en del, bl. a. fordi prisstigningerne har gjort vægttoldsatserne mindre tyngende. De gentagne revisioner af loven har gjort den til en jungle af toldsatser, som det er næsten umuligt at finde ud af. Der findes ialt ca. 8.000 forskellige tariffer i alle tænke-

lige kombinationer af værdi- og vægttold. De vanskeligheder, der følger heraf, illustreres måske bedst ved, at der ved udgangen af 1952 i den amerikanske toldomstol lå godt 80.000 sager om klassificering af importvarer til behandling samt 60.000 sager om fastsættelsen af den toldpligtige værdi af varepartier (i U.S.A. lægges fakturaværdien ikke til grund for tariferingen, men der foretages en selvstændig værdiansættelse af importvarerne). Da der i de senere år kun er afgjort 10–15.000 sager årligt, må man regne med, at det tager mange år at føre en sag igennem, og det stimulerer naturligvis ikke interessen for køb i udlandet.

Loven om gensidige handelsoverenskomster. Denne lov giver præsidenten bemyndigelse til inden for visse rammer at slutte gensidige handelsoverenskomster om betydelige toldnedsættelser. Loven stammer fra 1934. Ved hjælp af denne lov har den demokratiske administration ved aftaler med de vigtigste handelspartnere nedsat en stor del af de høje toldsatser.

Ved fornyelsen af loven i 1951 blev den ændret i protektionistisk retning. Der indførtes således en *undtagelsesklausul,* hvorefter toldindrømmelser, der er givet et andet land, kan trækkes tilbage, hvis de truer med at påføre den hjemlige industri alvorlig skade. I henhold til denne bestemmelse kan en virksomhed, der føler sig truet af stigende import, anmode om tilbagetrækning af en toldnedsættelse; præsidenten afgør spørgsmålet, efter at toldkommissionen har gjort indstilling. Præsident Truman imødekom dog kun i 3 tilfælde sådanne anmodninger, og det drejede sig om så lidet betydningsfulde varer som dameskindhatte, skind til hattemagere og tørrede figner. Endvidere indførtes i 1951 bestemmelsen om et såkaldt *farepunkt,* hvorefter præsidenten, før toldindrømmelser kan ydes andre lande, skal bekendtgøre dem for toldkommissionen. Kommissionen kan da sætte et farepunkt, ud over hvilket indrømmelser ikke må gives, og dette farepunkt kan kun anfægtes af præsidenten med billigelse af kongressens finansudvalg. Toldkommissionen er altså i stand til at foreslå toldforhøjelser, men modsætte sig nedsættelser.

Buy American-loven giver U.S.A.s egne virksomheder en fortrinsstilling ved leverancer til det offentlige. Den stammer fra depressionsperioden i 1930'erne og var et led i bestræbelserne for at bekæmpe arbejdsløsheden. Ifølge loven må udenlandske tilbud kun antages, hvis de indenlandske ikke er konkurrencedygtige, hvilket i praksis fortolkes derhen, at de udenlandske tilbud (incl. told) skal være mindst 25 pct. billigere for at blive antaget.

Den amerikanske *landbrugsstøttelovgivning,* som sikrer landmændene afsætning til priser, der bestemmes af omkostningerne, har nødvendiggjort opsamling af store statslagre til priser over verdensmarkedets. Som en naturlig konsekvens af denne støttepolitik kan der ikke finde tilførsler sted fra udlandet af sådanne varer. Den vigtigste hjemmel til kvantitativ begrænsning af importen findes i *forsvarsproduktionslovens artikel 104,* hvorefter importen af forskellige mejeriprodukter kan begrænses for at muliggøre opretholdelsen af en produktion, der er af livsvigtig betydning i en krigssituation. Det var med hjemmel heri, at dansk smør udelukkedes fra det amerikanske marked, og at osteeksporten underkastedes strenge restriktioner.

Også *den amerikanske skibsfart* nyder beskyttelse, idet ifølge lov mindst

50 pct. af leverancerne på låne- og hjælpebasis skal transporteres på amerikansk køl. Denne bestemmelse har sikret de amerikanske redere fragter til betydeligt større rater end udenlandske rederier.

Den amerikanske beskyttelse.

Det er vanskeligt at finde et kvantitativt udtryk for, hvad disse hindringer for andre landes dollarindtjening betyder.

Knap halvdelen af U.S.A.s import er toldpligtig. De fleste råvarer er toldfri, selv om der er vigtige undtagelser; den overvejende del af importen af bearbejdede varer er derimod toldpligtig. Toldbeløbet udgjorde i 1951 12½ pct. af den toldpligtige import og altså 6 pct. af den samlede importværdi.

Disse tal virker måske ikke særligt foruroligende, men det må erindres, at toldsatserne for mange varer er sat så højt, at de fuldstændig har standset importen, og disse varer kommer da slet ikke til at indgå i de ovennævnte procenter.

Det kan til sammenligning nævnes, at den danske toldindtægt i 1951 udgjorde ca. 2 pct. af importværdien, altså kun ⅓ af det amerikanske tal. Her må det endda tages i betragtning, at op imod halvdelen af det danske toldbeløb falder på varer, der ikke produceres i Danmark (især tobak og kaffe), medens den amerikanske told næsten udelukkende er beskyttelsestold. Prohibitive toldsatser af betydning findes ikke i den danske toldlov.

Endnu vanskeligere end virkningerne af toldsatserne er det at bedømme betydningen af importrestriktionerne for mejeriprodukter og den hæmmende indvirkning på importen, som fremkaldes af den langsommelige og uoverskuelige toldbehandling og risikoen for ophævelse af toldindrømmelser. Det er dog givet, at disse forhold har betydning; amerikanere, der har udtalt sig om forudsætningerne for et øget salg af europæiske produkter i U.S.A., har jo altid fremhævet nødvendigheden af et grundigt forarbejde gennem reklame, emballering og organisering af salget, før en vare bringes på markedet, og risikoen for amerikanske modforanstaltninger, så snart et marked er blevet skabt, må derfor virke afskrækkende.

De amerikanske toldsatser har igennem generationer været meget høje. Man må derfor regne med, at produktionsomkostningerne i mange tilfælde har tilpasset sig til disse toldsatser, ved at de amerikanske producenter af toldpligtige varer ikke af den udenlandske konkurrence er blevet tvunget til at rationalisere i samme omfang som de øvrige producenter. Derved får udenlandske eksportører atter en chance for at sælge varer til U.S.A. Når dette i stort omfang er tilfældet, bliver det ikke så meget *toldniveauet,* der bliver afgørende for eksportørernes muligheder for at sælge til U.S.A., men *ændringerne* i dette niveau.

Her må det fastslås, at der i løbet af de sidste 20 år er sket en meget stor nedsættelse af de amerikanske toldsatser. Et indtryk deraf giver nogle beregninger, som er foretaget i afhandlingen „The Pattern of United States Import Trade since 1923", offentliggjort sidste år af Adler, Schlesinger og Westerborg. Der er beregnet indeks for gennemsnitlige importpriser henholdsvis incl. og excl.

told for tiden fra 1920'erne til 1948. Forholdet mellem disse indeks giver et indtryk af den amerikanske toldbeskyttelses aftagende omfang.

Beregningerne viser, at der i midten af 1930'erne skete en nedgang i toldbeskyttelsen for bearbejdede industrivarer på ca. 5 pct. af importværdien – en følge af den mere frihandelsvenlige linie, som den demokratiske administration med udenrigsminister Cordell Hull som initiativtager slog ind på med afslutningen af gensidige handelsoverenskomster om toldnedsættelser.

Fra slutningen af 1930'erne til 1947 reducerede inflationen de amerikanske vægttoldsatser stærkt. Importpriserne for bearbejdede industrivarer incl. told steg derfor ca. 10 pct. mindre end priserne excl. told. For forædlede landbrugsprodukter og drikkevarer var forskellen i prisstigning 10–15 pct.

Fra 1947 til 1948 faldt toldbeskyttelsen yderligere med godt 5 pct. for de nævnte varegrupper, formentlig fordi der fortsat var inflation, og fordi U.S.A.s tiltræden af GATT (den internationale toldorganisation) udstrakte toldindrømmelserne til flere lande. Beregningerne er desværre ikke ført videre frem end til 1948.

Der er foretaget en opspaltning af beregningerne på geografiske områder. Det fremgår deraf, at udviklingen i toldbeskyttelsen over for de europæiske lande har været omtrent som for den samlede import.

Reduktionen i beskyttelsen kan også anskueliggøres ved en anden beregning: Toldprovenuet var i 1934 47 pct. af den toldpligtige import. På grund af prisstigningerne ville det i 1949 være faldet til 26 pct., såfremt toldloven havde været uændret. Takket være de gensidige handelsoverenskomsters toldnedsættelse var provenuet i 1949 imidlertid kun 14 pct.

Det sidste års debat i U.S.A.

Under præsidentvalgkampagnen sidste år fremgik klart, at U.S.A.s hjælpeydelser til udlandet blev mere og mere upopulære. Begge kandidater greb med begærlighed slagordet „trade, not aid". Det republikanske partiprogram, der i afgørende grad prægedes af den ret protektionistiske Robert Taft, anslog imidlertid en forsigtig tone, idet det lagde vægt på, at handelspolitikken skulle sigte mod at få afviklet andre landes forskelsbehandling af amerikanske varer og sikre de hjemlige virksomheder og arbejdere mod unfair konkurrence. Demokraternes program var langt mere liberalistisk.

Præsident Eisenhower er gået forsigtigt frem på toldområdet. På dette som på andre områder har han søgt at undgå at udfordre sine konservative partifæller i kongressen. Det er dog lykkedes at få loven om gensidige handelsoverenskomster forlænget til næste sommer uden indføjelse af yderligere protektionistiske bestemmelser, og der er vedtaget en lov om forenkling af toldbehandlingen. Artikel 104 i forsvarsproduktionsloven (om importkontrol for mejeriprodukter) er blevet ophævet. Den øjeblikkelige betydning deraf er dog kun ringe, idet importkontrollen fortsætter med hjemmel i landbrugslovgivningen (Agricultural Adjustment Act, section 22). Den importkvote på knap 100 tons smør årligt, som Danmark nu vil få, er ubetydelig. På længere sigt kan

ændringen imidlertid ventes at få betydning, idet importen kan frigives, hvis regeringslagrene reduceres.

Der har i det sidste år kunnet spores en voksende liberalistisk opinion i U.S.A. Størst betydning må man tillægge en udtalelse sidste efterår fra National Association of Manufacturers, hvis medlemmer tegner sig for $^4/_5$ af den amerikanske industriproduktion. Organisationen går ind for, at man skal forbedre udenlandske producenters adgang til det amerikanske marked gennem i givet fald ensidige amerikanske toldnedsættelser. Henry Ford jun. foreslog i vinter, at told og alle importrestriktioner (også for biler) samt Buy American-loven skulle ophæves. Det store fagforbund CIO gik også ind for friere handel og udtalte, at en eventuel opstående arbejdsløshed kunne bekæmpes ved omskoling og omflytning af arbejdskraft. Denne mere liberalistiske strømning blandt industrifolk og arbejdere har vel bl. a. sin forklaring i den stigende rolle, som færdige industrivarer indtager i amerikansk eksport, idet nu over halvdelen af eksporten falder på disse varer, medens kun ca. $^1/_5$ af importen er færdige industrivarer.

Disse liberalistiske strømninger er blevet understøttet ved to kommissionsbetænkninger.

I februar udsendte den såkaldte *Bell-komité* en betænkning: „A Trade and Tariff Policy in the National Interest". Komiteen nedsattes i efteråret 1952 af præsident Truman. Rapporten går stærkt ind for en liberal handelspolitik. Den foreslår toldloven forenklet til en friliste, 4 forskellige værditoldsatser (10, 20, 30 og 40 pct.) for bearbejdede varer, en liste over vægttoldsatser for visse råvarer og en særliste over varer, der af særlige grunde kan underkastes importforbud eller meget høje toldsatser. Overgangen til en ny toldlov skulle indebære en nedsættelse. Indskrænkningerne i præsidentens myndighed til på egen hånd at nedsætte toldsatser skulle fjernes, forsvarsproduktionslovens artikel 104 og 50 pct.s fragtbestemmelserne ophæves og Buy American-loven modereres. Hvis den hjemlige produktion kommer i vanskeligheder, foreslår rapporten, at der gribes ind ved udvidet arbejdsløshedsforsikring, omskoling af arbejdskraft og omlægning af produktionen i stedet for gennem forhøjelse af toldsatserne.

Da Bell-komiteen var et barn af den gamle administration, har dens betænkning imidlertid kun fået ringe betydning.

I august afgav et nyt embedsmandsudvalg under ledelse af den tidligere London-ambassadør, *Lewis Douglas,* betænkning om forholdet mellem dollar- og sterlingområderne. Douglas repræsenterede U.S.A. ved de økonomiske forhandlinger med Storbritannien i foråret. Douglas-betækningen opfordrer bl. a. til at fjerne hindringerne for U.S.A.s import, idet den stædige og vedholdende amerikanske beskyttelsespolitik bærer skylden for en stor del af den øvrige verdens dollarunderskud.

Betænkningen udtaler: „Vi kan ikke længere følge en debitornations protektionistiske politik og alligevel håbe på at undgå regeringsindgreb og forskelsbehandling af amerikanske varer på de internationale markeder". Regeringen opfordres til straks at give udtryk for sin faste vilje til at arbejde for opgivelse af den restriktive handelspolitik. Denne opfordring er ikke blevet taget til følge

af præsidenten, der dog har givet betænkningen en ret venlig præsentation over for offentligheden.

Imidlertid har også toldtilhængerne skærpet deres aktivitet. En række brancher har stillet krav om øget toldbeskyttelse, idet de hævder, at toldfrihed vil rumme alvorlig fare for den amerikanske levestandard og beskæftigelse. Der er desuden dannet en landsomfattende organisation til modarbejdelse af toldnedsættelseskampagnen.

Fremtidsudsigterne.

Det er vanskeligt at bedømme udsigterne for en lempelse af den amerikanske beskyttelse, idet kongressen ikke har taget principiel stilling til spørgsmålet i den nylig afsluttede samling. Med enkelte ændringer er den hidtidige lovgivning blot blevet forlænget, indtil den kan tages op til revision i lyset af den betænkning, som en nedsat Foreign Economic Policy Commission skal udarbejde.

Præsident Eisenhower har taget initiativet til nedsættelsen af denne kommission, og han har valgt en blandet sammensætning af kongresmedlemmer (5 fra hvert kammer) og medlemmer udpeget af ham selv (7). Kongresrepræsentanternes flertal er protektionistisk indstillet, og man kan derfor have sine tvivl om, hvorvidt der kan komme noget positivt ud af kommissionsarbejdet. Det ville imidlertid ikke nytte meget at udarbejde en embedsmandsbetænkning, når den ikke ville finde støtte i kongressen. De repræsentanter, Eisenhower har udpeget, anses overvejende for at være liberalister.

Afgørende for kommissionsbehandlingen og kongressens indstilling vil det være, om Eisenhower vil sætte sin autoritet ind på den liberalistiske linie eller vise sagen ligegyldighed. Efter senator Tafts død har Eisenhower formentlig fået en stærkere stilling over for kongressen, således at hans muligheder for at føre en mere liberalistisk linie igennem vil være større. Det kan også nævnes, at de personer, der har været nævnt som eventuelle efterfølgere af den ikke meget liberalistiske udenrigsminister Dulles, er frihandelsvenlige. På den anden side må det understreges, at udsigterne til en nedgangskonjunktur vil formindske mulighederne for mere frie importforhold i U.S.A.

Skulle en lempelse af told- og handelsrestriktionerne blive gennemført – hvilket tidligst kan ske i sommeren 1954 – er spørgsmålet, hvor meget U.S.A.s import vil stige. Det har været hævdet, at stigningen kun ville blive forsvindende, fordi Amerika har så stærkt et teknisk forspring i produktionen af de fleste varer, især de varer, hvoraf forbruget stiger stærkt (fjernsynsapparater og andre varige goder).

Udviklingen siden devalueringerne viser imidlertid, at importen er steget, især for færdige industrivarer fra Europa. Bell-betænkningen anslår virkningen af de lempelser, den foreslår, til 700–1000 mill. dollars, som importen ville blive forøget med efter en tilpasningsperiode på et par år, d. v. s. en forøgelse på 6–9 pct. af den samlede import. Af denne forøgelse skulle hovedparten, ca. 500–700 mill. dollars, falde på industrivarer (25–35 pct.s stigning), resten på fødevarer (en stigning på ca. 10 pct.). For råvarer skulle lempelser kun blive af minimal betydning. For landene uden for U.S.A. vil der hermed være ydet

et væsentligt bidrag til at bringe dollarunderskudet ud af verden, ikke mindst for Vesteuropa, hvis andel i Amerikas industrivareimport er ca. 50 pct. (mod 10 pct. for andre varer). De anførte tal grunder sig på de omfattende beregninger, der er foretaget i den omtalte undersøgelse over U.S.A.s import fra 1923 til 1950.

Virkningerne på amerikansk industriproduktion og -beskæftigelse af en sådan øget import vil ikke være katastrofal, idet den skønnede forøgelse kun svarer til en brøkdel af en procent af den amerikanske industriproduktion. Med den betydelige bevægelighed, der hersker på det amerikanske arbejdsmarked, vil den næppe volde større beskæftigelsesproblemer.

17.9.1953.

DEN INTERNATIONALE ØKONOMISKE SITUATION

Medens det mest karakteristiske træk i den økonomiske udvikling i 1952 formentlig må siges at være en fortsat opgang i aktiviteten i U.S.A. samtidig med, at der i Europa foregik en vis kontraktion, synes noget nær det modsatte at passe på 1953. Vel kan man næppe – i hvert fald ikke endnu – tale om en egentlig kontraktion i U.S.A., men at der foreligger en pause i den hidtidige opadgående udvikling, synes utvivlsomt. Samtidig er der i et flertal af de vesteuropæiske lande foregået en mere eller mindre udtalt forøgelse af den økonomiske aktivitet. Begge steder har priserne i det store og hele udvist betydelig stabilitet. Trods denne forskellige udvikling i de to områder er der tilsyneladende endnu ikke sket nogen ændring i den tendens til forbedring af omverdenens guld- og dollarsreserver, som har gjort sig gældende siden midten af 1952. Men fortsætter udviklingen i samme spor kan der næppe være tvivl om, at dollarproblemet påny vil blive aktuelt.

U. S. A.

Nationalproduktets udvikling og anvendelse.

For første gang i en årrække viste U.S.A.s bruttonationalprodukt regnet i løbende priser *nedgang i 3. kvartal 1953*. Faldet var ikke stort – knapt 1% – men ikke desto mindre er det bemærkelsesværdigt netop på baggrund af den foregående periodes støtte stigning. Hovedårsagen til nedgangen er en *formindskelse af lagerinvesteringen* og i noget mindre grad *reduktion af forsvarsudgifterne;* derimod steg både det private forbrug og det offentliges civile udgifter, medens de private investeringer i fast kapital holdt sig nogenlunde uændrede. Man bemærker iøvrigt, at stigningen i det private forbrug udelukkende skyldes større udgifter til tjenesteydelser, medens indkøbene af såvel varige som ikke-varige goder er gået lidt tilbage. Dette bekræftes også af udviklingen i detailhandelens omsætning, der i de to første kvartaler af året lå på ca. 14.4 milld. $ pr. måned, men i 3. kvartal faldt til 14.2 milld. $, og i september og oktober endog til 14.0 milld.[1] Denne udvikling i vareforbruget kan

[1] Når disse tal ikke stemmer nøjagtigt med dem, man når til ved at dividere de i tabellen over nationalproduktet anførte tal for forbruget af varige og ikke-varige goder med 12, beror det på, at en del af detailhandelens omsætning består af andet end forbrugsvarer, medens på den anden side en del af vareforbruget går uden om detailhandelen.

U.S.A.s nationalprodukt.
(Milld. $, løbende priser).

	1950	1951	1952	1953[1] 1. kvt.	1953[1] 2. kvt.	1953[1] 3. kvt.
Bruttonationalprodukt i alt	286.8	329.8	348.0	362.0	372.4	369.0
Heraf anvendt til:						
privat forbrug af varige goder	29.2	27.3	26.7	30.2	30.7	30.4
„ „ „ ikke-varige goder	102.6	113.4	118.8	121.2	122.1	121.3
„ „ „ tjenesteydelser	62.7	67.4	72.7	76.3	77.6	79.2
„ „ „ i alt	194.6	208.1	218.1	227.7	230.4	231.0
privat investering i byggeri og anlæg	22.7	23.1	23.4	25.0	25.3	24.9
„ „ i maskiner, inventar m. v.	22.3	24.6	25.4	26.2	26.9	27.1
„ „ i lagre	7.5	10.9	3.7	2.9	8.8	4.5
„ „ i alt	52.5	58.6	52.5	54.0	61.0	56.5
offentlige udgifter til civile formål	23.6	25.5	28.7	30.7	29.9	31.5
„ „ „ militære formål	18.5	37.4	48.9	51.6	53.5	52.1
„ „ i alt	42.0	62.9	77.5	82.4	83.5	83.6
udenlandsk nettoinvestering	÷2.3	0.3	÷0.2	÷2.1	÷2.5	÷2.1
Personlige indkomster						
arbejdsindkomst	146.5	170.7	184.9	195.8	199.3	201.9
overskud af landbrug	13.3	15.5	14.8	13.4	12.4	11.6
overskud af anden virksomhed	32.1	35.2	36.1	37.2	37.2	37.3
renter og dividender	19.6	20.5	21.0	21.7	22.1	22.5
overførselsindkomst	15.1[2]	12.5	12.9	13.5	13.5	13.6
i alt	226.7	254.3	269.7	281.6	284.4	286.8
÷ direkte skatter m. v.	20.9	29.3	34.7	36.2	36.7	37.0
Disponible personlige indkomster	205.8	225.0	235.0	245.4	247.7	249.8
÷ privat forbrug	194.6	208.1	218.1	227.7	230.4	231.0
Personlig opsparing	11.3	16.9	16.9	17.7	17.2	18.8
i pct. af disponibel indkomst	*5.5*	*7.5*	*7.2*	*7.2*	*6.9*	*7.5*

Kilde: „Economic Indicators".

[1] Kvartalstallene er sæsonudjævnede og omregnet til årsrate.
[2] Inclusive 2.7 milld. $ livsforsikringsbonus.

måske tydes som udtryk for en forventning om faldende priser inden for en nærmere fremtid. I samme retning peger det, at den personlige opsparing både absolut og relativt øgedes stærkt fra 2. til 3. kvartal.

Hvad de *personlige indkomster* angår, finder man, at de har været i stadig stigning til og med 3. kvartal. Det er overvejende *arbejdslønnen,* der er årsag hertil, hvilket atter skyldes fortsat høj beskæftigelse i forbindelse med svagt stigende lønsatser. Derimod fortsætter *overskuddet af landbrug* med at dale og er nu nede på kun 75 % af niveauet i 1951; dette hænger i første række sammen med en stadig nedgang i de priser, som landbrugerne opnår for deres produkter, i forbindelse med nogenlunde stabilitet i driftsudgifterne; det såkaldte paritetsforhold (der angiver relationen mellem indeks for salgspriser og for drifts-

omkostninger) er hermed faldet fra 107 i 1951 (gennemsnit) til 90 i november 1953. Det bør iøvrigt bemærkes, at de sæsonudjævnede personlige indkomster er faldet fra 287.5 milld. $ (årsrate) i juli til 286.3 milld. i september, og kun den omstændighed, at der i oktober udbetaltes ekstraordinær livsforsikringsbonus til et beløb af 1 milld. $ hindrede et yderligere fald i denne måned. Lønindkomsterne er faldet fra 202.4 milld. $ i juli, 201.0 milld. i oktober.

Ifølge en af handelsminister Weeks ved årsskiftet fremsat udtalelse skal bruttonationalproduktet for hele 1953 være blevet 367 milld. $ eller godt 5 % mere end i 1952. Da det sæsonudjævnede gennemsnit for de 3 første kvartaler (jvf. tabellen foran) udgjorde 367.8 milld. $ (årsrate), kan man imidlertid heraf slutte, at tallet for 4. kvartal må have ligget på omkring 362–66 milld. $, eller 2–5 milld. $ lavere end i 3. kvartal. Nedgangslinien synes altså at være blevet fortsat i langsomt tempo. De personlige indkomster opgives til 284 milld. $ for hele året – ligeledes ca. 5 % mere end året før. Men også på dette punkt gælder det, at årsgennemsnit forudsætter en nedgang fra 3. til 4. kvartal på i hvert fald et par milliarder dollars. Samtidig oplystes det, at det offentliges udgifter til forsvarsformål har andraget 52 milld. $ i 1953, hvilket implicerer, at 4. kvartals udgifter har ligget i nærheden af 51 milld. $ (årsrate), eller lidt lavere end i 3. kvartal.

Industriproduktionen.

Som omstående diagram viser, er industriproduktionen gået ikke uvæsentligt tilbage siden foråret 1953, da den nåede et foreløbigt maksimum. Faldet har været stærkest for varige goder (9 % fra marts til november), men også for ikke-varige goder er der tale om en nedgang (3 % i samme periode). På begge områder er produktionen i november kommet ned under niveauet for den tilsvarende periode i 1952. Dette til trods kan der dog ikke herske tvivl om, at produktionen for 1953 som helhed vil sætte ny efterkrigstidsrekord.

Hvad de enkelte industrigrene angår, kan det nævnes, at *stålproduktionen* i sommermånederne har ligget på 92–94 % af den teoretiske kapacitet; i oktober steg den til 95 %, for imidlertid i november at falde til ca. 91 % og i begyndelsen af december endog til omkring 86 %. Også *automobilindustriens* produktion har på det sidste vist en ret stærkt nedadgående tendens, og fremstillingen af *elektrisk kraft* er ikke steget som sædvanligt på denne tid af året. Endelig er produktionen af *stenkul* lavere end i de nærmest foregående år.

Årsagerne til denne svækkelse af industriproduktionen må formentlig søges i den senere tids tendens til *stigende lagre* af færdigvarer i de industrielle foretagender i forbindelse med *nedgang* både *i den løbende afsætning* og i *tilgangen af nye ordrer*. I tabellen på s. 159 er givet en oversigt over udviklingen i disse størrelser i løbet af sidste år.

Som man ser, har den faktiske afsætning navnlig for varige goder været væsentlig lavere i 3. kvartal end i 2. kvartal 1953, hvilket formentlig er årsagen til den konstaterede lagerstigning. Under opadgående konjunkturer vil der også være en tendens til lagerstigning; men det er da fortrinsvis lagrene af materialer og varer under forarbejdning, der øges, medens færdigvarelagrene næppe vil

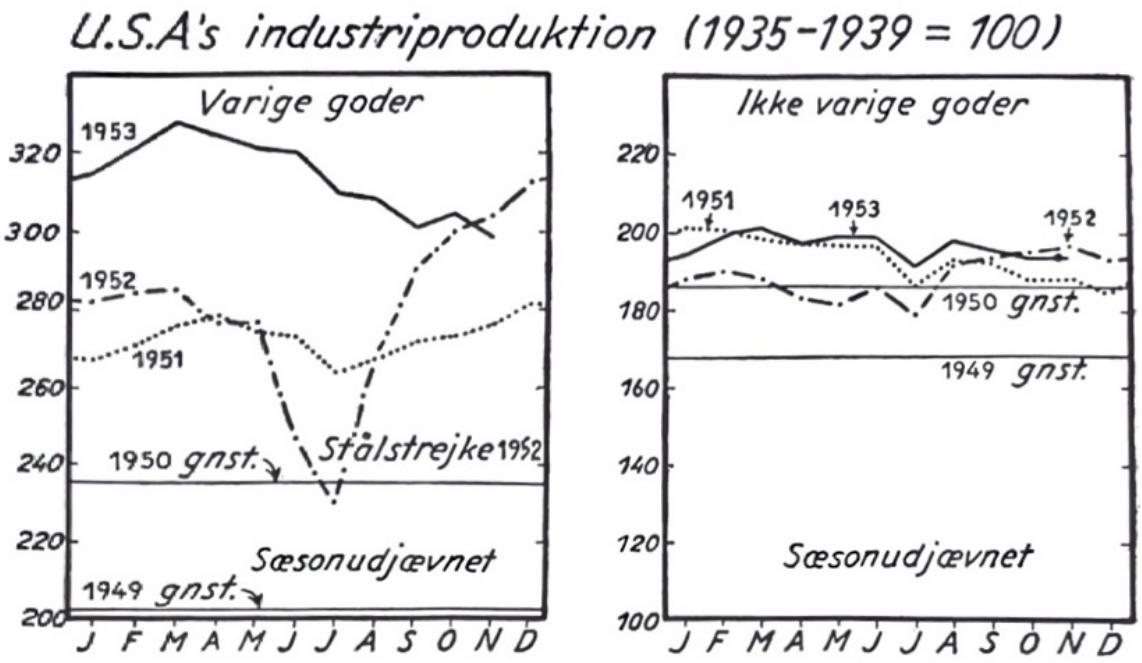

stige synderligt, idet de færdige produkter hurtigt kan finde afsætning. Imidlertid ser man tydeligt, at stigningen i færdigvarelagrene for industrien under eet i det sidste år har været væsentligt kraftigere (ca. 10 %) end stigningen i lagre af varer i arbejde (8 %), der atter er større end forøgelsen af lagre af materialer (4 %).

Hertil kommer en betydelig nedgang i tilgangen af nye ordrer, en nedgang, der især har ramt transportmiddelindustrien og den elektromekaniske industri,

Industriens salg, lagre og ordretilgang.
(Milld. $).

		Varige goder				Ikke-varige goder				Hele industriens lagre[1] af		
		Salg	Ordre-tilgang	Ordre-bestand[1]	Lagre[1]	Salg	Ordre-tilgang	Ordre-bestand[1]	Lagre[1]	materi-aler	varer i arbejde	færdig-varer
1952	1. kvt.	32.8	34.3	65.9	23.4	35.4	34.9	3.1	19.8	16.5	11.8	15.4
„	2. „	32.7	36.7	69.3	23.3	36.0	35.5	3.2	19.5	15.9	11.8	15.3
„	3. „	31.7	33.6	72.3	23.3	35.7	36.3	3.4	19.9	15.8	12.1	14.7
„	4. „	35.6	34.9	69.6	24.3	36.9	36.8	2.9	19.5	16.4	12.5	14.9
1953	1. kvt.	37.8	37.2	70.2	24.7	37.1	37.2	3.2	19.3	16.1	13.2	15.3
„	2. „	39.8	37.5	67.5	25.8	39.5	39.1	3.4	19.8	16.2	13.5	16.0
„	3. „	37.8	30.3	61.6	26.4	39.0	39.0	2.9	20.0	16.5	13.1	16.2
„	okt. md.[2]	36.0	29.0	[3]	[3]	38.5	38.3	[3]	[3]	–	–	–

Kilde: „Survey of Current Business".

Note: Tallene for salg, ordretilgang og lagre inden for hver af de to hovedgrupper er sæsonudjævnede, hvorimod dette ikke gælder tallene for ordrebestand og de specificerede lagertal for hele industrien.

[1] Ved periodens slutning.
[2] Foreløbige tal, opregnet til kvartalsrate.
[3] Industriens samlede ordrebestand androg ultimo oktober 61.4 milld. $ eller 3.1 milld. $ mindre end ultimo september. De samlede lagre havde en værdi af 46.3 milld. $ eller ca. 0.2 milld. $ mindre end måneden før.

Amerikanske konjunkturtal.

	Priser			Industri-produktion[1]	Bygge- og anlægsvirksomhed[2]		Arbejdsmarked			Detail-omsætning[5]	Udenrigs-handel[6]		Aktiekurser[7]	Personlige indkomster[8]	Bruttonational-produkt[8]
	Engros-priser		Leveomkost-ninger												
	Samlet indeks	Landbr.-produkt.			Ialt	Bolig-byggeri	Beskæf-tigede[3]	Arbejds-løshed	Arbejds-løn[4]		Import	Eksport			
	1947-49 = 100 *	1947-49 = 100 *	1947-49 = 100 *	1935-39 = 100 *	1947-49 = 100 *	1947-49 = 100 *	Mill. *	Mill. *	Cents *	Mld. $ *	Mill. $ *	Mill. $ *	1935-39 = 100 *	Mld. $ *	Mld. $ *
1938	—	—	60	89	35	27	30.3[9]	8.1[9]	63	3.5	163	258	88	68	85
1945	—	—	77	203	36	16		1.0	102	6.5	347	817	122	172	215
1946	79	83	83	170	82	87		2.3	109	8.5	412	812	140	178	211
1947	96	100	95	187	84	86		2.1	124	10.0	480	1278	123	191	233
1948	104	107	103	192	102	98	44.4	2.1	135	10.9	594	1054	124	210	259
1949	99	93	102	176	113	116	43.3	3.4	140	10.9	552	1003	121	206	258
1950	103	98	103	200	159	185	44.7	3.1	147	12.0	738	856	146	226	287
1951	115	113	111	220	171	170	47.2	1.9	159	13.2	914	1253	177	254	330
1952	112	107	114	219	183	181	48.0	1.7	167	13.7	893	1265	188	268	348
1953[10]	110	97	114											284	367
Juni 1950	100	95	102	199			44.5	3.4	145	12.1	687	877		221	278
Juli —	112	110	114	193	177	196	47.1	1.9	164	13.7	839	1027	192	266	—
Aug. —	112	110	114	215	207	193	48.2	1.6	166	13.4	817	1087	191	271	—
Sept. —	112	107	114	228	207	191	48.9	1.4	169	13.6	876	1228	188	276	345
Okt. —	111	105	114	230	210	185	49.1	1.3	170	14.2	918	1216	183	277	—
Nov. —	111	104	114	234	196	178	49.3	1.4	171	14.0	804	1190	190	277	—
Dec. —	110	99	114	235	205	183	50.1	1.4	173	14.4	1052	1390	197	281	361
Jan. 1953	110	100	114	236	190	173	48.4	1.9	174	14.1	922	1292	198	281	—
Febr. —	110	98	113	240	173	182	48.4	1.8	174	14.5	856	1197	196	281	—
Marts —	110	100	114	243	177	176	48.7	1.7	175	14.4	1004	1389	198	284	362
April —	109	97	114	241	179	179	48.9	1.6	175	14.3	1013	1397	190	283	—
Maj —	110	98	114	240	161	164	49.0	1.3	176	14.5	902	1448	190	285	—
Juni —	110	95	115	240	169	174	49.4	1.6	176	14.5	934	1377	183	286	372
Juli —	111	98	115	232	172	175	49.2	1.5	177	14.5	908	1350	186	288	—
Aug. —	111	96	115	236	205	184	49.4	1.2	177	14.1	841	1182	187	287	—
Sept. —	111	98	115	232	208	176	49.6	1.2	178	14.0	926	1237	179	286	371
Okt. —	110	95	115	231			49.6	1.2	178	14.0	814	1245	183	287	—
Nov. —	110	94	115	228			49.2	1.4	178	14.3			188	285	—
Dec. —	110	95													

Kilde: „Survey of Current Business", udg. af U.S. Department of Commerce.

* Tallene for 1938 og 1945–52 er gennemsnit for 12 måneder.

[1] Sæsonudjævnet. [2] Værdien af byggekontrakter efter F. W. Dodge Corp.; sæsonudjævnet. [3] Antal beskæftigede („employees") uden for landbruget ifl. Dept. of Labor. Af det samlede antal beskæftigede i nov. 1953, 49.2 millioner, faldt 16.7 mill. på industrien, 0.8 på minedrift, 2.6 på bygge- og anlægsvirksomhed, 4.3 på transport og off. forsyningsvirksomheder, 10.7 på handel, 2.0 på pengeinstitutter, 5.3 på tjenesteydelser, og 6.7 var off. ansatte. [4] Gennemsnitlig timefortjeneste i fabriksindustrien. [5] Udjævnet for sæsonsvingninger. Beregningsgrundlaget er noget udvidet fra 1951. [6] Generalhandel; omfatter også hjælp til udlandet („foreign aid and relief"). [7] Standard and Poor's Corp. omfatter 480 industri-, jernbane- og „public utility" selskaber. [8] Udjævnet for sæsonsvingninger og omregnet til helårsbasis. [9] 1939. [10] Foreløbige tal.

og som formentlig i vid udstrækning skyldes fald i de militære bestillinger. Bestanden af ikke-effektuerede ordrer er herved reduceret med over 11 milld. $ i løbet af det år der sluttede ved udgangen af september 1953, og i oktober var faldet forholdsvis endnu kraftigere, nemlig godt 3 milld. $. Selv om ordrebestanden stadig er mellem 2 og 3 gange højere end ved Koreakrigens udbrud, er der dog næppe tvivl om at en så kraftig reduktion må bidrage til at svække den økonomiske aktivitet, måske ikke netop gennem påvirkning af den løbende produktion i de pågældende industrier, men ved at lægge en læmper på deres investeringer i fast realkapital.

Det er kun naturligt, hvis industrien i en sådan situation bestræber sig for at få sine lagre nedbragt og derfor indskrænker produktionen stærkere, end den løbende afsætning går ned.

Detailomsætningen.

Det er nævnt, at nedgangen i ordrer til de forsvarsvigtige industrier antagelig spiller en rolle i det foran opridsede billede. Men som ligeledes berørt har også *detailomsætningen* været dalende gennem det meste af 1953. Siden februar, da afsætningen nåede et maximum (14.5 milld. $ på sæsonudjævnet basis), er den gået ned med 3–4 % (til lige under 14.0 milld. i september). Samtidig steg *detailhandelens lagre* betydeligt, nemlig fra 21.0 milld. $ i februar til 22.3 milld. $ i september. Det er derfor sandsynligt, at de handlende har indskrænket deres indkøb, formentlig snarest stærkere end, hvad der svarer til faldet i deres salg. I oktober holdt detailomsætningen sig på praktisk talt samme niveau som måneden før, medens lagrene reduceredes med 0.2 milld. $ – muligvis et første resultat af handelens hertil sigtende bestræbelser. Det kan iøvrigt bemærkes, at det ikke mindst er de store *postordre*-forretninger, der navnlig har deres kunder i landdistrikterne, som især synes at have mærket afsætningsnedgangen. I oktober lå deres omsætning således 10 % lavere end i den tilsvarende måned året før.

I november blev detailomsætningen ifølge foreløbige oplysninger noget højere end i de foregående måneder, nemlig knapt 14.3 milld. $ (sæsonudjævnet). Handelsministeren angiver det samlede detailsalg til 171 milld. $ for hele året, hvilket for december snarest indebærer en fornyet nedgang.

Bygge- og anlægsvirksomheder.

De samlede udgifter til byggeri m. v. ligger vedblivende på et højt niveau, og i oktober-november var der – når der ses bort fra sæsonbevægelsen – en fortsat svagt opadgående tendens både i private og offentlige udgifter til dette formål. På den anden side har antallet af påbegyndte lejligheder siden februar været ret kraftigt faldende, også når der udjævnes for sæsonbevægelser, så det må anses for noget usikkert, om den høje aktivitet inden for byggeriet kan opretholdes fremover.

Beskæftigelsen.

I overensstemmelse med udviklingen i industriproduktionen er det sæsonudjævnede indeks for *beskæftigelsen i industrien* gået ned med 3–4 % fra juni til oktober. Men den lå dog endnu på dette tidspunkt 1 % højere end året før. Fra oktober til november gik antallet af beskæftigede imidlertid ned med ca. 300.000, medens der i samme tidsrum i fjor foregik en stigning på ca. 100.000, og beskæftigelsen i industrien kom derved 1 % under sidste års niveau. Samtidig er den gennemsnitlige ugentlige arbejdstid forkortet med 1.2 timer sammenlignet med november 1952 (fra 41.1 til 39.9 timer), fortrinsvis som følge af mindre overarbejde.

Endnu i oktober var også *den samlede beskæftigelse* lidt højere end i fjor ved samme tid. Men i november gik antallet af beskæftigede ned til 61.925.000 mod 62.228.000 på samme tid i 1952. Det er første gang i 1953, at denne situation er indtrådt, jvf. nedenstående tabel.

Som man ser, har der været en nedgang i antallet af beskæftigede i landbruget fra 1952 til 1953. Der er her tale om fortsættelse af en trend, som har gjort sig gældende gennem en længere årrække uafhængigt af de øjeblikkelige landbrugskonjunkturer, og som formentlig skyldes stigende mekanisering. Erhvervslivet uden for landbruget var imidlertid indtil oktober i stand til at beskæftige både den fra landbruget frigjorte arbejdskraft og tilvæksten i den civile arbejdsstyrke, og endda yderligere skaffe beskæftigelse til nogle af de tidligere arbejdsløse. Men i november er beskæftigelsen gået ned også uden for landbruget (sammenlignet med 1952). Når ledigheden til trods herfor ikke er gået i vejret med mere end 10.000 mand, skyldes det en nedgang i den civile arbejdsstyrke. Denne størrelse er imidlertid, som tabellen viser, stærkt svingende, idet den også omfatter personer (fx. studerende og gifte kvinder), som midler-

Beskæftigelsessituationens udvikling.
(Antal personer i 1000).

		Jan.	April	Juli	Okt.	Nov.
Civil arbejdsstyrke	1952	61.780	61.744	64.176	63.146	63.646
	1953	62.416	62.810	64.668	63.404	63.353
	Ændring	+ 636	+1.066	+492	+258	÷293
Antal beskæftigede i landbrug	1952	6.186	6.412	7.598	7.274	6.774
	1953	5.452	6.070	7.628	7.159	6.651
	Ændring	÷ 734	÷ 342	+ 30	÷115	÷123
Antal beskæftigede uden for landbrug	1952	53.540	53.720	54.636	54.588	55.454
	1953	55.072	55.158	55.492	55.083	55.274
	Ændring	+1.532	+1.438	+856	+495	÷180
Antal ledige	1952	2.054	1.612	1.942	1.284	1.418
	1953	1.892	1.582	1.548	1.162	1.428
	Ændring	÷ 162	÷ 30	÷394	÷122	+ 10
Ledighedsprocent	1952	3.3	2.6	3.0	2.0	2.2
	1953	3.0	2.5	2.4	1.8	2.3
	Ændring	÷0.3	÷0.1	÷0.6	÷0.2	+0.1

Kilde: „Economic Indicators".

tidigt udbyder deres arbejdskraft i sommermånederne, når efterspørgselen fra landbrugets side af sæsonmæssige grunde er høj, og igen under julehandelen. Den betydelige nedgang i civil arbejdsstyrke fra november 1952 til november 1953 kan derfor muligvis tages som udtryk for, at de pågældende sæsonarbejdere på grund af svigtende beskæftigelsesmuligheder simpelthen har trukket sig tilbage fra arbejdsmarkedet.

Ifølge den tidligere nævnte udtalelse af handelsministeren skal beskæftigelsen for året som helhed have andraget 61.9 mill. eller 1 % mere end året før, medens antallet af arbejdsløse har været 1.5 mill. i gennemsnit mod 1.7 mill. i 1952. Disse tal indebærer imidlertid for december en beskæftigelse på omkring 61 mill., hvilket er ca. 500.000 lavere end i december 1952.

Løn- og prisforhold.

Som tidligere berørt har *timelønnen* på praktisk talt alle områder været i langsom stigning i omtrent samme takt som i de foregående år. Den andrager nu (nov. 1953) 1.78 $ i industrien og 2.52 $ indenfor byggeriet. Det er i begge tilfælde ca. 5 % mere end for et år siden. På grund af arbejdstidsforkortelsen er der derimod kun tale om en meget beskeden stigning i den gennemsnitlige *ugeløn*.

Engrosprisindekset har gennem mere end et år holdt sig på 110–111 (1947–49 = 100), dog således at landbrugspriserne er gået langsomt nedad, medens andre priser er steget lidt. *Leveomkostningerne* har ligeledes været ret konstante fra måned til måned, omend med en siden foråret svagt opadgående tendens. Udgifter til husleje, transport, lægehjælp og andre tjenesteydelser trækker stadig opad, medens fødevarer bevæger sig nedad. Niveauet er (nov.) 115.0 mod 113.4 i februar (1947–49 = 100). Som følge af denne forhøjelse af leveomkostningerne er den reale timeløn kun ca. 3 % højere end i fjor, og den reale ugeløn er kun 1 % højere.

Betalingsbalancen.

De foreliggende oplysninger om betalingsbalancens udvikling tyder ikke på nogen ændring i den tendens til *forøgelse af omverdenens guld- og dollarreserver,* som har stået på siden 2. kvartal 1952. I omstående tabel er gengivet hovedposterne på betalingsbalancen for perioden siden begyndelsen af 1952. Man bemærker, at U.S.A. gennem hele perioden har haft et betydeligt overskud på vare- og tjenestebalancen. Heraf skyldes imidlertid en voksende del militære forsyninger m. v., financieret med amerikansk hjælp, således at det „egentlige", *kommercielle overskud* gradvis er blevet reduceret og i 2. kvartal 1953 var nået ned på et meget beskedent beløb. Da der samtidig er tilgået omverdenen økonomisk hjælp fra den amerikanske stat og private gaveydelser o. l. til et beløb af størrelsesordenen 600 mill. $ pr. kvartal, samtidig med at der gennem det meste af perioden er foregået en nettoeksport af amerikansk kapital har det været muligt for verden uden for U.S.A. at forøge sine direkte og indirekte investeringer i U.S.A. og afkøbe U.S.A. guld til et beløb af opimod 2½ milld. $

U.S.A.s betalingsbalance.
(Mill. $).

	1952		1953			
	1. halvår	2. halvår	1. kvt.	2. kvt.[1]	2. kvt.,[2]	3. kvt.[1]
(1) Overskud på varer og tjenester	2903	1952	1388	1437	1437	619
(2) Militære hjælpeydelser	÷1028	÷1565	÷1282	÷1387	÷1385	÷822
(3) Overskud på ikke-militære varer og tjenester (1+2)	1875	387	106	50	52	÷203
(4) Andre ensidige overførsler						
private	÷ 200	÷ 233	÷ 120	÷ 122	÷ 122	÷129
offentlige	÷1096	÷ 968	÷ 506	÷ 511	÷ 558	÷371
(5) Balance på løbende poster (3+4)	579	÷ 814	÷ 520	÷ 583	÷ 628	÷703
(6) Udførsel (÷) eller tilbageførsel (+) af amerikansk kapital .	÷1109	÷ 435	÷ 209	28	–	–
(7) Omverdenens nettodollarbehov (+) eller nettodollartilgang (÷). (5+6)	÷ 530	÷1249	÷ 729	÷ 555	–	–
(8) Ændring i omverdenens tilgodehavender og investeringer i U.S.A.	641	921	155	326	270	457
(9) U.S.A.s salg (+) og køb (÷) af guld fra omverdenen	÷ 660	281	603	128	128	301
(10) Ændring i omverdenens guld- og dollarbeholdninger (8+9)	÷ 19	1202	258	454	398	758
(11) Fejl og udeladelser (÷7÷10)	549	47	÷ 29	101	–	–
Af ændringen i omverdenens guld- og dollarbeholdn. falder						
på Vesteuropa med besiddelser	÷ 280	835	491	532	–	–
på Sterlingområdet	÷ 420	227	353	233	–	–

Kilde: „Survey of Current Business".

[1] Foreløbige tal. [2] Reviderede tal.

over den betragtede periode taget som helhed. Men det må understreges, at dette – hvor betydningsfuldt det end i sig selv er for den øvrige verdens internationale likviditet – kun har været muligt i kraft af de amerikanske militære og økonomiske hjælpeydelser, og den opnåede omtrentlige ligevægt på ikke-militære varer og tjenester må påregnes at være yderst sårbar over for et eventuelt omslag i den amerikanske konjunktur.

Ifølge en revideret, men foreløbig kun ufuldstændigt foreliggende opgørelse, der også er gengivet i tabellen, blev væksten i omverdenens guld- og dollarreserver i 2. kvartal ikke som oprindelig anslået 454, men kun 398 mill. $. Til gengæld viser samme opgørelse en vækst i 3. kvartal på hele 758 mill. $, eller næsten lige så meget som i 1. kvartal. Denne fremgang er så meget mere bemærkelsesværdig, som både den økonomiske og den militære hjælp reduceredes

betydeligt i 3. kvartal, hvilket imidlertid mere end opvejedes af en kraftig nedgang i overskuddet på varer og tjenester, der atter skyldtes et fald i eksporten (i videste forstand) fra 5.750 til 4.900 mill. $. Man fortolker denne eksporttilbagegang som resultatet af, at omverdenen – efterhånden som produktionskapaciteten her er blevet udvidet – er blevet mindre afhængig af U.S.A. som leverandør af industriprodukter, idet forsyningen fra andre kilder i stigende grad er kommet frem til konkurrencedygtige priser.

Om udviklingen i 4. kvartal kan det foreløbig kun oplyses, at U.S.A. i oktober-november solgte guld til andre lande for 107 mill. $, hvilket tyder på, at udviklingen fortsættes i samme spor som hidtil, omend måske i et noget sagtnet tempo.

Det bør iøvrigt erindres, at omverdenens monetære guldbeholdninger også vokser som følge af tilgang fra den løbende guldproduktion, der – uden for U.S.A. – andrager omkring 65 mill. $ pr. måned.

VESTEUROPA

Produktionsudviklingen.

Som allerede omtalt i indledningen er der i løbet af 1953 foregået en ganske vist endnu beskeden, men dog umiskendelig *forøgelse af den økonomiske aktivitet* i et flertal af de vesteuropæiske lande, i hvert fald for så vidt industriproduktionen kan tages som målestok herfor. Diagrammet på s. 166 viser imidlertid, at der er tale om betydelige forskelle fra land til land.

I en vis forstand har udviklingen i de sidste 2 år fulgt næsten samme mønster i alle vesteuropæiske lande. I løbet af 1951–52 indtrådte der en almindelig formindskelse af industriproduktionens stigningstakt, der næsten alle vegne havde været betydelig i den forudgående periode. Men dels skete dette omslag på forskellige tidspunkter – først i lande som Holland og Danmark, dels og navnlig var der væsentlig forskel på omslagets styrke. I alle lande med Tyskland som eneste undtagelse var det imidlertid tilstrækkelig kraftigt til for kortere eller længere tidsrum at bringe fremgangen til ophør og endog fremkalde et direkte fald i produktionens størrelse. Denne udvikling har tidligere været kommenteret i de løbende oversigter i „Økonomi og Politik" og skal ikke nærmere behandles her.

Imidlertid fremgår det også af diagrammet, at faldet i industriproduktionen gradvist er blevet afløst af en ny stigning i det meste af Vesteuropa, og stigningstakten er gennemgående blevet stærkere og stærkere i løbet af 1953. Dette er dog ikke ensbetydende med, at man overalt har tilbagevundet hele det tabte terræn; således har man i England og Danmark kun lige overskredet 1951-niveauet, medens man fx. i Belgien end ikke er kommet så langt. I Frankrig, hvor produktionen endnu var stigende til henimod slutningen af 1952, er der igennem hele 1953 foregået en nedgang, således at niveauet nu er det samme som to år tidligere. Endelig synes det som om et nyt opsving har vanskeligt ved at komme i gang i Sverige. I almindelighed kan bemærkes, at en væsentlig for-

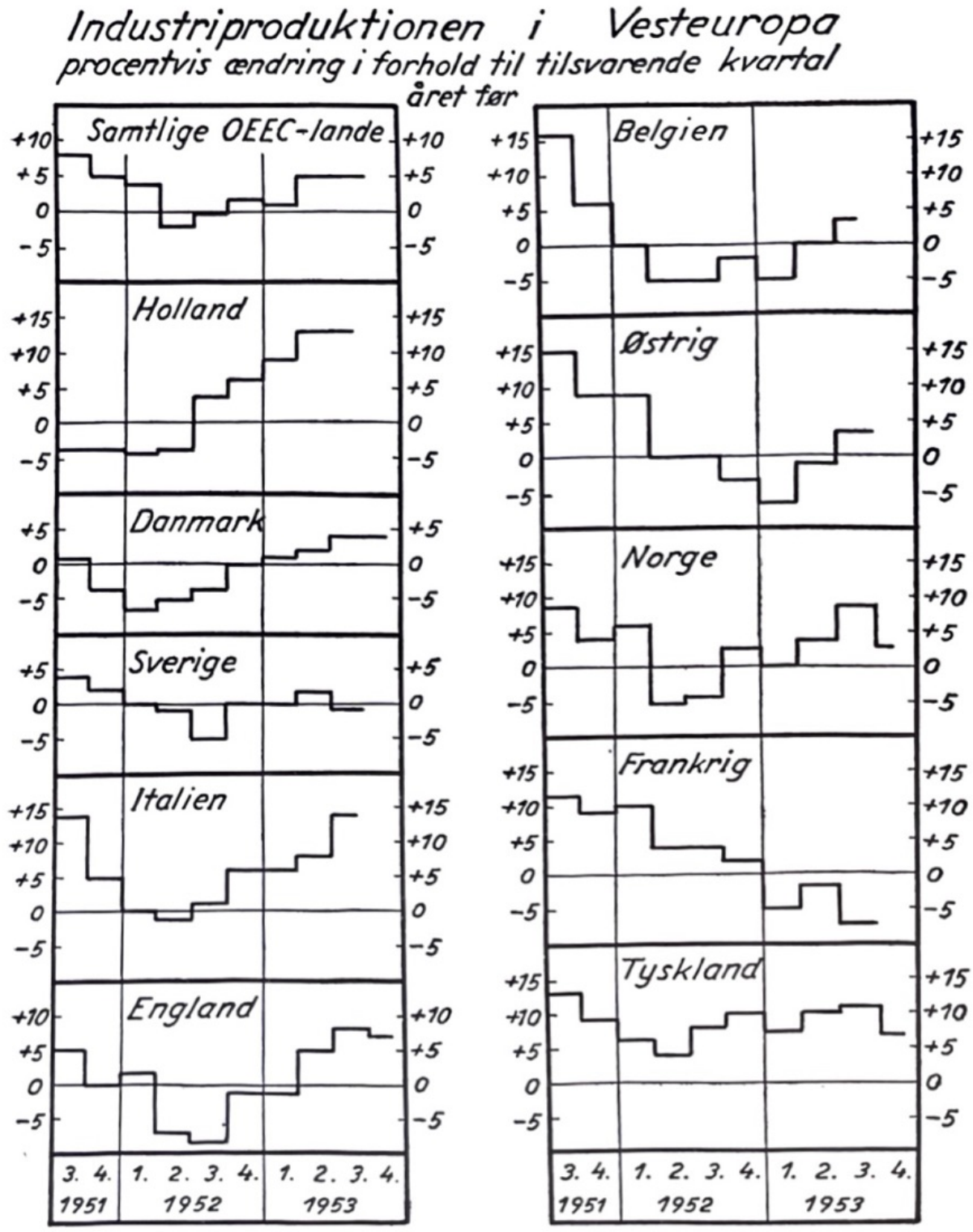

udsætning for opsvinget har været den gunstige udvikling i dollarbalancen, som er omtalt i afsnittet om U.S.A., og som har gjort det muligt for regeringerne i de vesteuropæiske lande at tillade eller endog – gennem en mere lempelig penge- og finanspolitik – at fremskynde en økonomisk ekspansion uden at frygte alt for meget for konsekvenserne med hensyn til valutastillingen.

Der kan iøvrigt være grund til at understrege, at fremgangen er koncentreret i forbrugsvareindustrier som nærings- og nydelsesmiddel- samt tekstilindustri, medens der tværtimod i løbet af året har vist sig nedgangstendenser i

produktionen af metaller og metalvarer. Dette skyldes formentlig dels, at investeringerne på grund af den kontraktive udvikling i 1952 er blevet reduceret, hvilket rammer de sidstnævnte industrier, hvis væsentligste produktion netop er investeringsvarer, forholdsvis hårdt, dels stigende afsætningsvanskeligheder på oversøiske markeder, fx. i sterlingområdet.

Pris- og lønudvikling.

Hverken bevægelserne i engrospriser eller i detailpriser har været store i 1953. I almindelighed gælder det, at *engrospriserne* har fortsat den svagt faldende linie, som indledtes i 1952; der har været tale om nedgange på op til 5–6 % i årets løb; men fx. i England og Norge har engrospriserne været næsten konstante, og i Grækenland, hvis valuta er blevet devalueret med 50 %, er der sket en ret betydelig stigning. Også Østrig foretog i foråret en mindre devaluering, der bragte engrospriserne til at stige i nogle måneder; men senere er faldet i verdensmarkedspriserne pånyt slået igennem, således at det østrigske engrosprisniveau nu ligger 1–2 % lavere end ved årets begyndelse.

Lønudviklingen 1950–53.
(1950 = 100).

	Pengeløn	Realløn		Pengeløn	Realløn
Tyskland			Norge		
1951 (gnst.)	115	106	1951 (gnst.)	114	99
1952 „	123	112	1952 „	127	101
1953 (2. kvt.)	129	119	1953 (2. kvt.)	134	104
Frankrig			Danmark		
1951 (gnst.)	124	106	1951 (gnst.)	110	98
1952 „	148	113	1952 „	119	103
1953 (juli)	152	118	1953 (1. kvt.)	120	103
Sverige			Holland		
1951 (gnst.)	123	106	1951 (gnst.)	108	98
1952 „	143	114	1952 „	110	101
1953 (aug.)	148	118	1953 (juni)	113	102
Østrig			Schweiz		
1951 (gnst.)	131	102	1951 (gnst.)	102	97
1952 „	150	100	1952 „	105	98
1953 (juli)	153	111	1953 (maj)	106	99
Belgien			England		
1951 (gnst.)	111	99	1951 (gnst.)	110	101
1952 „	116	105	1952 „	118	98
1953 (juni)	116	105	1953 (april)	122	100

Note: Beregnet på grundlag af oplysninger i „OEEC Statistical Bulletins". „Pengeløn" repræsenterer den gennemsnitlige timefortjeneste i industrien, undtagen for Frankrigs vedkommende, hvor grundlaget er lønsatserne. „Realløn"-indeks er fundet ved at dividere „pengeløn" med indeks for leveomkostninger.

En næsten tilsvarende udvikling findes for *leveomkostningernes* vedkommende, dog at toppunktet gennemgående er kommet noget senere, ligesom nedgangen de fleste steder kun andrager nogle få procent.

Også *lønsatserne* har overalt udvist stor stabilitet, dog i de fleste tilfælde med en svagt opadgående tendens, hvilket i forbindelse med faldet i detailpriser har medført en svag forbedring af reallønningerne. På side 167 er angivet udviklingen i penge- og realløn siden 1950.

Man bemærker, at arbejderne i Tyskland i de sidste år har været i stand til at opnå en væsentlig andel af produktionsfremgangen i form af højere realløn. Men også i Frankrig og Sverige er reallønnen – takket være højere pengelønsatser – gået betydeligt i vejret, til trods for at produktionen ikke er steget særlig stærkt i disse lande. For så vidt angår de øvrige lande er forskydningerne gennemgående meget beskedne, og da den foretagne beregning er ret summarisk, kan man ikke med sikkerhed sige, om der virkelig er tale om ændringer i de angivne retninger.

Udenrigshandelen.

OEEC-landenes samlede udenrigshandel i de sidste 4 år er belyst ved nedenstående tabel. Man ser, hvordan merimporten kulminerede i første halvdel af 1951, da bytteforholdet over for omverdenen var blevet stærkt forringet

OEEC-landenes udenrigshandel.

	Import	Eksport	Merimport	Kvantumsindeks for import (1950 = 100)	Kvantumsindeks for eksport (1950 = 100)	Enhedsværdi for import (1950 = 100)	Enhedsværdi for eksport (1950 = 100)	Bytteforhold (7):(6) (1950 = 100)
	(mill. $, månedsgennemsnit)							
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
1950 1. halvår	1930	1475	455	98	90	97	100	103
2. „	2111	1818	293	101	109	104	101	97
1951 1. „	2747	2144	603	110	113	125	116	93
2. „	2868	2387	481	110	114	130	127	97
1952 1. „	2843	2318	525	110	108	130	129	99
2. „	2541	2221	320	106	109	121	123	102
1953 1. kvartal	2582	2173	409	111	109	119	121	102
2. „	2635	2243	392	116	115	114	119	104
3. „	2504	2203	301	–	–	–	–	–

Kilde: „OEEC Statistical Bulletin".

som følge af råvareprisernes stigning efter Koreakrigen, der endnu ikke var slået igennem på færdigvarer, som fortrinsvis udgør OEEC-landenes eksport. Senere er bytteforholdet gradvis blevet forbedret og har nu – for Vesteuropa som helhed – nået samme niveau som før Koreakrigen brød ud. Som følge heraf er underskuddet på handelsbalancen atter blevet reduceret til sin tidligere størrelse. I sidste halvdel af 1952 – da Vesteuropa befandt sig på et relativt lavpunkt, hvad den økonomiske aktivitet angår – var endvidere importmængden forholdsvis lav. I løbet af 1953 er både import- og eksportkvantum nået op på 15–16 % over 1950-niveauet.

OEEC-landenes handelsbalance efter områder.
(mill. $, månedsgennemsnit).

	U. S. A. og Canada	Latin-amerika	Sterling-området uden for OEEC[1]	Østeuropa	Andre lande	Ikke-medlemslande i alt
1950 1. halvår	÷225	÷44	÷ 47	÷10	÷ 48	÷374
2. „	÷136	÷49	÷ 19	÷10	÷ 42	÷257
1951 1. „	÷208	÷50	÷110	÷19	÷103	÷490
2. „	÷322	÷40	+ 32	÷10	÷ 87	÷427
1952 1. „	÷334	÷21	÷ 24	÷11	÷ 44	÷434
2. „	÷172	÷ 9	÷ 83	÷11	+ 12	÷263
1953 1. kvartal	÷137	÷44	÷133	÷ 2	÷ 7	÷323
2. „	÷116	÷55	÷132	÷ 4	÷ 5	÷312

Kilde: „OEEC Statistical Bulletin".

Note: Når totalkolonnen i denne tabel ikke svarer nøjagtigt til kolonne 3 i tabellen foran, skyldes det, at kolonier og andre afhængige områder ikke er medtaget her.
[1] D.v.s. excl. England og dets kolonier og afhængige områder samt Irland og Island.

Ser man på handelsbalancen over for hovedgrupper af lande uden for OEEC-området, finder man, at forbedringen navnlig er sket i forhold til U.S.A. og Canada, medens der i forhold til de selvstændige sterlinglande uden for Europa (Australien, New Zealand, Indien, Pakistan, Ceylon, Sydafrika m. fl.) er foregået en gradvis forøgelse af underskuddet.

I forhold til U.S.A. skete der i løbet af 1951–52 en stærk forøgelse af importen; men senere er denne igen reduceret, således at dens værdi i første halvdel af 1953 var praktisk talt den samme som i 1950 (ca. 260 mill. $ pr. måned). Samtidig er eksporten gradvis steget fra ca. 100 mill. $ pr. måned i 1950 til ca. 175 mill. $ pr. måned i første halvdel af 1953. Overfor Canada er både import og eksport steget, importen dog stærkest. Hvad det ydre uafhængige sterlingområde angår, gælder det, at værdien af OEEC-landenes import herfra steg kraftigt i 1951 – på grund af råvareprisernes stigning, hvorefter den atter reduceredes i 1952, for dog igen at vokse i første halvdel af 1953, i denne omgang mere på grund af mængdeforøgelse. Eksporten til disse lande fik et kraftigt opsving sidst i 1951 og først i 1952, da eksportkonjunkturen begyndte at slå igennem i form af forøget efterspørgsel, bl. a. efter europæiske varer. Imidlertid bragte denne importforøgelse i de ydre sterlinglande disses valutareserver i fare, og dette resulterede i en kontraktiv politik og skærpede importrestriktioner med den følge, at Vesteuropas eksport hertil atter dalede betydeligt. Den lå dog i første halvår 1953 på ca. 220 mill. $ pr. måned mod ca. 175 mill. $ pr. måned i første halvdel af 1950.

Nedenfor er vist de forskellige hovedområders andel af OEEC-landenes import og eksport i perioden 1950–53. Til sammenligning er anført fordelingen i et par førkrigsår.

Man ser heraf, at OEEC-landene i løbet af perioden siden 1950 har formået at formindske deres afhængighed af U.S.A. ret betydeligt, fortrinsvis ved at importere mere fra hinanden. Da de europæiske landes restriktioner på dollarimport snarest er blevet noget lempeligere i denne periode, må udviklingen for-

Forskellige områders andel af OEEC-landenes samlede udenrigshandel.

	Andre OEEC lande	OEEC landes kolonier	U.S.A.	Canada	Latin-amerika	Sterling området uden for OEEC[1]	Øst-europa	Andre lande
Import								
1937–38	39	9	10	4	9	12	8	9
1950 1. halvår	39	13	14	3	7	12	3	9
2. „	42	12	12	3	8	11	3	9
1951 1. „	38	14	13	2	7	13	3	10
2. „	39	13	14	4	8	10	2	10
1952 1. „	39	14	14	4	6	11	3	9
2. „	43	15	10	5	5	11	3	8
1953 1. „	42	15	10	3	6	14	2	8
Eksport								
1937–38	50	7	6	2	7	10	8	10
1950 1. halvår	50	12	5	2	7	12	4	8
2. „	49	12	7	2	7	12	3	8
1951 1. „	49	12	7	2	7	12	3	8
2. „	47	14	6	2	7	13	3	8
1952 1. „	47	14	6	2	7	12	3	9
2. „	50	14	7	2	6	9	3	9
1953 1. „	50	14	8	2	5	10	2	9

Note: Beregnet på grundlag af oplysninger i „OEEC Statistical Bulletin".
[1] D.v.s. excl. England og dets kolonier og afhængige områder samt Irland og Island.

mentlig kunne tages som udtryk for en forbedring af den europæiske industris konkurrenceevne over for U.S.A. (Når den procentvise import fra andre OEEC-lande har kunnet stige, medens den procentvise eksport er uforandret, skyldes det, at totaleksporten er forøget mere end totalimporten). Samtidig synes der også at være en tendens i retning af, at en større andel af eksporten går til U.S.A.

Endvidere bemærker man, at OEEC-landenes egne kolonier m. v. er kommet til at indtage en mere fremskudt plads både på eksport- og importsiden. Latinamerika spiller i begge henseender en aftagende rolle; her følges import og eksport ret nøje ad, formentlig bl. a. fordi betalingerne mellem de europæiske og de latinamerikanske lande i vid udstrækning foregår via bilaterale aftaler, der forudsætter mere eller mindre nøjagtig to-sidig balance. Den del af sterlingområdet, der ikke hører med til OEEC, har i 1952–53 haft aftagende betydning som marked for vesteuropæiske varer; men dette er formentlig et midlertidigt fænomen, der skyldes den foran omtalte kontraktive politik, som en del af de pågældende lande har været nødt til at føre af hensyn til deres valutareserver.

I sammenligning med førkrigsårene er det mest karakteristiske Østeuropas stærkt formindskede betydning både som leverandør og som kunde, en udvikling, der overvejende skyldes den politiske spænding mellem Øst og Vest. Også samhandelen med Latinamerika er blevet af mindre omfang, medens til gengæld både import fra og eksport til Vesteuropas egne kolonier m. v. er gået betydeligt frem, formentlig fordi det på den ene side har været muligt herfra at skaffe

Nogle vesteuropæiske landes udenrigshandel 1950–53.

	Saldo på handelsbalancen (mill. $ pr. md.)	Bytteforhold (1950 = 100)	Kvantumsindeks for imp. (1950 = 100)	Kvantumsindeks for eksp. (1950 = 100)	Saldo på handelsbalancen (mill. $ pr. md.)	Bytteforhold (1950 = 100)	Kvantumsindeks for imp. (1950 = 100)	Kvantumsindeks for eksp. (1950 = 100)	Saldo på handelsbalancen (mill. $ pr. md.)	Bytteforhold (1950 = 100)	Kvantumsindeks for imp. (1950 = 100)	Kvantumsindeks for eksp. (1950 = 100)
	Tyskland				Østrig				Schweiz			
1950	÷60	100	100	100	÷13	100	100	100	÷ 12	100	100	100
1951	÷ 2	96	102	143	÷17	94	112	109	÷ 24	91	118	120
1952	+15	108	118	154	÷12	101	114	108	÷ 9	93	104	120
1953	+41	116	126	168	÷ 2	85	105	137	+ 2	97	104	132
	Holland				Danmark				England			
1950	÷53	100	100	100	÷16	100	100	100	÷ 82	100	100	100
1951	÷49	97	102	119	÷15	88	94	113	÷282	88	113	101
1952	÷ 9	98	90	125	÷10	95	91	108	÷177	95	102	95
1953	÷17	101	101	131	÷ 9	98	101	117	÷156	105	111	96
	Frankrig				Norge				Italien			
1950	+ 1	100	100	100	÷24	100	100	100	÷ 23	100	100	100
1951	÷31	91	117	118	÷21	116	109	111	÷ 44	90	113	117
1952	÷42	102	119	104	÷26	111	106	102	÷ 78	90	124	101
1953	÷20	106	121	106	÷32	104	113	103	÷ 80	96	133	103
	Sverige				Belgien							
1950	÷ 6	100	100	100	÷25	100	100	100				
1951	+ 0	122	119	104	+ 9	110	109	121				
1952	÷14	115	110	92	÷ 1	114	108	112				
1953	÷10	112	105	94	÷14	103	105	113				

Kilde: „OEEC Statistical Bulletin".

Note: Tallene for 1953 angår i almindelighed perioden januar–september, i enkelte tilfælde januar–oktober eller januar–november.

sig delvis erstatning for varer, der tidligere importeredes andetsteds fra, medens på den anden side udviklingen af de pågældende områders erhvervsliv har frembudt gode afsætningsmuligheder for europæiske industriprodukter.

De enkelte landes udenrigshandel.

Den forbedring af Vesteuropas samlede udenrigshandel, der er sket i de sidste år, er ikke universel. Som man vil se af ovenstående oversigt, er der tale om store afvigelser landene imellem, både hvad udviklingslinien og dens nærmere forklaring angår.

Tyskland, som er det eneste vesteuropæiske land, der i de senere år har haft et permanent – og tilmed stigende – eksportoverskud, har opnået dette dels som følge af et stærkt forbedret bytteforhold, dels fordi det har været muligt at udvide eksportmængden meget betydeligt i takt med genopbygningen af det tyske erhvervsliv.

Østrig derimod, som også har forbedret sin handelsbalance meget væsent-

ligt og endog har haft overskud i perioden juni–oktober 1953, har set sit bytteforhold blive stærkt forværret, et forhold, der dog til dels skyldes en bevidst politik fra regeringens side, bl. a. omfattende den tidligere omtalte devaluering i foråret 1953. Denne har imidlertid også medvirket til at fremkalde en stærk forøgelse af den udførte varemængde samt en begrænsning af importkvantum, der dog i forvejen var holdt nede ved direkte restriktioner. Det synes, som om det herved er lykkedes for Østrig at komme et betydeligt skridt ad vejen mod løsning af de problemer, som nedgangen i samhandelen med Østeuropa har fremkaldt specielt for dette land.

Også *Schweiz* har på trods af et noget ringere bytteforhold end i 1950 formået at vende et underskud på handelsbalancen til et overskud i kraft af en stærk forøgelse af eksportmængden i forbindelse med en – i de sidste år – beskeden forøgelse af importmængden sammenlignet med 1950.

En noget lignende udvikling fandt sted i *Holland* indtil 1952; men i 1953 er importmængden steget kraftigt på grund af den øgede aktivitet og underskuddet på handelsbalancen er derfor atter vokset lidt, hvilket dog ikke har medført nogen forringelse af Hollands valutastilling, men blot en formindskelse i tempoet i dens vækst, idet Holland har overskud på andre løbende poster. For *Danmark* tegner billedet sig på nogenlunde samme måde, omend reduktionen af underskuddet – både på grund af stærkere bytteforholdsforringelse og på grund af mindre stigning i eksportmængden – er gået betydeligt langsommere.

England er et af de få europæiske lande, som ikke har formået at øge eksportmængden i løbet af perioden siden 1950, formentlig bl. a. fordi Englands eksport for en stor del består af tekstilvarer, som ramtes hårdt af afsætningskrisen i 1951–52, medens sværindustriens produkter som følge af landets egne forsvars- og investeringsbehov ikke kunne tage tekstilvarernes plads på eksportsiden. Da samtidig bytteforholdet forværredes betydeligt, steg merimporten voldsomt i 1951, og det er kun gået langsomt med at få den bragt ned. I 3. kvartal 1953 lå eksportmængden dog 13 % over niveauet for samme periode i 1952, og da samtidig bytteforholdet pånyt er blevet forbedret er der – skønt importmængden også er vokset betydeligt – foregået en vis reduktion af underskuddet på handelsbalancen (til 137 mill. $ pr. måned i perioden juli–november).

I *Frankrig* foregik der i løbet af 1951–52 en stærk forringelse af handelsbalancen – modsat udviklingen i de fleste andre lande. Ganske vist forbedredes bytteforholdet – især som følge af højere eksportpriser. Men netop dette medførte vanskeligheder ved at konkurrere på verdensmarkedet, hvorfor eksportmængden gik stærkt tilbage. De importrestriktioner, som England indførte i denne periode, har dog sikkert også spillet en rolle i denne forbindelse. Da samtidig den fortsat høje indenlandske aktivitet krævede en betydelig import, var et underskud på handelsbalancen uundgåeligt. I de første måneder af 1953 var importen fortsat høj, men har siden været faldende i takt med den svækkede aktivitet (og som følge af restriktioner), og balancen er blevet noget forbedret. Medvirkende hertil har dog også været en vis bedring i bytteforholdet over for udlandet og nogen fremgang i eksportmængde (øget aktivitet i udlandet, lempede restriktioner i England). Også *Italien* har oplevet en væsentlig

forringelse af sin handelsbalance, dels som følge af bytteforholdsforringelse, dels som følge af stor importmængde (der kun i ringe udstrækning begrænses ved importrestriktioner, i hvert fald for så vidt angår vestepropæiske varer). Eksporten har været hæmmet bl. a. af engelske og franske importrestriktioner, men har i år påny vist fremgang, og underskuddet på handelsbalancen har været dalende siden årets begyndelse.

Sverige, Norge og *Belgien* nød i 1951 – modsat de fleste andre europæiske lande – godt af en stærk forbedring af deres bytteforhold, fordi deres eksportvarer (henholdsvis træ og papir for de to skandinaviske lande og sværindustrielle produkter for Belgien) i tilslutning til Koreakonjunkturen steg langt stærkere i pris end deres importvarer. Dette medførte i forbindelse med øget eksportmængde for alle tre landes vedkommende større eller mindre forbedringer af handelsbalancen. Navnlig i Sverige og Norge var forbedringen dog begrænset, fordi også importkvantum voksede. Senere er både bytteforhold og eksportmængde atter gået ned. Især i Sverige, hvor engrospriserne i 1952 var kommet temmelig stærkt i vejret, faldt eksportmængden stærkt; den synes dog nu atter at være på vej opad. I alle tre lande steg importoverskuddet derfor påny i 1952, og kun i Belgien – hvor importmængden på grund af den begrænsede aktivitet er forholdsvis lav sammenlignet med eksportmængden – har underskuddet til stadighed været mindre end i 1950. I Sverige, hvor aktivitetsniveauet har været stagnerende i 1953, er der dog i 3. halvår opnået et begrænset overskud.

Den vesteuropæiske handels liberalisering.

På dette punkt er der i løbet af efteråret 1953 sket et væsentligt fremskridt – eller rettere noget af det terræn, der gik tabt under de foregående års valutavanskeligheder, er blevet genvundet, idet England under hensyn til forbedringen af dets betalingsbalance har ment påny at kunne skride til liberalisering af 75 % af sin import (excl. statshandel), således som OEEC-landene principielt har forpligtet sig til. Endvidere har landet øget tildelingerne af valuta til turister og i det hele taget gradvist anlagt en noget mere liberal linie i sin udenrigsøkonomiske politik. Også Frankrig har genliberaliseret, omend kun op til 20 %.

For tiden forbedredes i Paris *yderligere – generelle – fremskridt* på dette område, muligvis i form af en principbeslutning om 100 % liberalisering. Hvor meget der vil komme ud af disse overvejelser, er dog noget usikkert. De tilbageværende kvantitative restriktioner er for en stor del begrundet ikke i hensynet til de pågældende landes valutabalance, men nok så meget i ønsket om – fx. af sociale grunde – at beskytte visse erhvervsgrene, ikke mindst landbruget. Man må derfor påregne kraftig modstand mod den fuldstændige fjernelse af de kvantitative restriktioner, og selv om dette skulle lykkes, må man være indstillet på, at andre former for importskranker vil blive taget i anvendelse, fx. forhøjelse af toldsatser eller indførelse af statshandel. Set fra et dansk synspunkt er det stærkt medvirkende til at formindske fordelene ved handelens frigørelse, at det netop er landbrugsprodukter, som udlandet i særlig grad ønsker at beskytte.

Nogle vesteuropæiske landes valutastilling. 1950–53.
(Mill. $).

	Guld og dollars	EPU-stilling	Guld og dollars	EPU-stilling	Guld og dollars	EPU-stilling
	Tyskland		Østrig		Schweiz	
1950 ult.	219	÷192	41	–	1893	–
1951 „	431	–	56	–	1853	89
1952 „	688	253	90	10	1931	112
1953	960	425	144	51	1984	181
	(juli)	(nov.)	(aug.)	(nov.)	(aug.)	(nov.)
	Holland		Danmark		England[1]	
1950 ult.	475	÷66	67	÷34	3301	225
1951 „	443	÷66	69	÷46	2336	÷465
1952 „	726	181	93	÷29	1847	÷614
1953	894	221	100	÷58	2518	÷555
	(aug.)	(nov.)	(aug.)	(nov.)	(dec.)	(nov.)
	Frankrig		Norge		Italien	
1950 ult.	728	744	74	–	531	÷17
1951 ult.	766	÷113	126	÷ 2	599	134
1952 „	856	÷312	138	÷ 9	620	103
1953	838	÷312	139	÷71	624	÷67
	(juli)	(nov.)	(aug.)	(nov.)	(juni)	(nov.)
	Sverige		Belgien			
1950 ult.	198	–	660	–		
1951 „	218	84	703	304		
1952 „	268	128	766	249		
1953	291	133	790	229		
	(aug.)	(nov.)	(aug.)	(nov.)		

Kilde: „International Financial Statistics".

Note: Tallene for guld og dollar omfatter kun regeringernes og bankernes beholdninger. EPU-stillingen refererer sig til samlet gæld (÷) eller tilgodehavende (+) ved udgangen af den pågældende periode.

[1] Guld- og dollarbeholdningen såvel som EPU-stillingen vedrører hele sterlingområdet.

Der har i den sidste tid været ret stille om *konvertibilitetsspørgsmålet*. Dog har der fra tysk side gentagne gange været givet udtryk for ønsker om fremskridt på dette område, hvilket naturligt følges af, at Tyskland oparbejder stadigt stigende tilgodehavender hos den europæiske betalingsunion, som landet gerne så omvekslet til dollar. Man må gå ud fra, at der vil komme til at stå en livlig debat om spørgsmålet under de forhandlinger, der i løbet af foråret skal føres om betalingsunionens forlængelse.

Udviklingen i valutastilling.

Af ovenstående tabel fremgår det, at praktisk talt alle vesteuropæiske lande i løbet af de sidste år har formået at forøge deres guld- og dollarbeholdninger

ret betydeligt. Dog har England – eller rettere sterlingområdet – haft en nedgang i forhold til 1950. Når Frankrigs beholdninger – trods det betydelige underskud på vare- og tjenestebalancen over for udlandet – ikke har vist nogen nævneværdig nedgang i 1953, skyldes det direkte amerikansk dollarhjælp. Forskellen i landenes løbende betalingsbalancers udvikling afslører sig navnlig i deres stilling over for den europæiske betalingsunion (samt i deres valutatilgodehavender hos og -gæld til tredielande, hvorom sammenlignelige statistiske oplysninger ikke forefindes i tilstrækkeligt omfang). Det må iøvrigt erindres, at afdrag på langfristet udenlandsk gæld, henholdsvis optagelse af lange lån i udlandet også øver indflydelse på valutastillingen. Således har Danmark i 1953 betalt betydelige afdrag på sin dollargæld.

Udviklingen i Belgien.

I fortsættelse af tidligere oversigter over udviklingen i enkelte lande, skal der her gøres nogle bemærkninger om Belgiens situation. Som foran berørt var industriproduktionen her nedadgående endnu i 1. kvartal; men i løbet af 2. kvartal skete der en stabilisering, og i 3. kvartal endog en mindre fremgang, der dog ikke har bragt produktionen op på 1951-niveauet.

I årene efter krigen har Belgien været et af de lande, der klarede sig bedst, navnlig hvad den ydre balance angår. Således oparbejdede landet i de to første år under EPU-arrangementerne en meget udpræget kreditorstilling i forhold til unionen og har i det hele taget klaret sig godt i den internationale konkurrence. Derimod har den indenlandske økonomiske aktivitetsfremgang gennemgående været noget svagere end i de fleste andre europæiske lande. Det erkendes nu i vide kredse i Belgien, at den relativt gunstige udvikling i ikke ringe grad skyldes et *sammentræf* af mere eller mindre *tilfældige omstændigheder,* som har været til fordel for landet, idet de har begunstiget eksporten. I modsætning til fx. Holland kunne Belgien i 1945 begynde med et næsten intakt produktionsapparat, og fraværet af den tyske konkurrence i de første efterkrigsår udvidede landets eksportmuligheder ganske betydeligt. Senere betød Koreakrigens udbrud en ny stimulans for den belgiske sværindustri, og oprettelsen af EPU og den derved muliggjorde liberalisering i andre lande åbnede nye eksportmarkeder for Belgien. Også de gentagne strejker i U.S.A.s stålindustri har utvivlsomt betydet en del.

Efter at Vesttyskland er vendt tilbage på verdensmarkedet, samtidig med at andre lande har genopbygget og udvidet deres industri, og efter at Koreakonjunkturen er svækket, gør disse fordele sig ikke længere gældende, og eksporten er gået relativt stærkt tilbage i det sidste halvandet år. Et moment, som også hyppigt fremføres i belgiske erhvervskredse som forklaring på svækkelsen i landets konkurrenceevne på eksportmarkederne, er den omstændighed, at *løniveauet* er steget stærkt i forhold til det hollandske, og at det derfor i stigende grad er vanskeligt for belgisk erhvervsliv at klare sig mod konkurrence fra hollandske firmaer, der er særlig begunstiget på det belgiske marked som følge af den delvise økonomiske union mellem de to lande. Det er vanskeligt for udenforstående at bedømme holdbarheden af dette argument. Det er i hvert fald en

kendsgerning, at Belgien stadig har overskudseksport i forhold til Holland, og de officielle lønindekstal i Belgien er ikke steget ret meget mere end i Holland i perioden 1947–52. Det må dog herved tages i betragtning, at lovgivningen stadig pålægger virksomhederne større bidrag til sociale formål, således at de reelle arbejdsomkostninger fortsat vokser. Afgørende er dog nok, at Belgien i 1949 kun devaluerede ca. 12 %, Holland ca. 30 %, et forhold som naturligvis svækker Belgiens konkurrenceevne, men som først er blevet følelig, efter at de tidligere omtalte særlige omstændigheder har ophørt at gøre sig gældende.

Selv om Belgien således nok har visse vanskeligheder i øjeblikket, må det dog erindres, at landet i den langvarige opgangsperiode oparbejdede betydelige valutareserver, bl. a. i form af EPU-tilgodehavender. Det skulle derfor have muligheder for at føre en mere ekspansiv intern politik uden derved at bringe sin internationale likviditet i fare. Men det synes som om man stadig er noget tilbageholdende i denne henseende, og den stabilisering, der nu synes nået, skyldes tilsyneladende nærmest, at eksporten atter er kommet i en noget bedre gænge.

UDSIGTERNE FOR 1954

Til trods for, at Vesteuropa som omtalt i det foregående i nogen grad har været i stand til at frigøre sig af afhængigheden af import fra U.S.A. og i løbet af de sidste år har forøget sine guld- og dollarbeholdninger betragteligt, er der næppe tvivl om, at den økonomiske udvikling i U.S.A. vil være bestemmende for udviklingen i hele den vestlige verden. Selv om man ser bort fra de psykologiske virkninger af et konjunkturomslag i U.S.A., må man formentlig hævde, at de fleste europæiske landes reserver af guld og dollar endnu er for små til, at man i Europa kan tillade sig at føre en politik, der indebærer en høj økonomisk aktivitet, hvis U.S.A. gennemlever en nedgangskonjunktur med deraf følgende nedgang i importen. I endnu højere grad gælder dette formentlig de overvejende råvareproducerende områder bl. a. inden for det ydre sterlingområde. Vel kunne man i tilfælde af depression i U.S.A. forestille sig en forøgelse af samhandelen mellem det industrialiserede Vesteuropa på den ene side og de råvareproducerende lande uden for dollarområdet på den anden (og muligvis også forøget handel med Østeuropa). Men dette ville – specielt hvis den amerikanske konjunkturnedgang gav sig udslag i faldende priser – kun kunne ske under stærkt skærpede direkte restriktioner på dollarimporten. Ansvaret for opretholdelse af den økonomiske aktivitet i den vestlige verden påhviler derfor i første række U.S.A.

Bedømmelserne af den amerikanske konjunktursituation er i øjeblikket – som de har været det sidste årstid – stærkt divergerende. Officielt opretholder regeringens talsmænd en optimistisk indstilling, selv om udtalelser om en forestående mild og relativt kortvarig „tilpasningsperiode" er blevet hyppigere i den senere tid. Samtidig understreger de administrationens vilje til at gribe ind, hvis tendenser i retning af en mere omfattende depression skulle gøre sig gældende. På den anden side hører man også forudsigelser, der går ud på, at investeringerne vil falde i løbet af 1954, og at industriproduktionen ved midten af dette år vil være 20 % lavere end, da toppunktet nåedes i foråret 1953.

	Priser		Industriproduktion	Boligbyggeri[1]		Arbejdsmarked				Privat forbrug[4]	Udenrigshandel[5]		Guld- og dollarbeholdning[6]
						Beskæftigelse[2]		Arbejdsløshed	Arbejdsløn[3]				
	Engrospriser	Leveomkostninger		Antal boliger under opførelse	Antal boliger fuldført	Samlet antal beskæftigede	Fabriksindustrien				Import[7]	Eksport[8]	
	1938 = 100 •	Jun. 1947 = 100 •	1948 = 100 •	1000 †	1000 •	Mill †	Mill. †	1000 †	Jun. 1947 = 100 •	Mill. £ 1948 priser	Mill. £ •	Mill. £ •	Mill. $ †
1938	100	—	—	—	30.0	17.9	6.8	1700	—	—	77	44	3449
1945	167	—	—	26	0.2	16.3	6.8	103	—	—	92	38	—
1946	173	—	87	204	4.1	17.3	6.6	359	—	—	108	80	2697
1947	189	—	92	256	11.6	18.6	7.1	256	—	—	149	100	2080
1948	216	108	100	191	19.0	19.1	7.3	282	106	8.379	173	137	1856
1949	227	111	106	195	16.5	21.8	8.3	243	109	8.530	189	154	1688
1950	259	114	114	201	16.5	22.1	8.5	272	111	8.711	217	188	3300
1951	315	125	117	226	16.2	22.3	8.7	186	120	8.653	325	226	2335
1952	323	136	114	280	20.0	22.2	8.6	394	130	8.574	290	227	1846
April 1952	325	135	110	—	17.6	22.1	8.7	468	128		326	231	1662
Maj —	323	135	117	—	19.6	22.1	8.6	467	129	2.076	320	238	1678
Juni —	323	138	112	252	20.2	22.1	8.6	440	129		276	196	1685
Juli —	323	138	102	—	20.2	22.2	8.6	394	129		290	223	1716
Aug. —	320	137	98	—	17.8	22.2	8.6	404	130	2.188	263	192	1672
Sept. —	318	136	116	276	22.3	22.2	8.6	390	131		238	197	1685
Okt. —	321	138	120	—	23.3	22.1	8.6	398	131		267	234	1767
Nov. —	320	138	123	—	22.1	22.1	8.7	406	134	2.298	262	219	1895
Dec. —	323	138	112	280	23.4	22.0	8.7	400	134		268	215	1846
Jan. 1953	323	138	117	—	20.6	22.0	8.7	452	134		290	228	1978
Febr. —	319	139	122	—	20.1	22.0	8.7	429	135	2.069	243	204	2103
Marts —	324	140	123	294	28.7	22.0	8.7	397	135		286	224	2166
April —	328	141	118	—	23.3	22.1	8.7	376	135		293	224	2273
Maj —	326	140	123	—	25.1	22.2	8.7	340	135	2.183	296	219	2321
Juni —	325	141	118	314	26.4	22.2	8.7	298	135		292	212	2367
Juli —	325	141	110	—	27.2	22.2	8.7	273	136		293	243	2456
Aug. —	322	140	106	—	24.8	22.3	8.8	294	136	2.245	249	207	2469
Sept. —	321	140	125	322	28.5	22.3	8.9	292	137		269	210	2486
Okt. —	321	140	127	—	30.0	22.3	8.9	309	137		280	237	2519
Nov. —	323	140	128	—	29.4	22.3	8.9	323	137		272	249	2560
Dec. —								322					2518[9]

Kilde: Central Statistical Office: „Monthly Digest of Statistics". Priser, industriproduktion, arbejdsløn, forbrug og udenrigshandel refererer til Det forenede Kongerige (England & Wales, Skotland og Nordirland), boligbyggeri, beskæftigelse og arbejdsløshed til Storbritannien (England & Wales, Skotland).

• Tallene for 1938 og 1945–52 er gennemsnit for 12 måneder.

† Tallene for 1938 og 1945–52 gælder for juli (beskæftigelse, arbejdsløshed) eller december (boligbyggeri, guld- og dollarbeholdning).

[1] Permanente boliger. [2] Fra 1949 ny serie, der i modsætning til den tidligere omfatter privat hushjælp og beskæftigede over pensionsalderen (65 år for mænd og 60 år for kvinder). Desuden tælles nu halvdagsarbejdere som heldagsarbejdere. Til sammenligning anføres, at tallene efter den nye opgørelse medio juli 1948 var 21.9 og 8.1. [3] Ugentlige lønsatser i industri, landbrug, off. forsyningsvirksomheder, detailhandel m. m. [4] Personlige udgifter til forbrugsgoder og tjenesteydelser. [5] Generalhandel. [6] Sterlingområdets beholdninger af guld samt amerikanske og canadiske dollars. [7] Efter betaling af 181 mill. $ pr. 31. dec. som rente og afdrag på amerikanske og canadiske lån.

Selv om det må erkendes, at aktiviteten i U.S.A. stadig ligger på et meget højt niveau, peger de fleste af de kendsgerninger, som er fremdraget i afsnittet om U.S.A., dog utvetydigt i retning af en afsvækkelse af konjunkturen. En af de få ting, der kan siges at vise den modsatte vej, er den stigning i aktiekurserne, som har gjort sig gældende siden september, og som næsten har bragt disse tilbage til det høje niveau, der herskede i foråret 1953.

En af de ting, som formentlig står nogenlunde fast, er at det offentliges *udgifter til militære formål* vil blive reduceret med 5 milld. $ eller måske mere i løbet af 1954, medmindre da den internationale situation undergår en alvorlig skærpelse. Spørgsmålet er, om de civile offentlige udgifter og privat forbrug og investering vil stige tilstrækkeligt til at hindre, at denne nedgang i efterspørgselen slår igennem i form af et fald i samlet produktion og samlet indkomst, hvorved en selvforstærkende kontraktiv proces kan sættes i gang. En øget udenlandsk efterspørgsel kan man formentlig uden videre se bort fra som selvstændig aktivitetsstimulerende faktor, simpelthen fordi udlandets reserver af guld og dollars er for små.

Unionsregeringens normale civile udgifter vil næppe gå i vejret, idet administrationens bestræbelser ihvert fald hidtil er gået ud på at gennemføre besparelser, hvor det er muligt. Derimod er der større sandsynlighed for, at *enkeltstaternes og kommunernes udgifter* vil stige, idet disse organer under den foregående periodes oprustningsbestræbelser har været nødt til at udskyde forskellige anlægsopgaver. I det hele taget må man imidlertid nok regne med en vis tilbageholdenhed fra det offentliges side, idet store offentlige udgifter – specielt til anlægsformål – i vide kredse opfattes som udtryk for indtrængen på det private erhvervslivs område og giver anledning til en vis socialiseringsfrygt. Noget andet er, at forskellige former for offentlige investeringer måske kan tænkes iværksat med depressionsbekæmpende formål, hvis en konjunkturnedgang faktisk sætter ind. Men omstilling til en sådan opfattelse og dens omsætning til praktisk politik vil let kunne tage forholdsvis lang tid.

Erhvervslivets (excl. landbrugets) udgifter til investeringer i *anlæg, maskiner, inventar* og anden fast realkapital har i det forløbne år ligget på det hidtil højeste niveau – ca. 27–28 milld. $. Fra 3. til 4. kvartal regnes der dog at have været en nedgang på mellem ½ og 1 milld. $ (regnet pr. år). Man må formentlig gå ud fra, at det høje 1953-niveau til dels skyldes investeringer i forsvarsvigtige industrier, som nu for størstepartens vedkommende er tilendebragt. Et for nylig foretaget rundspørge blandt en række større virksomheder har da også givet til resultat, at disse i gennemsnit i 1954 regner med at investere for 8 % lavere beløb end i 1953. Kan dette overføres på erhvervslivet som helhed, vil der i 1954 blive tale om et investeringsniveau, der ligger et par milliarder dollars under niveauet i det forløbne år. På grund af de lave landbrugsindkomster kan man næppe heller vente forøgede investeringer inden for denne erhvervsgren. Som tidligere omtalt var det påbegyndte *boligbyggeri* faldende i løbet af de tre første kvartaler af 1953, hvorfor der også på dette område nærmest synes at være grund til at regne med en vis nedgang i den løbende aktivitet. Hvad endelig erhvervslivets *lagre* angår, ser det – som ligeledes berørt i det foregående – ud til, at disse efterhånden er kommet op på en højde i forhold

til afsætningen, der gør det tvivlsomt, om erhvervslivet i almindelighed frivilligt vil forøge dem yderligere i nogen væsentlig udstrækning. Bortfalder lageropbygningen, vil dette medføre en nedgang i den totale efterspørgsel af størrelsesordenen 4–5 milld. $ pr. år. Alt i alt synes det således som om man må være forberedt på en vis nedgang i de samlede private investeringer.

Det må dog i denne forbindelse bemærkes, at investeringerne muligvis kan påvirkes i opadgående retning gennem det offentliges *penge- og finanspolitik*. Siden sommeren har centralbanksystemet modificeret den strammere pengepolitik, som indledtes ved den nye republikanske administrations tiltræden for et år siden, i betydelig grad, og rentesatserne er gået noget ned igen. Men dette forhold må dog allerede være taget i betragtning ved besvarelserne til det ovenfor nævnte rundspørge vedrørende investeringsplanerne for 1954. Det samme gælder nedsættelsen pr. 1. januar af den ekstraordinære skat på overskud i erhvervsvirksomhed, der andrager et beløb af størrelsesordenen et par milliarder dollars pr. år. Naturligvis er det muligt, at regeringen kan gennemføre yderligere lempelser i penge- og finanspolitikken. Men dels er det måske – for så vidt finanspolitikken angår – tvivlsomt om sådanne lempelser kan praktiseres på baggrund af dens klart udtalte ønsker om at stræbe henimod balance på unionens budget (og i hvert fald har administrationen hidtil modsat sig krav fra forskellig side i kongressen om yderligere skattelempelser i forårets løb), dels kan man muligvis nære nogen skepsis med hensyn til, om investeringsaktiviteten er synderlig følsom over for rentesænkning og skattereduktion i en situation, hvor fremtiden iøvrigt tegner sig noget usikkert.

Det *private forbrug* har været jævnt stigende fra midten af 1951 til 3. kvartal 1953, dog i det sidste kvartal alene på grund af større forbrug af tjenesteydelser. Hvis de disponible private indkomster (efter fradrag af skat) holder sig uforandret, er der ingen grund til at vente nedgang i forbruget, og selv en moderat tilbagegang vil – på grund af forbrugets erfaringsmæssige træghed over for indkomstreduktioner – næppe føre til nogen væsentlig nedsættelse i forbrugernes løbende udgifter. Mere usikkert er det, om forbruget direkte kan ventes at stige. En vis forøgelse er vel ikke usandsynlig i den første del af året, idet der pr. 1. januar også er sket en 10 % nedsættelse i de personlige skatter, hvilket skulle forøge de disponible indkomster med omkring 3 milld. $ pr. år. Men for det første har som tidligere nævnt de personlige indkomster (før skat) været noget nedadgående fra 3. til 4. kvartal, en nedgang, som den omtalte skattenedsættelse først må dække, før der bliver tale om nogen nettofremgang i disponible private indkomster. Og for det andet – selv om der sker en forøgelse af dette beløb, er det ikke sikkert, at det fuldt ud vil gå til udvidelse af forbruget; en større eller mindre del vil antagelig blive opsparet – især da, hvis befolkningen er tilbøjelig til at regne med faldende priser.

Sammenfattende tør det formentlig siges, at det ikke vil komme overraskende, hvis der i løbet af 1954 udvikler sig en vis nedgang i den økonomiske aktivitet i U.S.A., og der kan i så fald blive brug for en positiv konjunkturstimulerende politik fra regeringens side – som denne da også har forsikret, at den er beredt til at sætte ind – hvis det skal undgås, at nedgangen bliver selvforstærkende, fordi lavere indkomster fører til mindre forbrug, der atter bevir-

ker indskrænkning i produktionen med deraf følgende lavere beskæftigelse og indkomster o. s. v. Vel er risikoen for en så hurtig og stærk kontraktion som i 1930'erne næppe overvældende, bl. a. fordi de sociale understøttelser nu er langt mere omfattende end dengang, og fordi skatteprogressionen bevirker, at et fald i befolkningens indkomster for en stor del giver sig udslag i lavere skat. Men muligheden af en ikke uvæsentlig kontraktion kan på ingen måde udelukkes. Spørgsmålet er da, om de modforholdsregler, som regeringen agter at træffe, kan iværksættes så betids, at nedgangen standses, før den er blevet for voldsom. Måske er det mest trøsterige moment under de forhåndenværende omstændigheder den kendsgerning, at der i efteråret 1954 skal være valg til den amerikanske kongres – en situation, som regeringen næppe vil bryde sig om at møde midt i en omfattende depressionsperiode.

10.1.1954.
P. W.

DEN ØKONOMISKE UDVIKLING I DANMARK[1]

Forbrug og investering.

Med den gunstige beskæftigelsessituation i den forløbne del af 1953 kan det ikke undre, at *forbruget* har været stigende. Både i januar og april kvartal var omsætningen i detailhandelen ikke uvæsentligt større end i de tilsvarende tidsrum i 1952, nemlig i begge tilfælde ca. 5 %. Der er her tale om en fortsættelse af udviklingen i 1952, der nu kan belyses ved hjælp af beregningerne over nationalproduktet og dets anvendelse. Medens det samlede beløb, der var til rådighed til konsum og investering, målt i 1949-priser var 200 mill. kr. større end i 1951, var det private forbrug samtidig steget med knap 300 mill. kr. og det offentlige forbrug med ca. 200 mill. kr. Det sidste skyldtes navnlig stigningen i militærudgifterne, idet de militære bygge- og anlægsarbejder regnes som offentlig konsum og ikke som investering. Hvad de offentlige bruttoinvesteringer angår, var de i 1949-priser af omtrent samme størrelse som i 1951, medens der for de private bruttoinvesteringer var en nedgang på ca. 250 mill. kr., en nedgang, der hovedsagelig synes at være faldet på investeringer i varelagre uden for landbruget. De *faste investeringer* – investeringer i bygninger og anlæg, maskiner, transportmidler m. v. – var derimod som helhed af næsten samme omfang som i 1951. Omfanget af boligbyggeriet var lidt større end i 1951, og det samme gjaldt landbrugsbyggeriet, der nød godt af de gode konjunkturer i landbruget, medens erhvervsbyggeriet uden for landbruget viste nedgang og også investeringerne i maskiner og transportmidler (bortset fra skibe) lå på et lidt lavere niveau end det foregående år, når man regner i faste priser.

Byggevirksomheden.

Hvad de faste investeringer i indeværende år angår, kan der konstateres en betydelig fremgang i *boligbyggeriet*. I første halvår 1953 fuldførtes ialt ca. 9.000 boliger, ca. 1.000 flere end i den tilsvarende periode i 1952, og målt i etageareal var stigningen endnu stærkere, nemlig fra 647.000 m² til 768.000 m², altså ikke langt fra 20 %. Samtidig fortsattes nedgangen i det øvrige offentlige og private byggeri, idet der dog var en yderligere stigning for avlsbygninger ved landbruget. Sammenligner man omfanget af det påbegyndte byggeri i de forskellige kategorier i første halvår 1953 med de tilsvarende tal for første halvår i fjor, jfr. nedenstående oversigt, finder man imidlertid, at der var nedgang for såvel be-

[1] Se også tabelbilaget bag i heftet.

Årets priser (i mill. kr.):	1950	1951	1952
Privat konsum	15.958	17.083	17.689
Offentlig konsum	2.429	2.765	3.120
Privat bruttoinvestering	5.070	5.145	4.980
Offentlig bruttoinvestering	915	1.045	1.100
Rådighedsbeløb	24.372	26.038	26.889
÷ Varer og tjenester modtaget fra udlandet	6.582	7.789	7.513
+ Varer og tjenester afgivet til udlandet	5.840	7.586	7.791
Bruttonationalprodukt i markedspriser	23.630	25.835	27.167
1949-priser (mill. kr.):			
Konsum i alt	16.925	16.605	17.070
Bruttoinvesteringer i alt	5.575	4.945	4.680
Rådighedsbeløb	22.500	21.550	21.750

boelsesejendomme som avlsbygninger ved landbruget, medens der var en ret betydelig fremgang i det erhvervsmæssige byggeri som helhed, og det samlede etageareal i erhvervsbygninger under opførelse pr. 1. juli 1953 var lidt større end et år i forvejen. Trods den nævnte nedgang i det påbegyndte boligbyggeri i første halvår 1953 var etagearealet i beboelsesejendomme under opførelse pr. 1. juli i år iøvrigt væsentligt større end på samme tidspunkt i 1952. Det samme gælder ikke-erhvervsejendomme, hvorunder hører skoler, hospitaler, militære bygninger m. v., og for det samlede etageareal under opførelse inden for alle kategorier var der en stigning i det pågældende år på 400.000 m² eller ca. 13 %.

Industrien.

Udviklingen af erhvervsbyggeriet med den begyndende tendens til opgang, der kan spores i tallene for det påbegyndte byggeri i første halvår 1953, må ses på baggrund af bevægelserne i produktionen af forbrugsvarer. I det sidste års tid har produktionen af forbrugsvarer pånyværet stigende, og stigende produktion

Byggevirksomheden i 1. halvår 1953[1].

	Beboelsesejendomme		Erhvervs-ejendomme	Ikke-erhv. ejen-domme	Ialt
	Etageareal 1000 m²	Antal lejl.	Etageareal 1000 m²	Etage-areal 1000 m²	Etage-areal 1000 m²
Under opførelse 1/1 1953 ...	1.867	21.600	524	571	2.962
Fuldført 1. halvår 1953	768	9.060	338	122	1.228
Påbegyndt „ „	981	11 600	553	164	1 698
Under opførelse 1/7 1953 ...	2.080	24.200	739	613	3.432
„ „ „ 1952 ...	1.823	21.300	728	478	3.029

[1] Omfatter ny- og tilbygninger, men bortset fra lejlighedsopgørelserne ikke ombygninger. Reparationsvirksomhed er heller ikke medtaget.

af forbrugsvarer må før eller senere føre til større investeringer i de virksomheder, der fremstiller disse varer. Resultatet bliver, at også fremstillingen af produktionsmidler, foruden bygninger først og fremmest maskiner, stiger. Spørgsmålet er, om den danske økonomi for tiden befinder sig i denne fase af udviklingen, og til støtte for den antagelse, at dette er tilfældet, kan foruden tendensen til opgang i erhvervsbyggeriet anføres, at produktionsindekset for produktionsmiddelindustrien i de sidste måneder har ligget på et noget højere niveau end på samme tid i fjor, jfr. nedenstående oversigt. Det er i denne forbindelse navnlig af interesse, at produktionsnedgangen i jern- og metalindustrien nu er ophørt. Jern- og metalindustriens produktion lå i juli kvartal ca. 4 % højere end i juli kvartal 1952, medens produktionen i transportmiddelindustrien stadig viste tilbagegang for dog i september at stige til samme niveau som i fjor. Iøvrigt må man ved betragtning af udviklingen i jern- og metalindustrien og transportmiddelindustrien have for øje, at produktionens størrelse ikke blot er afhængig af den indenlandske investeringsvirksomhed, men også af afsætningen på de udenlandske markeder, jfr. senere.

Industriproduktionens procentvise ændringer i forhold til tilsvarende periode året før.

	1952				1953			
	1. kvt.	2. kvt.	3. kvt.	4. kvt.	1. kvt.	2. kvt.	3. kvt.	Sept.
Næringsmiddelindustri	÷ 3	÷ 3	÷ 3	÷ 4	+ 1	+ 4	+ 1	+ 1
Tekstilindustri	÷24	÷16	÷ 4	+12	+11	+16	+12	+10
Fodtøjs- og bekl.industri ...	÷10	+ 6	+15	+41	+11	÷ 7	÷ 2	–
Træindustri	÷10	÷ 8	+ 2	+ 7	+13	+15	+ 7	+ 6
Papir- og grafisk industri	÷14	÷12	÷ 8	÷ 4	+ 4	+10	+13	+13
Kemisk industri	÷16	÷ 7	÷ 6	+ 4	+ 8	+ 1	+ 3	+ 8
Sten-, ler- og glasindustri	–	+ 3	÷ 1	÷ 5	–	+ 2	+ 2	+ 2
Jern- og metalindustri	÷ 5	÷10	÷11	÷14	÷ 8	÷ 3	+ 4	+ 9
Transportmiddelindustri .	+10	+12	+ 6	+ 4	÷ 2	÷ 3	÷ 3	–
Forskellig anden industri .	÷ 7	÷11	÷ 7	÷ 1	+ 1	+12	+ 6	+ 8
Ialt	÷ 9	÷ 6	÷ 5	÷ 1	+ 2	+ 3	+ 4	+ 6
Heraf:								
Konsumvareindustri	÷12	÷ 7	÷ 3	+ 4	+ 5	+ 5	+ 4	+ 6
Produktionsmiddelindustri	÷ 2	÷ 5	÷ 5	÷ 7	÷ 4	–	+ 4	+ 6

Arbejdsløsheden.

Efter den stigning, der har været i produktionen af forbrugsvarer og i de sidste måneder tillige i produktionen af produktionsmidler, ligger det samlede produktionsindeks for industrien nu ikke blot over niveauet i 1952, men var i september også højere end i september 1951. Med den stigende aktivitet inden for industrien og i byggeriet er fulgt en stærk nedgang i arbejdsløsheden, der siden juni har ligget på eller under niveauet i de tilsvarende måneder i 1951, medens der i forhold til samme periode i 1952 har været et fald i arbejdsløsheden på ca. 40 %. Ved udgangen af september var den gennemsnitlige arbejdsløshedsprocent

5.3 mod 9.5 i september 1952 og 6 i september 1951, og antallet af egentlige arbejdsløse, d. v. s. arbejdsløse med en ledighed af 7 dage eller derover, i procent af samtlige arbejdsløshedskassemedlemmer var kun 2.3 mod i 1952 og 1951 henholdsvis 4 og 3. I 22 af ialt 64 arbejdsløshedskasser var ledighedsprocenten for de egentlige arbejdsløse under 1, i 17 mellem 1 og 2, i 13 mellem 2 og 3, i 4 mellem 3 og 4, i 3 mellem 4 og 5, i 2 mellem 5 og 6 og i 1 mellem 6 og 7, medens den for 2, sømændenes og søfyrbødernes, var mellem 10 og 11. For den største af arbejdsløshedskasserne, arbejdsmændenes, var den 3, for murere, blikkenslagere, glarmestersvende, tømrere og malersvende under 0.5, og for metalarbejdernes arbejdsløshedskasse var procenten gået ned til 1.5. I skotøjsarbejdernes arbejdsløshedskasse udgjorde antallet af egentlige arbejdsløse 1.7 % af samtlige arbejdsløshedskassemedlemmer, medens tallet for skræderfagets arbejdsløshedskasse var 1.9 og for tekstilarbejdernes 2.

Landbruget.

Den store kornhøst i 1952 skabte grundlaget for en stærk forøgelse af husdyrproduktionen, og for de første 8 måneder af 1953 er mængdeindekset for *den animalske landbrugsproduktion* beregnet til 137 mod 119 i samme periode i fjor (1949 = 100), altså en stigning på ca. 15 %, medens værdien af den samlede animalske landbrugsproduktion samtidig er gået op fra gnstl. 433 mill. kr. pr. måned til 470 mill. kr. eller med ca. 9 %. Flæskeproduktionen kan opvise langt den største stigning, men som det fremgår af nedenstående oversigt har der været fremgang på alle områder af husdyrproduktionen.

Produktionen af animalske landbrugsprodukter.
(Månedsgennemsnit).

Mill. kg.	Januar—august 1952	Januar—august 1953	Stigning i pct.
Mælk	435	472	9
Smør	13.4	15.0	12
Ost	7.7	8.1	5
Flæsk, inclusive biprodukter	31.6	39.5	25
Æg	10.8	11.3	5
Okse- og kalvekød, inclusive biprodukter	14.4	15.4	7

Resultatet af *landbrugstællingen* i midten af juli viser, at den betydelige forøgelse af mælke- og dermed smør- og osteproduktionen, der har fundet sted, er opnået med et kohold af næsten uændret størrelse, idet antallet af køer og kvier, som havde kælvet, siden juli 1952 kun var steget med 10.000 stk. eller med mindre end 1 %. Det må dog her erindres, at mælkeproduktionen i 1952 var påvirket af mund- og klovsygeepidemien. Antallet af svin var derimod i samme tidsrum gået op med ikke mindre en ca. ¾ mill. stk. til 4.336.000, en stigning på 21 %, og svinetællingen den 12. september viste en yderligere fremgang til 4.483.000 stk., hvoraf 489.000 søer mod 487.000 i juli i år og 434.000 i juli 1952. Siden svinetællingen i slutningen af maj var antallet af første gang drægtige søer imidlertid gået ned fra 124.000 til 104.000.

Husdyrbestanden.
(1000 stk.).

	15/6 1939	14/6 1951	12/6 1952	18/6 1953
Heste	594	465	422	397
Hornkvæg	3.326	3.110	3.051	3.070
heraf malkekøer	1.642	1.584	1.476	1.486
Svin	3.183	3.189	3.588	4.336
heraf søer	390	339	434	487
Får	147	56	48	40
Høns	33.297	22.250	23.429	24.251

I forbindelse med landbrugets stadig fremadskridende mekanisering er nedgangen i hestebestanden, der nu tæller ca. 400.000, fortsat, omend i et langsommere tempo end i det foregående år. Den samlede hestebestand var i juli næsten 200.000 mindre end i 1939, og i sammenligning med 1946, da bestanden passerede maksimum, var der en nedgang på over ¼ million. Antallet af traktorer på landbrugsejendomme var i juli i år ca. 43.300 mod ca. 32.400 i juli 1952, og lægges hertil maskinstationernes traktorpark, kommer man op på et antal af ca. 45.000 landbrugstraktorer. Antallet af landbrugsejendomme med traktor udgjorde ca. 20 % af samtlige landbrugsejendomme, og desuden havde i 1953 32 % fået traktorarbejde udført af andre.

Også nedgangen i landbrugets arbejdskraft er fortsat. Bortset fra ejere og brugere samt disses ægtefæller og skolepligtige børn formindskedes den samlede arbejdskraft i landbruget mellem de to sidste landbrugstællinger fra 200.500 til 193.000 eller med 7.500 medhjælpere, medens der fra 1951 til 1952 var en tilbagegang på 14.000. Siden juli 1939 er det samlede antal medhjælpere i landbruget formindsket med ca. 114.000 eller ca. 37 %, idet antallet af faste medhjælpere er gået tilbage med ca. 110.000, medens de løst ansattes antal har vist en nedgang på knap 4.000.

Efter de foreløbige beregninger over *kornhøstens størrelse* i 1953 synes kærneudbyttet pr. ha at have været noget mindre end i 1952, og skønt arealet var udvidet med ca. 30.000 ha, regnes der med en nedgang i det samlede kærneudbytte på ca. 125.000 tons til knap 4.5 mill. tons. Byghøsten udgjorde ca. 2.2 mill. tons, hvilket var mere end i 1952, medens der var nedgang for alle de øvrige kornsorter samt blandsæd. Hvad *rodfrugtafgrøderne* angår, viste bedømmelsen pr. 15. september en ikke uvæsentlig nedgang for kartofler i sammenligning med tilstanden på samme tid i fjor, men roehøsten iøvrigt og ikke mindst sukkerroehøsten tegnede til at ville blive betydeligt større end i 1952. Da også høhøsten var større end i fjor, kan man formentlig gå ud fra, at høsten som helhed vil vise sig at være af et lignende omfang som den store høst i 1952.

Imidlertid indeholder *den nye baconaftale med England* et varsel om, at det danske landbrug i en nærmere fremtid kan komme til at stå over for afsætningsvanskeligheder for den i det sidste års tid så stærkt forøgede svineproduktion. Det lykkedes at få prisnedgangen for bacon til England begrænset til 7½ % i stedet for de 10 %, som det engelske levnedsmiddelministerium havde krævet til at begynde med, men de danske forhandlere måtte samtidig

gå med til en begrænsning af Englands pligt til at aftage dansk bacon til 234.000 tons i året fra oktober 1953 til oktober 1954 og til 203.000 tons i hvert af de følgende to år. Til sammenligning hermed kan anføres, at den danske eksport af bacon til England i 1931 og 1932 var nået op på henholdsvis 373.000 og 390.000 tons, hvorefter den reduceredes, således at den i femåret 1935–39 lå på gnstl. ca. 180.000 tons årlig. Da de 234.000 tons, som England har forpligtet sig til at aftage i 1953–54, svarer til baconeksporten til England i det nu afsluttede aftaleår, ventes det dog ikke, at spørgsmålet om en regulering af svineproduktionen i lighed med den, der fandt sted i 30'erne, vil blive aktuelt allerede i indeværende aftaleår. Om det bliver det derefter, vil jo bl. a. afhænge af, hvorledes svineproducenterne reagerer på den ændrede situation. For at modvirke en kappestrid om at udvide svinebesætningerne med den hensigt at sikre sig en stor tildeling af „svinekort", hvis disse skulle blive genindført, er det fra autoritativ side blevet meddelt, at man ikke kan gøre regning på, at produktionen i 1953–54 vil blive lagt til grund for en eventuel kvotaordning. Naturligvis virker nedsættelsen af baconprisen i retning af at formindske svineavlens rentabilitet, men på grund af det fald, der er sket i kornpriserne, var forholdet mellem flæskeprisen og bygprisen steget fra 8.3 i august 1952 til 10.3 i august i år, og selv efter nedgangen i flæskeprisen vil forholdet med de nuværende bygpriser være gunstigere for svineavlens rentabilitet, end det var i fjor.

Prisnedsættelsen på bacon i forbindelse med begrænsningen af eksportmængden betyder en nedgang i landbrugets eksportindtægter på ca. 80 mill. kr., og da prisnedgangen også rammer den del af produktionen, der afsættes på det indenlandske marked, må man regne med en nedgang i landbrugets salgsindtægter i 1953–54 som følge af den nye baconaftale med England af størrelsesordenen 100 mill. kr. Denne nedgang opvejes ikke af, at *prisen for smør til England* for perioden 1. oktober 1953 – 30. september 1954 er blevet forhøjet fra 6.42 til 6.56 kr. pr. kg eller med godt 2 %.

Eksporten af landbrugsvarer[1].

	Januar — september		Stigning i pct.
	1952	1953	
Smør, tons	93.000	108.000	16
Ost, tons	42.300	45.800	8
Æg, tons	62.300	62.800	1
Bacon og flæsk, tons	150.000	193.000	29
Slagtekvæg, stkr.	263.000	273.100	4

[1] Foreløbige tal.

Prisudviklingen.

Til trods for, at *engrospristallet* i september gik op med 2 points – den første stigning siden oktober 1952 – var prisfaldstendensen i juli kvartal noget stærkere end i årets første halvdel. Når dette var tilfældet, var grunden imidlertid udelukkende en nedgang på 8 % for hver af de to grupper „vegetabilske levnedsmidler" – faldet i kornpriserne – og „gødningsstoffer", medens der for de

øvrige gruppers vedkommende ikke var tale om større udsving, og tendensen ligeså hyppigt gik i retning af prisstigning som i retning af prisfald, jfr. nedenstående oversigt, der bl. a. viser, at det samlede fald i engrospristallet siden januar 1952 nu er 12 % og siden januar 1953 4 %.

Engrospriserne.
(1935 = 100).

	Juni 1950	Jan. 1952	Jan. 1953	Juni 1953	Sept. 1953	Stign. eller fald i pct. Jan. 52 - sept. 53	Jan. 53 - sept. 53	Juni 53 - sept. 53
Veg. levnedsmidler	292	371	377	381	349	÷ 6	÷7	÷8
Anim. „	271	303	315	302	304	–	÷3	+1
Foderstoffer	361	518	436	408	410	÷21	÷6	–
Gødningsstoffer	252	266	257	263	242	÷ 9	÷6	÷8
Brændsel og mineralske olier	334	513	417	392	401	÷20	÷4	+2
Jern, metaller og varer deraf	258	382	346	329	327	÷14	÷5	÷1
Bygningsmaterialer (undt. træ)	210	273	265	257	257	÷ 6	÷3	–
Træ og papir	338	621	450	445	442	÷29	÷2	÷1
Tekstil og konfektion ...	274	337	306	308	307	÷ 9	–	–
Huder, læder og skotøj	188	331	326	328	332	–	+2	+1
Kemisk-tekniske varer .	238	285	247	231	228	÷20	÷8	÷1
Ialt	283	383	350	342	336	÷12	÷4	÷2
Heraf:								
Råvarer og halvfabrikata	333	497	423	407	396	÷20	÷6	÷3
Færdigvarer	257	328	313	310	307	÷ 6	÷2	÷1

Siden juli 1952, da *detailpristallet* var 378 (juli 1914 = 100), har leveomkostningerne vist en svagt faldende tendens. For juli i år blev pristallet beregnet til 375, hvilket var det samme som for april, men det uforandrede pristal dækkede over ikke helt ubetydelige bevægelser i modsat retning i en række udgiftsposter på husholdningsbudgettet. Udgiften til fødevarer steg således med 54 kr. til 3 777 kr., væsentligt som følge af nedsættelsen af statstilskudet til billiggørelse af rugbrød og mælk, og på posten „klæder, fodtøj, vask" var der en stigning på 29 kr. til 1590 kr. på grund af fodtøjsrabatordningens ophør. Endvidere bevirkede forhøjelsen af sygekassekontingentet en stigning i udgiften til „kontingenter o. l.", og som følge af forhøjelsen af statsbanetaksterne steg også udgiften til transport. Alle disse stigninger, der altså var politisk bestemt, modvirkedes imidlertid af en nedgang i posten „skatter" på 91 kr. til 1144 kr. som følge af skattelettelser på 43 kr. og forhøjelse af børnetilskudet på 48 kr. Desuden var udgiften til brændsel og belysning samt til anskaffelser og vedligeholdelse mindre end i april. På disse to områder drejede det sig om en af politiske beslutninger uafhængig tendens til fortsat prisfald.

Det skal tilføjes, at juli-pristallet, der er lønregulerende, medførte en nedgang i tjenestemændenes lønninger med en portion reguleringstillæg fra 1. oktober at regne, men ikke gav anledning til nogen ændring af arbejdernes dyrtidstillæg.

Udenrigshandelen.

Bytteforholdet i udenrigshandelen, der i 1952 forbedredes fra 81 (1949 = 100) i januar kvartal til 91 i oktober kvartal, var i april kvartal 1953 forringet til 86, idet indeks for enhedsværdien af de indførte varer var gået ned fra 129 til 125 eller med 3 %, medens de tilsvarende tal for enhedsværdien af de udførte varer var 117 og 108, altså en nedgang på 8 %. I sammenligning med april kvartal 1952, da indeks for enhedsværdien af de indførte og de udførte varer var henholdsvis 142 og 113, og bytteforholdet altså 80, var udviklingen imidlertid fremdeles i Danmarks favør. Skønt værdien af importen var lidt mindre i april kvartal 1953 end i den tilsvarende periode i 1952, viste kvantumindekset for importen en stigning på 11 %, medens der til en fremgang i værdien af eksporten på knap 10 % svarede en stigning i kvantumindekset for eksporten på godt 14 %.

Udenrigshandelen.
(Månedsgennemsnit, mill. kr.).

	1. kvt. 1952	2. kvt. 1952	3. kvt. 1952	4. kvt. 1952	1. kvt. 1953	2. kvt. 1953	Juli—aug. 1953
Indførsel	610	531	505	562	592	523	542
Udførsel	513	441	482	511	518	483	469
Heraf: landbrugsvarer	291	241	283	316	325	297	298
industrivarer	196	181	168	172	169	167	123
Merindførsel	97	90	13	51	74	40	73

Stigningen i *landbrugseksporten,* der i de første 8 måneder af 1953 udgjorde ca. 300 mill. kr. i sammenligning med januar–august 1952, er allerede berørt. *Eksporten af industrivarer* gik i samme tidsrum ned med godt 150 mill. kr., men af denne nedgang faldt ikke mindre end 110 mill. kr. på sukker og sukkervarer. I det hele taget er det, som det vil ses af nedenstående oversigt, især næringsmiddelindustriens eksport, der er gået tilbage i sammenligning med 1952. Dette gælder dog ikke mere for kødkonserves, hvoraf eksporten i de sidste måneder har været i så stærk fremgang, at den for de første 8 måneder af 1953 er nået op over niveauet i den tilsvarende periode i fjor. Inden for metal- og maskinindustrien har udviklingen været noget uensartet, men som helhed ligger eksporten af de pågældende produkter på omtrent samme niveau som i 1952. Eksporten af mere bearbejdede metalvarer viser en stærk nedgang, der i hovedsagen skyldes formindsket eksport af krigsvåben, men dette opvejes delvis af forøget eksport af uædle metaller. På samme måde opvejes et fald i eksporten af elektriske maskiner af en stigning i eksporten af andre maskiner. Eksporten af nye skibe er gået stærkt tilbage, medens der for farmaceutiske præparater m. v. har været en fremgang på 50 %, og også cementeksporten er steget.

Eksporten af vigtige industrivarer.
(Mill. kr.).

	Januar — august 1952	Januar — august 1953	Stigning (+) eller fald (÷)
Kødkonserves	152.7	160.9	+ 8.2
Kondenseret mælk og tørmælk	109.3	87.9	÷ 21.4
Fiskehermetik	12.7	8.7	÷ 4.0
Sukker og sukkervarer	123.8	14.2	÷109.6
Chokoladevarer	11.7	6.0	÷ 5.7
Farmaceutiske præparater m. v.	40.8	60.9	+ 20.1
Cement	30.3	35.2	+ 4.9
Uædle metaller	56.5	65.5	+ 9.0
Metalvarer, mere bearbejdede	62.6	33.8	÷ 28.8
Maskiner og -dele, undtagen elektriske	269.3	277.6	+ 8.3
Elektriske maskiner, apparater og tilbehør	99.2	82.3	÷ 16.9
Skibe, nye	76.1	56.4	÷ 19.7
Skibe, brugte	31.3	41.3	+ 10.0
Klædningsstykker	20.5	22.5	+ 2.0

Hvad *importen* angår, har den i den forløbne del af 1953 værdimæssigt været af omtrent samme størrelse som i januar–august 1952, men importen af færdige forbrugsvarer er steget meget stærkt, medens importen af råvarer og halvfabrikata til industrien er gået ned. På grund af prisfaldet har de importerede mængder af de forskellige råvarer m. v. dog i de fleste tilfælde været større end i fjor, jfr. omstående oversigt.

Betalingsbalance og valutastilling.

Merindførselen i tiden januar–august 1953 har udgjort knap 500 mill. kr. mod 600 mill. kr. i samme periode i 1952. For januar kvartal viser den foreløbige opgørelse af betalingsbalancen omtrent ligevægt på de løbende poster, men i april kvartal var der et overskud på balancen for varer og tjenester på 66 mill. kr., hvortil kommer 15 mill. kr. i Marshallhjælp (mod 10 mill. kr. i januar kvartal).

Skønt overskudet på betalingsbalancens løbende poster (varer og tjenester samt gaveydelser) i første halvår 1953 var på ialt 75 mill. kr., var der i dette tidsrum en fremgang i bankernes valutastilling på kun 6 mill. kr. Afdragsbetalinger på den offentlige udenlandske gæld androg imidlertid ikke mindre end 169 mill. kr. (mod 156 mill. kr. i hele 1952), og selv når hensyn tages til, at danske rederier som erstatninger og brugsgodtgørelser fra krigstiden fra U.S.A. har fået udbetalt 28 mill. kr., ville der altså, opgørelsens rigtighed forudsat, være sket en betydelig formindskelse af valutabeholdningen, hvis der ikke samtidig havde været et overskud på visse ikke nærmere kendte kapitalbevægelser, jfr. posten „andre kapitaludgifter samt fejl" i oversigten s. 191.

Det er ikke muligt at afgøre, hvorvidt denne saldo for første halvår 1953 er udtryk for kapitalbevægelser af dette omfang, men den omstændighed, at

Indførsel af industrielle råstoffer m. v.
(Mill. kg).

	Januar — august 1952	1953
Rå kakaobønner	2.4	2.8
Tobak	4.8	5.2
Huder og skind	1.2	2.4
Frø, nødder og kærner til oliepresning	98.6	100.6
Gummi, rå	3.0	3.9
Nåletræ, bjælker og savskåret[1]	289.6	395.5
Papirmasse	68.1	68.8
Uld	2.5	3.1
Bomuld	7.6	8.9
Kunstige tekstilfibre	0.5	1.1
Råfosfat	175.6	174.4
Salt	70.1	78.4
Svovlkis	56.2	81.3
Hvaltran	15.7	10.2
Vegetabilske olier	6.1	2.6
Autodæk og -slanger	3.0	4.1
Uldgarn	1.2	1.7
Bomulds- og linnedgarn	1.5	2.4
Garn af kunstsilke og andre kunstige tekstilfibre	0.9	1.3
Metervarer af bomuld	4.0	5.0
„ „ uld	1.2	1.6
„ „ jute	2.4	3.5
Råjern, jernlegeringer	32.7	25.6
Jernbjælker i I- og H-form	11.8	12.7
Andet faconjern, almindeligt stangjern	67.0	71.8
Jern- og stålplader	80.2	62.8
Båndjern	22.3	16.7
Fortinnede plader	19.9	19.9
Forzinkede „	1.6	4.8
Rå udvalset kobbertråd	6.0	4.6

[1] 1000 m³.

den tilsvarende residualpost for hele 1952 under eet viser en indtægtssaldo på 228 mill. kr., hvoraf kapitalbevægelserne ifølge årsopgørelsen for 1952 kun har udgjort 25 mill. kr., kunne tyde på, at der for 1952 og muligvis også for første halvår 1953 har været tale om en undervurdering af indtægterne eller en overvurdering af udgifterne vedrørende varer og tjenester.

Et hovedtræk i udviklingen af vare- og tjenestebalancen med udlandet er den forskydning, der har fundet sted over for *dollarområdet* (U.S.A. og Canada), idet et underskud i første halvår 1952 på 263 mill. kr. i første halvår 1953 er forvandlet til et lille overskud på 26 mill. kr., altså en forbedring på 300 mill. kr. Som indtægter fra U.S.A. er som nævnt desuden modtaget 25 mill. kr. i Marshallhjælp og 28 mill. kr. i skibserstatninger, ialt indtægter på ca. 80 mill. kr., medens hvad udgifterne angår 118 mill. kr. af overførslerne til afdragsbetalinger på de offentlige lån faldt på dollarområdet. Til trods for, at afdra-

Betalingsbalancens hovedposter.
(Mill. kr.).

	Hele 1952	1. kvt. 1952	2. kvt. 1952	3. kvt. 1952	4. kvt. 1952	1. kvt. 1953	2. kvt. 1953
Løbende indtægter (netto)							
Samtlige varer og tjenester	206	÷ 10	÷ 9	190	35	÷16	66
Gaveydelser o. l.	44	21	0	17	6	10	15
Løbende poster ialt	250	11	÷ 9	207	41	÷ 6	81
Kapitaludgifter m. v. (netto)							
Offentlige lån	156	69	47	10	30	94	75
Fremgang i bankernes valutastilling	322	103	÷ 90	207	102	÷57	63
Heraf EPU	43	194	÷128	100	÷123	÷33	÷23
Andre kapitaludgifter samt fejl	÷228	÷161	34	÷10	÷ 91	÷43	÷57[1]
Kapitaludgifter m. v. ialt	250	11	÷ 9	207	41	÷ 6	81

[1] Heraf skibserstatninger ÷ 28 mill. kr.

gene på dollargælden således oversteg de nævnte indtægter fra U.S.A. og Canada med omtrent 40 mill. kr., var der imidlertid en fremgang i nationalbankens dollarbeholdning i første halvår 1953 på 62 mill. kr. Den vigtigste forklaring på denne uoverensstemmelse menes at være, at der ligesom i tidligere år også i første halvår 1953 er fremkommet et betydeligt dollaroverskud gennem de såkaldte flersidige betalinger, hvorunder f. eks. hører dollarbetalingerne til EPU og – på indtægtssiden – dollarfragter, som den danske handelsflåde har indsejlet ved befordring af varer til andre lande end U.S.A. og Canada, idet fragtindtægterne i sådanne tilfælde opføres under de lande, der importerer de pågældende varer, uanset hvilken valuta fragten er betalt i.

Som det fremgår af den følgende oversigt, steg nationalbankens dollarbeholdning i juli kvartal yderligere med 84 mill. kr. og var dermed ultimo september nået op på 640 mill. kr. mod 271 mill. kr. i september 1952. Beholdningen af såkaldt tredielandsvaluta var ved udgangen af september ligeledes større end for et år siden, medens derimod gælden til den europæiske betalingsunion var vokset stærkt, og fremgangen i nationalbankens og de private bankers samlede valutatilgodehavender i perioden september 1952–september 1953 indskrænkede sig derfor til 134 mill. kr. Det samlede underskud over for EPU udgjorde ultimo september 410 mill. kr., hvoraf 69 mill. kr. var betalt i dollars og 341 henstod som kredit hos unionen. Danmarks underskud i EPU er nu af en sådan størrelse, at hvert yderligere træk på unionen skal ledsages af en dollarindbetaling på 30 %. Iøvrigt er der en nøje sammenhæng mellem det stigende overskud over for dollarområdet og den voksende gæld til EPU, idet begge dele i væsentlig grad er et resultat af en omlægning af importen fra dollarområdet til de lande, der er medlemmer af den europæiske betalingsunion.

Bankernes nettotilgodehavender i udlandet.

(Mill. kr.).

	EPU-valuta	U.S.A.-doll.	Can. doll.o. schw. frcs.	Internat. institutioner m.v.	Andre valutaer	Ialt nationalbanken	Priv. banker	Samlet nettotilgodehavende
Ult. dec. 1951 ...	÷266	267	4	÷ 91	106	20	÷54	÷34
„ marts 1952 ...	÷ 72	186	4	÷104	104	118	÷49	69
„ juni „ ...	÷200	177	5	÷ 91	144	35	÷56	÷21
„ sept. „ ...	÷100	271	7	÷109	157	226	÷41	185
„ dec. „ ...	÷223	494	8	÷103	156	332	÷44	288
„ marts 1953 ...	÷256	504	9	÷120	127	264	÷33	231
„ juni „ ...	÷279	556	13	÷102	146	334	÷40	294
„ sept. „ ...	÷341	640	13	÷101	179	390	÷71	319
„ okt. „ ...	÷367		737			370	÷77	293

Sammenligner man bankernes nettotilgodehavender i udlandet ved udgangen af juli med stillingen et år tidligere, havde der været en fremgang i valutabeholdningen på over 300 mill. kr. En del af denne stigning synes dog at være sket på bekostning af *lagerbeholdningerne af råstoffer m. v.,* idet værdien af de optalte lagerbeholdninger beregnet med 1949-priser i det pågældende tidsrum var gået ned fra 1214 mill. kr. til 1102 mill. kr. eller med ca. 9 %, og en tendens til at bringe lagrene op på det tidligere niveau ville naturligvis udsætte valutareserven for et vist pres. Lagerreduktionen må iøvrigt ses på baggrund af prisfaldet, der så længe det står på virker som en opfordring til at ligge med de mindst mulige lagre.

Pengeforhold.

Skønt nationalbankens valutabeholdning efter nedgangen i begyndelsen af året er forøget væsentligt, har der ikke været nogen tilsvarende stigning i *pengeforsyningen.* En sammenligning mellem nationalbankens balance i september og i februar, da valutabeholdningen befandt sig på sit laveste niveau i indeværende år, viser tværtimod et fald i seddelomløb plus indestående på foliokonto på 175 mill. kr., og sammenligner man september i år med september i fjor, konstaterer man et fald i pengeforsyningen på små 50 mill. kr. til trods for, at valutabeholdningen var forøget med over 160 mill. kr. Når den voksende valutabeholdning ikke har givet sig udslag i stigende pengemængde, skyldes det, at dens virkninger er blevet neutraliseret af den formindskelse af statens nettogæld til banken, som samtidig har fundet sted, og som i forhold til september 1952 udgjorde næsten 400 mill. kr.

Den 23. september, dagen efter folketingsvalget, nedsatte nationalbanken sin diskonto, der i næsten tre år havde været fastholdt på 5 %, til 4½ %, og fra 1. oktober har de københavnske banker ligeledes sænket deres udlånssatser med ½ %, medens der ikke er sket nogen ændring af indlånsrenten. Yderligere har nationalbanken gennem gentagne forhøjelser af kurserne på de løbende statslån søgt at få diskontonedsættelsen til at slå igennem i obligationsrenten. I tiden

Mill. kr.	Aug. 1952	Sept. 1952	Dec. 1952	Feb. 1953	Juni 1953	Juli 1953	Aug. 1953	Sept. 1953
Nationalbanken.								
Udl. tilgodehavender, netto	125	227	332	260	334	332	345	390
Nettotilgodeh. hos staten ...	2214	2203	2117	2143	1907	1830	1903	1810
Obligationer og aktier	437	441	448	442	454	454	455	456
Seddelomløb	1644	1681	1966	1849	1864	1834	1803	1827
Foliokonto	567	612	522	575	436	375	496	422
Private banker.								
Kassebeholdning	859	948	963	932	861	725	857	822
Obligationer og aktier	1163	1212	1170	1255	1331	1318	1331	1313
Udlån ialt	5165	5165	5257	5256	5505	5500	5517	5587
Indlån ialt	6135	6199	6194	6293	6495	6414	6588	6495
Sparekasser.								
Obl., aktier og andelsbeviser[1]	1534	1523	1517	1549	1542	1548	1549	1543
Udlån ialt[1]	3031	3043	3073	3119	3196	3223	3241	3263
Indlån ialt	4987	5001	4958	5094	5201	5208	5228	5211

[1] Sparekasser med mindst 5 mill. kr. i indskudskapital.

fra den 23. september til den 19. oktober blev kursen for såvel 4½ % statslån s. 1997 som 5 % statslån s. 1977 hævet 2½ points, medens stigningen for 4 % statslån s. 1987 i samme tidsrum var 2¾ points. Emissionen af det fjerde løbende statslån, 5½ % s. 1962, er standset, men den 20. oktober er påbegyndt emissionen af to nye statslån, et 10-årigt 4½ % lån, s. 1963, og et 54-årigt 5 % lån, s. 2007.

Emissionen af løbende statslån, der påbegyndtes i efteråret 1951, og som først og fremmest har haft til formål at skaffe midler til statens finansiering af boligbyggeriet på en måde, der ikke virkede inflatorisk, har ligesom i fjor været af meget betydeligt omfang. I 1952 var den nominelle værdi af de solgte obligationer af de forskellige løbende serier ialt netto 1050 mill. kr., og i de første 9 måneder af 1953 har afsætningen ligget på det samme høje niveau. Samtidig har der været en stigning i nettotilgangen af kredit- og hypotekforeningsobliga-

Obligationskurserne.
(Ult. dec. 1952 = 100).

	Stats- og kommuneobligationer	Kreditforeningsobligationer	Hypotekforeningsobligationer	Tilsammen
Ult. jan. 1953	100.5	101.1	101.1	101.0
„ feb. „	100.7	101.4	101.3	101.3
„ marts „	100.5	101.4	101.3	101.2
„ april „	101.2	102.4	102.4	102.2
„ maj „	101.5	103.1	103.0	102.8
„ juni „	101.6	103.5	103.5	103.1
„ juli „	101.5	103.2	103.2	102.9
„ aug. „	101.5	103.2	103.4	102.9
„ sept. „	102.4	104.0	104.2	103.7

tioner. Det er bemærkelsesværdigt, at obligationerne for en stor del har fundet afsætning uden for pengeinstituterne. De midler, som banker og sparekasser er kommet i besiddelse af gennem den fortsatte indlånsstigning, er for størstedelens vedkommende blevet anvendt til direkte udlån og kun i mindre grad til køb af obligationer.

Trods den store nettotilgang af obligationer til markedet lå kurserne i slutningen af september gnstl. knap 4 % højere end ved udgangen af 1952. Den stigende tendens, der som helhed har gjort sig gældende, er i de sidste uger blevet yderligere forstærket af diskontonedsættelsen og på grund af forventningerne om, at den nye socialdemokratiske regering vil lægge stor vægt på at holde renten nede.

27.10.1953.
C. L.

Prisudviklingen i de sidste måneder har på de fleste områder været præget af en tendens til stabilisering. *Engrospristallet,* der i september steg 2 points, gik dog i oktober og november ned med i alt 3 points, væsentlig på grund af et ret betydeligt fald i foderstofpriserne. *Detailpristallet* for oktober var uforandret i sammenligning med de to foregående opgørelser. Den samlede udgift til det husholdningsbudget, der ligger til grund for pristallet, var nøjagtig den samme som i juli, 12.363 kr., og bevægelserne på de enkelte udgiftsposter, der altså opvejede hinanden, var kun små.

Hvad angår den økonomiske aktivitet, viste indekset for *industriproduktionen* (1949 = 100) en nedgang fra 121 i september til 118 i oktober. For oktober 1952 var indekset 113. Nedgangen var særlig stærk i beklædningsindustrien, hvor sæsonen i år har været meget kort, og i den kemiske industri, hvor oliemøllernes produktion i oktober var usædvanlig lille. På den anden side gik produktionen i jern- og metalindustrien og i transportmiddelindustrien yderligere lidt frem, og for produktionsmiddelindustrien indskrænkede nedgangen fra september til oktober sig til 1 point (125 mod 126 og 116 i oktober 1952), medens konsumvareproduktionen gik ned fra 117 til 112, det samme som i oktober 1952. Nedgangen i produktionsmiddelindustrien synes således at være et overstået stadium, men i hvert fald på et vigtigt område har der været et stærkt fald i ordretilgangen. Foreningen af Jernskibs- og Maskinbyggerier i Danmark oplyste i begyndelsen af november, at *skibsværfterne,* der i de senere år har haft en nybygningsproduktion til en værdi af ca. 250 mill. kr. årlig, i det sidste år foruden ordrer på 5 skibe, som Burmeister & Wain i henhold til en særlig handelsaftale skal bygge for Rusland, kun har modtaget nybygningsordrer til en værdi af ca. 30 mill. kr., svarende til nybygningsarbejde for værfterne på mindre end 2 måneder.

Selv om *arbejdsløsheden* som sædvanligt i efterårsmånederne har været stigende, har den ligget på et væsentligt lavere niveau end i 1952. Ved udgangen af november var arbejdsløshedsprocenten således kun 6.1 mod 11 på samme tidspunkt i 1952 og 11.5 ult. nov. 1951. De tilsvarende tal for den egentlige arbejdsløshed, der omfatter personer med en ledighed af 7 dage og derunder, var 3.9, 5.5 og 5.6. For håndværk og industri var der i sammenligning med

november 1952 en nedgang i den samlede arbejdsløshedsprocent fra 8.4 til 6. Nedgangen omfattede samtlige hovedgrupper med undtagelse af tekstilindustrien og beklædnings- og skotøjsindustrien, hvor arbejdsløsheden var lidt større end i fjor. Inden for bygge- og anlægsvirksomheden gik arbejdsløsheden ned fra 18.1 % i november 1952 til 15 % i november 1953, og for byggeriet alene var der en nedgang fra 12.9 til 7 %.

Det fuldførte *byggeri* viste i juli kvartal en svag stigning i sammenligning med juli kvartal 1952. Det samlede fuldførte etageareal i hovedstad, provinsbyer og landkommuner med bymæssige bebyggelser med over 1 000 indbyggere gik op fra 566 000 m² til 601 000 m², idet der var en mindre fremgang for boligbyggeriet (fra ca. 4250 til ca. 4450 lejligheder), medens en stærk nedgang for erhvervsejendomme opvejedes af en tilsvarende stigning for ikke-erhvervsejendomme (færdiggørelse af flere større kaserner). Hvad det påbegyndte byggeri angår, beregnes det for juli kvartal i de nævnte områder til kun 695 000 m² mod 799 000 m² i juli kvartal 1952. Nedgangen falder udelukkende på beboelsesejendomme, idet antallet af påbegyndte lejligheder gik ned fra over 6 900 til 5 300, hvorimod det øvrige påbegyndte byggeri viste stærk fremgang. Til trods for nedgangen i det påbegyndte boligbyggeri var antallet af lejligheder under opførelse pr. 1. oktober 1953 dog lidt større end året i forvejen, og for etagearealet i erhvervsejendomme under opførelse var der en fremgang fra ca. 450 000 m² til ca. 585 000 m². For ikke-erhvervsejendomme var tallet, ca. 450 000 m², uændret fra det tilsvarende tidspunkt i 1952.

Den animalske landbrugsproduktion lå i september og oktober henholdsvis 16 og 21 % over produktionen i de samme måneder i 1952, og for de første 10 måneder af 1953 var fremgangen i sammenligning med januar–oktober 1952 gnstl. ca. 15 %. For flæskeproduktionen alene var stigningen ca. 25 %. Tællingen den 7. november viste, at stigningen i svinebestanden var fortsat. Det samlede antal svin den nævnte dato blev opgjort til næsten 4.6 mill. stk. eller godt 100 000 flere end den 12. september. Tilvæksten faldt imidlertid på ungsvin og slagterisvin, medens der var en ret stærk nedgang i antallet af pattegrise og en mindre nedgang i antallet af søer.

I begyndelsen af december havde *landbrugseksporten* på de vigtigste områder forlængst overskredet eksporten i hele året 1952. Af smør var der indtil den 6. december eksporteret 130 000 tons mod 110 000 tons i den tilsvarende periode i 1952 og 117 000 tons i hele 1952, for ost var tallene henholdsvis 56 000 tons, 51 000 tons og 54 000 tons, for æg 85 000, 81 000 tons og 89 000 tons, for bacon og flæsk 231 000 tons, 175 000 tons og 190 000 tons, for slagtet og levende hornkvæg 354 000 stk., 331 000 stk. og 354 000 stk. I *handelsaftalen med den tyske forbundsrepublik* for 1954 er eksportkontingentet for dansk slagtekvæg fastsat til 225 000–250 000 stk., hvilket er det samme som kontingentet for 1953, for smør er kontingentet, 12 000 tons, ligeledes uændret, medens derimod kontingentet for svinefedt er sat op fra 6 000 til 8 000 tons, og der for svin og flæsk er aftalt et kontingent på 20 000–25 000 tons eller 10 000 tons mere end for 1953. Imidlertid er det tvivlsomt, om Tyskland virkelig vil aftage disse mængder, idet den tyske beskyttelsespolitik i høj grad vanskeliggør afsætningen af danske landbrugsprodukter. Indtil den 6. december var smøreksporten til Vest-

tyskland i 1953 kun nået op på ca. 1600 tons, og heller ikke slagtekvægskontingentet for 1953 vil blive udnyttet fuldt ud.

Som nævnt foran var *merindførselen* indtil udgangen af august ca. 100 mill. kr. mindre end i samme tidsrum i 1952. På grund af en stærk opgang i importen i de følgende to måneder var dette tal ved udgangen af oktober faldet til knap 40 mill. kr. *Bankernes nettotilgodehavender i udlandet* gik i oktober ned med ca. 25 mill. kr., men det må her tages i betragtning, at efter at det var blevet besluttet at afdrage yderligere 10 mill. dollars på de offentlige dollarlån, blev ca. 7 mill. kr. dollars anvendt hertil i oktober. De samlede afdrag på dollarlånene i 1953 beløber sig herefter til 25 mill. dollars. I november gik nationalbankens valutabeholdning ned fra 370 til 362 mill. kr., men samtidig steg gælden til EPU fra 367 til 402 mill. kr., således at man kan regne med, at væksten i dollarbeholdningen er fortsat. Af kreditraterne i EPU var ved udgangen af november udnyttet 497 mill. kr., hvoraf 95 mill. kr. var betalt i dollars.

Medens den samlede *pengeforsyning* i oktober måned ikke undergik nogen nævneværdig ændring, viser nationalbankens balance ved udgangen af november en bemærkelsesværdig udvikling, idet seddelomløb plus indestående på foliokonto i månedens løb var forøget med små 200 mill. kr. Nationalbanken forøgede i oktober og november sin fondsbeholdning med ialt 20 mill. kr., men den afgørende faktor var en formindskelse af finansministeriets tilgodehavende hos nationalbanken fra 231 mill. kr. ultimo oktober til 76 mill. kr. ultimo november. Denne udvikling står igen i forbindelse med, at det løbende salg af statsobligationer i november kun udgjorde 1.7 mill. kr. mod 40 mill. kr. i oktober og 110 mill. kr. i september. Herved er der gennemført en vis forøgelse af den samfundsmæssige likviditet, som det synes med det formål at sikre, at diskontonedsættelsen i slutningen af september bliver effektiv også for obligationsrenten. Det kan i denne forbindelse nævnes, at finansminister Viggo Kampmann ved fremsættelsen af finanslovforslaget for 1954–55 udtalte, at spørgsmålet om, hvor stor en del af statens lånebehov der skal dækkes ind ved salg af obligationer i markedet, må afgøres under hensyn til, hvorledes et fortsat salg vil påvirke kreditmarkedet, og hvordan valutastillingen udvikler sig. Han tilføjede, at den hidtidige moderate rentesænkning efter hans opfattelse ikke kan virke inflatorisk, så længe konjunkturudsigterne er så usikre, som de er. Med hensyn til finanspolitikken udtalte han, at det i den nuværende økonomiske situation ikke ville være forsvarligt at sigte mod en sådan forringelse af balancen på statsbudgettet, at der fremkommer et underskud. I overensstemmelse hermed er der på drifts- og anlægsbudgettet for 1954–55 regnet med udgifter på henved 4 milliarder kr. og indtægter på et lignende beløb. For indeværende finansår regnes der med et lille overskud, idet udgifterne er anslået til 3765 mill. kr. og indtægterne til godt 3800 mill. kr., medens der i 1952–53 var et overskud på ca. 300 mill. kr.

23.12.1953.

POLITISK KRONIK

UDLANDET

April 1953

1. Sovjets udenrigsminister Molotov går i en erklæring ind for våbenstilstand i Korea på grundlag af de sidste kinesiske forslag af 29. marts samt for kinesisk og koreansk repræsentation i F.N.

   I Østrig enes socialdemokraterne og det katolske folkeparti om dannelsen af en ny koalitionsregering under ledelse af katolikken Julius Raab. Socialdemokraten Schärf fortsætter som vicekansler og Karl Gruber som udenrigsminister.

   U.S.A.s præsident Eisenhower udtaler, at enhver tilnærmelse fra kommunistisk side må bedømmes efter sin tilsyneladende værdi, indtil det modsatte er bevist.

3. Det russiske indenrigsministerium meddeler, at femten arresterede læger, heraf ni, der var anklaget for anslag mod flere sovjetiske lederes liv, er blevet løsladt, idet de var blevet arresteret af den tidligere sikkerhedsminister uden lovlig grund. Anklagerne mod lægerne havde vist sig at være falske, og de, der havde rejst dem, er blevet arresteret.

   U.S.A.s udenrigsminister Dulles erklærer, at der ikke er sket nogen forandring i truslen mod den frie verden, og påpeger, at U.S.S.R. er en stærkt rustet totalitær stat, hvis ledere fundamentalt er fjendtligt indstillede mod den øvrige verden.

4. Ex-kong Carol II af Rumænien dør i Portugal.

   I Rumænien udstedes en omfattende amnestilov. Det forlyder, at også fhv. udenrigsminister Anna Pauker er blevet løsladt.

6. Den vesttyske kansler Adenauer ankommer til New York.

   Ved hjemkomsten fra U.S.A. erklærer den franske konseilspræsident Mayer, at Sovjets politik er vendt mod skabelsen af et forenet Vesteuropa, og at genoprustningen og Tysklands indlemmelse i Europahæren må fuldendes.

   Det russiske kommunistpartis organ „Pravda" retter et skarpt angreb på den tidligere sikkerhedsminister Ignatiev, der har misbrugt sit embede (jfr. 3/4) og glemt, at han var folkets tjener. Bladet forsikrer borgerne om, at deres forfatningsmæssige rettigheder bl. a. den personlige ukrænkelighed, vil blive respekteret.

   Den persiske premierminister Mossadeq opfordrer majlis til at godkende ottemands-kommissionens betænkning om grænserne for shahens magt. Han udtaler, at hoffets og hærens indblanding i det politiske liv og deres anslag mod hans regering udgør en trusel mod forfatningen.

7. F.N.s plenarforsamling vælger den svenske statssekretær Dag Hammarskiöld til F.N.s generalsekretær.

9. Den græske drachme devalueres med 50 %.

   Som afslutning på forhandlingerne mellem præsident Eisenhower og forbundskansler Adenauer udsendes et kommunique, hvori udtales, at det bedste tegn på Sovjets samarbejdsvilje vil

være afholdelse af frie valg i østzonen og løsladelse af krigsfanger og deporterede civile tyskere. Der er enighed om at fortsætte bestræbelserne for europæisk enhed gennem ratifikation af traktaten om det europæiske forsvarsfællesskab.

10. Det franske kommunistpartis generalsekretær Maurice Thorez vender tilbage til Paris efter at have opholdt sig 2½ år i Moskva.

Det meddeles fra Bonn, at det vesttyske politi har optrevlet en vidtforgrenet kommunistisk spionageorganisation, der dirigeredes fra Østberlin.

11. I Korea underskriver F.N.s og nordhærens repræsentanter aftalen om udveksling af syge og sårede krigsfanger.

Den engelske ambassadør i Moskva forhandler med Sovjets udenrigsminister Molotov.

13. U.S.A., Canada, Australien, Frankrig og Uruguay samt 41 importørlande (bl. a. Beneluxlandene, Italien, Japan, Danmark og Schweiz) underskriver i Washington en international hvedeaftale. Aftalen er fra 1/8 gældende 3 år og går ud på at holde hvedeprisen mellem $ 4.3 og $ 5.6 pr. hl. Storbritannien beslutter at forblive udenfor aftalen.

Den socialistiske Internationales generalråd udtaler i en resolution, at den demokratiske socialisme er den eneste basis for sikring af verdensfreden og for udnyttelse af de naturlige hjælpekilder til massernes fordel. Sovjets mere forsonlige holdning hilses velkommen, og rådet opfordrer den frie verden til ikke at lade nogen mulighed for afsluttelse af den kolde krig gå tabt.

Det meddeles, at de franske styrker i Indokina trækker sig tilbage for et stort Vietminh-angreb mod kongeriget Laos.

14. Den engelske finansminister Butler forelægger underhuset sit budgetforslag. Udgifterne anslås til 4259 mill. pund 1952/53: 4351 mill.), heraf 1497 mill til forsvaret (mod 1404 mill.). Indtægterne anslås til 4538 mill. (4439 mill.), men der foreslås lempelse af beskatningen (bl. a. nedsættelse af omsætningsafgiften med 25 %, større fradrag for investeringer). Butler udtaler sin tilfredshed med forbedringen af betalingsbalancen, der dels skyldes bedre bytteforhold, dels regeringens politik. Han erklærer, at inflationstruslen er fjernet, men opfordrer til at holde priser og omkostninger nede.

15. I Den sydafrikanske Union afholdes valg til underhuset. Bortset fra den indfødte befolknings repræsentation bliver mandatfordelingen: nationalisterne 94 (1948: 85), det forenede parti 57 (64), arbejderpartiet 4 (6). Regeringspartiet, nationalisterne, har fået 49 % af stemmerne, oppositionen 51 %.

I Buenos Aires eksploderer to bomber, mens præsident Peron taler ved et fagforeningsmøde. Peron erklærer, at regeringen vil rense Argentina og opfordrer arbejderne til selvtægt overfor deres fjender og udenlandske agenter. Folkemængden raserer herefter oppositionspartiernes lokaler. Samtidig fortsætter politiet arrestationen af detailhandlere, der ikke har overholdt regeringens prisnedsættelsesdekreter.

16. U.S.A.s præsident Eisenhower kritiserer i en tale Sovjetunionens oprustnings- og magtpolitik siden 1945, men at den frie verden med glæde vil se tegn på alvorlig fredsvilje. De første skridt må være våbenstilstand og fredsforhandlinger i Korea, indstilling af angrebene på Indokinas og Malayas sikkerhed, fredsslutning med Østrig, hjemsendelse af hundrede tusinder krigsfanger fra Rusland. Europas unaturlige deling bør afsluttes ved, at de østeuropæiske stater frigøres, og Tyskland genforenes i frihed. Samtidig hermed kan en kontrolleret nedrustning begynde, og der kan påbegyndes et fælles felttog mod fattigdom og nød.

17. Det erfares, at tre tidligere ministre i den georgiske sovjetrepublik, der nylig var blevet arresteret og anklaget for

„nationalisme", er blevet genindsat, og at de ansvarlige, bl. a. den georgiske sikkerhedsminister, er arresteret.

Der foretages regeringsomdannelse i den moldaviske sovjetrepublik. I den følgende uge omdannes også Azerbajdjans, Lithauens og Kazakhistans regeringer.

En opgørelse fra den europæiske betalingsunion viser store overskud for Belgien ($402 mill.), Vesttyskland (441 mill.) og Nederlandene (358 mill.), store underskud for Storbritannien ($831 mill.) og Frankrig (674 mill.).

Premierminister Churchill udtaler, at der er tegn på et sindelagsskifte hos Sovjets ledere, og at vestmagterne ikke må forskertse selv den svageste mulighed for forståelse.

18. Andrei Gromyko udnævnes til Sovjets første viceudenrigsminister og efterfølges af Jakob Malik som ambassadør i London.

Efter at generalguvernøren har afsat regeringen Khwaja Nazimuddin udnævnes Mohammed Ali til premierminister i Pakistan.

19. Der afholdes valg i Japan. Mandatfordelingen i andetkammeret bliver:

Venstresocialister	72	(1952: 56)
Højresocialister	66	(60)
Progressister	76	(88)
Liberale (reger.parti)....	199	(205)
Udtrådte liberale	35	(40)
Andre	18	(17)

20. I Korea begynder udvekslingen af syge og sårede krigsfanger (jfr. 11/4).

Premierminister Churchill tilslutter sig præsident Eisenhowers udtalelse af 16/4. Han opfordrer til tålmodighed, men håber, at viljen til forståelse „snart kan føre til uformelle og private drøftelser på højeste plan mellem de vigtigste magter".

21. 142 fremtrædende private borgere i NATO-landene fremlægger en plan, der gennem øget økonomisk samarbejde skal skabe „bedre forsvar for færre penge".

24. Det vesttyske førstekammer, Bundesrat, vedtager med 20 stemmer mod 18 at udskyde ratificeringen af traktaten om det europæiske forsvarsfællesskab indtil forfatningsdomstolen har givet en vejledende erklæring herom.

25. NATOs råd udsender et kommunique, hvori det udtales, at der er opstillet et fast militærprogram for 1953 og et foreløbigt for 1954. Der er enighed om, at der endnu ikke er sket nogen ændring i truslen mod de frie staters sikkerhed.

Det russiske kommunistpartis organ „Pravda" aftrykker præsident Eisenhowers tale og kommenterer den. M. h. t. Tyskland udtales, at præsidenten har overset Potsdamaftalen, og at Vesttysklands militarisering ikke må fortsætte. Sovjet ønsker ikke at hindre de asiatiske folks frihedskamp eller at genindsætte de tidligere reaktionære regeringer i Østeuropa, men ønsker Kina repræsenteret i F.N. Artiklen kritiserer udenrigsminister Dulles krigerske holdning, men udtaler, at Sovjet til trods for de opstillede betingelser gerne ser forhandlinger og afspænding.

26. I Korea genåbnes våbenstilstandsforhandlingerne. På nordhærens vegne foreslår general Nam Il, at de krigsfanger, der ønsker hjemsendelse, skal udveksles snarest, mens de øvrige gennem seks måneder skal overlades i en neutral stats varetægt. Om de fanger, der heller ikke herefter ønsker hjemsendelse, skal en politisk konference træffe bestemmelse. På F.N.s vegne erklærer general Harrison, at fangerne ikke bør sendes udenfor Korea og at 6-måneders-perioden er for lang.

I Frankrig viser kommunevalgene stærk tilbagegang for gaullisterne, mens de moderate og de radikale går frem.

27. Det engelske underhus vedtager med 304 stemmer mod 276 (arbejderpartiet) regeringsforslaget om afsocialisering af vejtransportvæsenet.

I Persien arresteres en række fremtrædende personer, der sigtes for mordet på politichefen og for sammensværgelse mod regeringen.

30. Præsident Eisenhower meddeler, at

han vil foreslå besparelser på $ 8.5 mld. i det budget, der blev forelagt af den afgåede regering (se 9/1). Besparelserne vil især ramme forsvaret og det udenlandske hjælpeprogram.

Maj 1953

1. Argentinas præsident Peron vender sig mod den udenlandske presses bagvaskelser og erklærer, at amerikanske interesser stod bag bombeattentaterne 15/4.

   Den østtyske regering fratager visse „borgerlige" befolkningsgrupper rationeringskortene og henviser dem til de „frie" statsbutikker, der sælger udenom rationeringen, men til overpriser.

4. Under et besøg i Bonn erklærer den norske udenrigsminister Lange, at Norge ikke vil rejse indvendinger mod Vesttysklands optagelse i A-pagten, men at andre staters modstand vil umuliggøre dette.

5. Det argentinske politi arresterer en række konservative og venstreorienterede oppositionsledere.

   U.S.A.s regering forelægger kongressen sit udenlandske hjælpeprogram for 1953–54. Der foreslås bevilget ialt $ 5.8 mld.

6. De engelsk-ægyptiske forhandlinger udsættes (se 10/5).

   General de Gaulle meddeler, at hans parti, den franske folkesamling (RPF) har opsagt forbindelsen med sine valgte repræsentanter (bl. a. den gaullistiske parlamentsgruppe).

   Det meddeles fra Indokina, at Vietminh-styrkerne, der har truet Laos' hovedstad Luang Prabang, nu er på tilbagetog.

7. U.S.A.s regering forelægger kongressen sit militærbudget for 1953/54. Udgifterne anslås til $ 44 mld. d.v.s. 2.4 mld. mindre end Trumans forslag 9/1.

   Europarådets ministerråd vedtager en række resolutioner, der bl. a. understreger vigtigheden af et nært samarbejde mellem rådet og andre intereuropæiske organisationer (især kul- og stålfællesskabet).

8. De engelske kommunevalg viser fremgang for arbejderpartiet og tilbagegang for de konservative.

10. Den franske regering devaluerer Indokinas valuta, piastren. Vietnams premierminister Nguyen Van Tam protesterer, fordi han ikke er blevet rådspurgt.

    Formanden for det vesttyske socialdemokrati, Ollenhauer fremlægger partiets valgprogram. Bonn- og Parisaftalerne skal afvises og erstattes af en bred europæisk sikkerhedsorganisation, og næringslivet skal tilpasses efter almenvellet (bl. a. ved nationalisering af kul- og stålindustrien).

    General Naguib erklærer, at Ægypten har vasket sine hænder m.h.t. de engelsk-ægyptiske forhandlinger, og at det er beskæmmende for en patriot at købslå om sin ret.

11. Under en udenrigspolitisk debat i det engelske underhus udtaler premierminister Churchill bl. a., at „Det vil være fejlagtigt at tro, at intet kan ordnes med Rusland, førend det hele bliver ordnet." Churchill understreger betydningen af tegnene på et omslag i russisk indenrigspolitik, og anser det for at være muligt på een gang at løse Ruslands og Vesteuropas sikkerhedsproblem ved en genoplivelse af Locarnotanken. Churchill går ind for, at der snarest afholdes en uformel konference på højeste plan med deltagelse af det færrest mulige antal magter.

    Shahen af Persien overlader alle sine godser til den persiske stat.

12. I det engelske underhus udtaler arbejderpartiets leder Attlee sin varme til-

slutning til premierministerens holdning og forslag (se 11/3), og erklærer, at forhandlingerne i Korea ikke bør overlades til amerikanere alene.

Præsident Eisenhower meddeler en række ændringer i ledelsen af U.S.A.s forsvar. Admiral Radford bliver leder af forsvarsstaben efter general Bradley, general Ridgway bliver stabschef for hæren og efterfølges som øverstkommanderende for SHAPE af general Gruenther, admiral Carney afløser admiral Fetcheler som flådechef.

Europarådets rådgivende forsamling vedtager med 76 stemmer mod 7 (tyske socialdemokrater) – 18 stemmer ikke – en resolution, der opfordrer regeringerne i de seks „lilleeuropæiske" lande (Frankrig, Italien, Vesttyskland og Benelux) til snarest at tage bestemmelse om udkastet til en „lilleeuropæisk" forbundsforfatning (se 7/1).

Den franske konsejlspræsident Mayer anmoder nationalforsamlingen om at nedskære statsudgifterne og forøge visse indirekte skatter samt meddeler, at regeringen vil bekæmpe arbejdsløsheden ved en fireårsplan for offentlige arbejder.

13. Frankrigs, Italiens, Vesttysklands og Beneluxlandenes udenrigsministre understreger i en erklæring nødvendigheden af, at der oprettes en „lilleeuropæisk" politisk sammenslutning.

Under våbenstilstandsforhandlingerne i Korea fremlægger FN modforslag m.h.t. krigsfangeudvekslingen. Det foreslås bl. a., at de koreanske fanger, der ikke ønsker hjemsendelse, løslades. Forslaget afvises af nordhæren.

I London afsluttes de økonomiske drøftelser mellem engelske og vesttyske regeringsmedlemmer. Der er enighed om, at en sund finanspolitik, god kreditorpolitik og mulighed for tilstrækkelig finansiel støtte er betingelsen for genindførelse af konvertibiliteten og fjernelse af handelsrestriktionerne.

14. Præsident Eisenhower udtaler, at han ikke har nogen indvendinger mod premierminister Churchills forslag om et stormagtsmøde (se 11/5), men at han ønsker at se tegn på god vilje, før han forpligter U.S.A.s regering.

Den amerikanske senator McCarthy retter et voldsomt angreb på Attlee for hans tale 12/5. (s. d.).

15. Det vesttyske forbundsråd beslutter at ændre sin beslutning af 24/4 (s. d.) og ratificerer med 23 stemmer mod 15 Bonn- og Parisaftalerne. (Delegationen fra Sydvesttyskland har ændret sin holdning).

16. Den amerikanske journalist Oatis, der i juli 1951 i Prag idømtes 10 års fængsel for spionage mod den tjekoslovakiske regering, løslades.

17. Der afholdes valg i Ungarn. Valgdeltagelsen er 98 %, og der afgives 6,256.000 stemmer for Folkets Uafhængighedsfront (kommunistisk domineret), 61.000 imod.

18. Den ægyptiske regering protesterer mod en lang række engelske angreb på ægyptere i kanalzonen.

19. Præsident Eisenhower udtaler, at han ikke kan anbefale nogen skattelettelse nu, da forsvaret må opretholdes, så længe Sovjet ikke har ændret sit mål: at knægte friheden overalt.

De skandinaviske udenrigsministre afholder en konference i Oslo.

20. I Paris underskrives nye konventioner mellem Frankrig og Saar. Saarregeringen får medejendomsret over minerne samt ret til at opretholde konsulære repræsentationer i udlandet.

21. Premierminister Churchill erklærer i underhuset, at der kort efter 15/6 vil finde et møde sted mellem U.S.A.s præsident, den franske konsejlspræsident og ham selv. Han håber, at der her vil blive taget afgørende skridt mod et langt vigtigere møde.

Den franske nationalforsamling afslår med 328 stemmer (kommunister, socialister, gaullister m. fl.) mod 244 at give regeringen særlige fuldmagter til at foretage besparelser m. m. Herefter træder regeringen Mayer tilbage.

24. Socialisten Guy Mollet og gaullisten Diethelm afviser begge præsidentens

anmodning om at danne ny fransk regering.

Den persiske majlis vedtager loven om begrænsning af shahens magt, men 11 deputeredes udvandring hindrer lovens vedtagelse ved anden behandling.

Det russiske kommunistpartis organ „Pravda" anerkender den forsonlige tone i premierminister Churchills tale 11/5, men afviser tanken om et nyt Locarno og erklærer, at Tysklands deling ikke må opretholdes gennem Paris- og Bonntraktaterne. Forslaget om et stormagtsmøde på højeste plan bifaldes varmt, men det betones, at Sovjet kun ønsker at deltage heri, såfremt der ikke træffes forhåndsaftaler mellem vestmagterne.

25. I Korea afholder våbenstilstandsdelegationerne et hemmeligt møde, hvor general Harrison fremlægger nye FN-forslag.

Sovjet afslår at lade sig repræsentere på et nyt viceudenrigsministermøde om den østrigste fredstraktat.

26. Den amerikanske senator Taft erklærer i en tale, at U.S.A. bør opgive at samarbejde med FN i Østen og trække sig ud af alle videre fredsforhandlinger i Korea, såfremt de løbende forhandlinger slår fejl.

27. Det russiske indenrigsministerium meddeler, at fire specialuddannede spioner og sabotører, der var blevet nedkastet fra amerikanske flyvemaskiner over Ukraine, er blevet skudt.

Den konservative Paul Reynaud forelægger den franske nationalforsamling sit program. Han erklærer, at Frankrig er blevet „Europas syge mand" og kræver drastiske reformer samt styrkelse af regeringens myndighed.

28. Den sydkoreanske udenrigsminister erklærer, at FNs våbenstilstandsplan er komplet uantagelig, og at Sydkorea vil kæmpe videre alene for at forene landet, hvis der underskrives en aftale om ildophør.

Den amerikanske ambassadør i Rom, Mrs. Claire Booth Luce erklærer, at en valgsejr for de totalitære partier på højre eller venstre fløj vil få alvorlige konsekvenser for det intime samarbejde mellem Italien og U.S.A.

Semionov udnævnes til general Chuikovs efterfølger som russisk højkommissær i Østtyskland.

I den franske nationalforsamling opnår Paul Reynaud (se 27/5) kun 276 (moderate samt de fleste gaullister, radikale og folkerepublikanere) af de nødvendige 314 stemmer.

29. Den østtyske regering ophæver delvis rationeringsordningen af 1/5 (s. d.).

Det meddeles, at 270 marokkanske pashaer har anmodet om sultanens afsættelse p. gr. af hans modstand mod de franske reformplaner.

I Tunis arresterer politiet 60 medlemmer af en illegal nationalistisk terroristgruppe.

30. En udsending fra det vestyske udenrigsministerium rejser til Washington for at forhandle med præsident Eisenhower om tremagtsmødet på Bermuda.

Juni 1953

1. Efter sin hjemkomst fra en rundtur i Det mellemste Østen erklærer udenrigsminister Dulles, at U.S.A. bør undgå enhver mistanke om, at det sympatiserer med engelske og franske koloniinteresser.

Der foretages pengeombytning i Tjekoslovakiet. Lønninger, små kontantbeholdninger (indtil 300 cz. kr.) og mindre opsparede beløb ombyttes efter kursen 5 gamle cz kr. = 1 ny, mens kontantbeholdninger over 300 kr. samt opsparinger over 50.000 kr. byttes i forholdet 50:1. Samtidig nedsættes priserne på fødevarer med ca. 31 %, på industriprodukter med ca. 37 %.

Rubelkursen bliver nu 1 : 1.8 (tidligere 1 : 12).

2. Dronning Elisabeth II af Storbritannien krones i Westminster Abbey i nærværelse af en lang række udenlandske repræsentanter.
3. Den radikale Mendès-France forelægger den franske nationalforsamling sit program. Han kræver fuldmagt til en provisorisk lovgivning og går ind for besparelser samt fuld beskæftigelse ved støtte til eksporten og boligbyggeriet. Frankrig bør afvikle sine forpligtelser i Indokina og bringe den overdrevne afhængighed af U.S.A. til afslutning.

   Under den italienske valgkamp kommer det til blodige sammenstød mellem neofascister og politiet.

   I Bonn underskrives en interim-aftale, der med visse ændringer pånysætter den tysk-amerikanske venskabs-, handels- og konsulatstraktat af 1923 i kraft.
5. Sydkoreas præsident Syngman Rhee meddeler præsident Eisenhower, at han ikke kan acceptere FNs våbenstilstandsforslag. Han fremlægger selv et forslag og erklærer, at hvis det ikke vedtages, må Sydkorea kæmpe videre alene.

   I den franske nationalforsamling opnår Mendès-France (se 3/6) kun 301 (socialister, radikale, de fleste folkerepublikanere m. fl.) af de nødvendige 314 stemmer.

   Præsident Eisenhower erklærer i et personligt budskab til den vesttyske kansler Adenauer, at der ikke vil blive truffet nogen afgørelse om Tysklands skæbne uden samråd med kansleren.
6. Premierminister Nguyen Van Tam forlanger i en tale øget selvstændighed for Vietnam.
7. Præsident Eisenhower opfordrer i et budskab den sydkoreanske præsident Syngman Rhee til at acceptere FNs våbenstilstandsforslag og lover til gengæld at garantere Sydkorea ved en forsvarspagt, at fortsætte den økonomiske hjælp og fortsat virke for Koreas forening. Den sydkoreanske regering erklærer, at forslagene er utilstrækkelige.

   Den tjekoslovakiske vicepremierminister Nejedly indrømmer i en tale, at pengeombytningen (se 1/6) har mødt modstand, men at den var nødvendig p. gr. af den stærke inflation og nedgang i arbejdsmoralen.
8. Sovjetmyndighederne i Østrig ophæver den permanente kontrol med passager- og varetransporten mellem besættelseszonerne.

   I Panmunjon underskriver Nordhærens og FNs forhandlere en overenskomst om hjemsendelsen af krigsfanger. De fanger, der ønsker det, skal hjemsendes senest to måneder efter våbenstilstandens ikrafttræden. De øvrige skal i tre måneder overlades til en neutral hjemsendelseskommission og bevogtes af indiske tropper. Ang. den gruppe, der heller ikke i løbet af disse tre måneder ytrer ønske om hjemsendelse, skal fredskonferencen træffe afgørelse.
9. I Sydkorea foregår voldsomme demonstrationer mod våbenstilstanden, og nationalforsamlingen kræver fortsættelse af krigen.

   I sin sidste rapport som NATO-styrkernes øverstkommanderende udtaler general Ridgway, at Vesteuropas forsvar, og især luftvåbenet, endnu ikke er stærkt nok. Nordeuropa mangler stadig det minimum af militær styrke, der er nødvendigt for at det kan have en rimelig chance for at modstå et angreb; fremmed hjælp er derfor nødvendig. I Centraleuropa er der muligheder for et virkeligt forsvar, og i Sydeuropa er der gjort store fremskridt.

   Ved afslutningen af Commonwealthlandenes premierministres konference i London udsendes et kommunique, hvori udtales, at ingen mulighed for at fjerne eller mildne modsætningerne i verden må gå tabt, men at demokratierne må bevare deres styrke og udvise årvågenhed. Endvidere understreges nødvendigheden af, at handelsrestriktionerne

gradvis afvikles, særlig indenfor Commonwealth- og Sterlingblokken.

10. Den vesttyske forbundsdag vedtager eenstemmigt et program for Tysklands genforening bestående af følgende punkter: frie valg i hele Tyskland, derefter dannelse af en altysk regering, afsluttelse af en fredstraktat, der tager stilling til de territoriale spørgsmål, og som sikrer Tysklands ret til frit at afslutte overenskomster med andre lande. Kansler Adenauer afviser igen de sovjettiske forslag om en firemagtsaftale, der tilvejebringer et kontrolleret og neutraliseret, forenet Tyskland med Oder-Neisselinien som østgrænse.

Præsident Eisenhower afviser senator Tafts forslag om, at U.S.A. skal overveje at afbryde det politiske samarbejde med FN i Asien.

Det østtyske socialistiske enhedspartis politbureau opfordrer regeringen til at rette en række alvorlige fejl i skatte- og landbrugspolitikken. De nye foranstaltninger skal forberede Tysklands politiske enhed og bevirke, at flygtningene vender tilbage fra Vesttyskland. Alle domme for forseelser imod skattepligten eller landbrugets afleveringspligt vil blive taget op til revision, og produktionen af forbrugsvarer vil blive fremmet både ved ændringer i planen for sværindustrien og ved kredit- og skattelettelser til private firmaer.

Samtidig afsluttes en konference mellem Østtysklands statslige og kirkelige myndigheder med udsendelse af et kommunique, der lover standsning af den finansielle og retslige forfølgelse af den evangeliske kirke.

Resultaterne af de italienske valg 7 og 8/6 meddeles. Kommunister og venstresocialister har fået 9.6 mill. stemmer (1948: 8.1 mill.), monarkister og neofascister 3.4 mill. (1.3 mill.) de kristelige demokrater 10.9 mill. (12.7 mill.) og andre centrumspartier 2.7 mill. (3.6 mill.); centrumsblokken har kun fået 49.8 % af stemmerne og drager ikke fordel af valglovens majoritetsbestemmelse (se 15/11 1952). – Mandatfordelingen i deputeretkammeret bliver: neofascister 29 (1948: 5), monarkister 40 (14), liberale 14 (19), kristelige demokrater 262 (306), republikanere 5 (10), tyrolske folkeparti 3 (3), socialdemokrater 19 (33), venstresocialister 75 (52), kommunister 143 131). – I senatet får højrepartierne 25 mandater, de kristelige demokrater 116, venstresocialisterne 30, kommunisterne 56 og andre partier 10.

Det meddeles fra Kenya, at Mau-Mau-terroristerne siden indførelsen af undtagelsestilstand (20/10 1952) har dræbt 411 afrikanere og 17 europæere. Deres egne tab har været over 1000 dræbte og flere hundrede fangne.

I Teheran underskrives en ny russisk-persisk handelsaftale, der indeholder en fordobling af vareudvekslingen.

11. Vestmagterne opfordrer i enslydende noter Sovjetunionen til at gå med til fornyede forhandlinger om den østrigske fredstraktat og til selv at fremsætte sine forslag om traktatens indhold.

Det meddeles, at der ikke vil blive oprettet nye kollektivbrug i Østtyskland.

Den østtyske regering accepterer enhedspartiets anbefalinger af 10/6 (s.d.).

Den vesttyske forbundsdag vedtager at nedsætte indkomstskatterne med 15 %.

Det erfares, at Sovjetunionen har foretaget en henvendelse til Tyrkiet med henblik på fjernelse af misforståelser mellem de to lande specielt m.h.t. Sovjets territoriale krav og strædespørgsmålet.

I den franske nationalforsamling opnår folkerepublikaneren Bidault ikke godkendelse som konsejlspræsident. Han forlangte dekretfuldmagter, men samler kun 313 af de nødvendige 314 stemmer.

13. Kongen af Cambodia går frivilligt i exil i Siam. Begrundelsen er, at de franske myndigheder i Indokina har tøvet med at give hans land en uafhængig stilling.

I Columbia tager hærens øverstkommanderende general Pinilla magten ved et kup.

14. Præsident Eisenhower vender sig i en tale mod „bogbrændere".

Marskal Tito meddeler, at Jugoslavien har indvilget i at udveksle ambassadør med Sovjetunionen, men at dette ikke betyder en normalisering eller forbedring af forholdet mellem de to lande.

15. I Korea åbner nordhæren et voldsomt angreb og driver en kile ind i de sydkoreanske linier.

16. I Kenya indføres dødsstraf for ulovlig besiddelse af skydevåben.

I Østberlin fremkalder nye arbejdsregler, der forlanger en forøgelse af arbejdsindsatsen med 10 % for den samme løn, uro og demonstrationer blandt bygningsarbejderne. Uroen breder sig hurtigt og får karakter af demonstrationer mod den østtyske regering. Politiet griber ikke ind, og senere erklærer premierminister Grothewohl og vicepremierminister Ulbricht, at enhedspartiet og regeringen må rette en række fejl og søge nærmere kontakt med befolkningen.

17. Sultanen af Marokko udtaler ønsket om en almindelig aftale, der både garanterer Frankrigs interesser og sikrer Marokko et demokratisk selvstyre.

Store folkemasser fortsætter demonstrationerne i Østberlin, og det kommer til blodige sammenstød med besættelsesstyrkerne og folkepolitiet. Den russiske militærkommandant erklærer den russiske sektor i undtagelsestilstand, forbyder demonstrationer og udsteder udgangsforbud for aften- og nattetimerne. I løbet af dagen er flere regeringsbygninger blevet stukket i brand og mange personer dræbt.

18. 26.000 antikommunistiske nordkoreanske krigsfanger undslipper fra fangelejre i Sydkorea med de sydkoreanske fangevogteres tilladelse. Præsident Syngman Rhee erklærer, at løsladelsen er sket på hans ordre og ansvar.

Den østtyske regering erklærer, at uroligheder i Berlin er fremprovokeret af fascistiske agenter og planlagt i Vestberlin. Sovjettiske tropper afspærrer den russiske sektor fra det øvrige Berlin. De tre vestsektorers kommandanter protesterer mod afspærringen og mod „den uansvarlige anvendelse af vold".

Formanden for den persiske majlis Mullah Kashani anklager i en tale regeringen for at anvende trusler og forfatningsstridige midler.

Ægyptens diktator general Naguib udråber landet til republik med sig selv som præsident og premierminister. Samtidig udnævnes flere medlemmer af officerskomiteen bl. a. Abdel Nasser og major Salem til ministre.

19. Efter flere udsættelser og til trods for talrige benådningsansøgninger fuldbyrdes henrettelsen af Julius og Ethel Rosenberg, der af U.S.A.s højesteret er dømt til døden for atomspionage.

I den franske nationalforsamling opnår den radikale kandidat til konsejlspræsidentposten André Marie kun 272 af de nødvendige 314 stemmer.

Det forlyder, at uroligheder i Østberlin har bredt sig til andre dele af Østtyskland, således Magdeburg, Chemnitz, Leipzig, Dresden og Halle, og at det er kommet til blodige sammenstød.

20. F.N.-styrkernes chef i Korea general Clark protesterer overfor Syngman Rhee mod fangeløsladelserne 18/6. Nordhærens leder erklærer, at løsladelserne er sket med F.N.s viden, og at de må påvirke opfyldelsen af den foreslåede våbenstilstandsaftale. Han anmoder F.N.-kommandoen om straks at indfange de løsladte og tilkendegive, hvorvidt den kan garantere for Sydkoreas holdning.

21. Østberlins kommandant afviser de vestallierede kommandanters protester af 18/6 og erklærer, at de trufne foranstaltninger var nødvendiggjort af fascistiske vestberlinske agenters virksomhed. – Der meldes om nye blodige uroligheder i Østtyskland bl. a. i uranminerne.

I Frankrig enes en konference af tidligere konsejlspræsidenter og partiformænd om hovedlinierne i en politik til bekæmpelse af de økonomiske vanskeligheder. Der foreslås optagelse af nye lån i Frankrigs bank, nye skatter og dekretfuldmagter.

Marskal Tito udtaler, at Jugoslavien er villig til at genoptage normale forbindelser med kominformblokken, men aldrig vil svigte sine vestlige allierede.

22. En række lokale rejseforbud i Sovjetunionen ophæves.

23. NATOs rådsmøde åbnes i Paris. Der underskrives aftaler om fabrikation af 1200 flyvemaskiner i Vesteuropa i kraft af de amerikanske „off-shore" indkøb.

Den moderate Pinay opgiver at danne fransk regering.

I et telegram til den sydkoreanske præsident Syngman Rhee protesterer præsidenten for F.N.s plenarforsamling Lester Pearson mod fangeløsladelserne (se 18/6).

Et af F.N. og ILO (den internationale arbejdsorganisation) nedsat udvalg fastslår i sin rapport, at tvangsarbejde findes i Sovjetunionen, folkedemokratierne og Spanien.

Det meddeles, at repræsentanter for U.S.A., Burma, Siam og Nationalistkina har nået enighed om at overføre de kinesiske nationalisttropper i Burma til Formosa gennem Siam.

24. NATOs råd godkender en plan, der fordeler udgifterne ved fuldendelsen af infrastrukturprogrammet (bygning af flyvepladser, flådebaser, telegraflinier o.s.v.). Af de resterende 315 mill. pund skal U.S.A. og Canada betale 50 %, Vesteuropa resten.

Den østtyske premierminister Grotewohl erklærer, at hans regering har ansvaret for de sidste dages begivenheder, idet massernes utilfredshed har forsynet de vestlige agenter med brændbart materiale. Bøndernes masseflugt og opbygningen af sværindustrien havde ført til en alvorlig forsyningskrise.

25. Den amerikanske viceudenrigsminister Walter Robertson ankommer til Korea som præsident Eisenhowers særlige udsending. Han medbringer et budskab til præsident Syngman Rhee.

Den vesttyske forbundsdag vedtager en ny valglov. 242 af de 484 mandater besættes ved enkeltmandskredsvalg, mens de øvrige som tillægsmandater fordeles mellem de partier, der har opnået mindst eet kredsmandat eller 5 % af samtlige stemmer. De nationale minoriteter er dog undtaget fra 5 % reglen.

26. Den franske nationalforsamling vælger med 398 stemmer mod 206 (socialister og kommunister) den moderate Henri Laniel til konsejlspræsident. I sin programtale erklærer Laniel, at parlamentet først skal tage stilling til traktaten om det europæiske forsvarsfællesskab, når tillægsprotokollen og aftalerne med England er underskrevet, og der er opnået enighed om Saarspørgsmålet. Han understreger, at lånene hos Frankrigs bank må betales tilbage ved hjælp af nye indtægter og ønsker fuldmagt til at indføre besparelser.

Det meddeles fra Kenya, at sikkerhedsstyrkerne i de forløbne tre dage har dræbt 100 Mau Mau-terrorister (jfr. 10/6).

28. Der afholdes valg til det islandske Alting. Mandatfordelingen bliver:

Selvstændighedspartiet ..	21	(1949: 19)
Fremskridtspartiet	17	(16)
Socialdemokrater	6	(7)
Kommunister	7	(9)

I Frankrig danner Laniel regering med deltagelse af moderate, radikale, gaullister og folkerepublikanere. Reynaud, Quexille og Teitgen bliver vicekonsejlspræsidenter, E. Faure finansminister, mens Bidault fortsætter som udenrigsminister og Pleven som forsvarsminister.

Den russiske avis „Pravda" angriber i en artikel persondyrkelsen og erklærer, at den er en af fascismens kendetegn.

29. I Jerusalem forhandles om forholdsregler til lettelse af grænsespændingen, efter at det er kommet til flere sammen-

stød mellem israelske og jordanske patruljer.

Den italienske regering træder tilbage efter valget. Premierminister de Gasperi erklærer, at de kristelige demokrater ønsker at fortsætte de europæiske enhedsbestræbelser og forsvarssamarbejdet med den frie verden. Derfor er et samarbejde med Nennis venstresocialister umuligt.

I sit svar på nordhærens erklæring af 20/6 beklager general Clark fangeløsladelserne, men lægger hele skylden på den sydkoreanske regering. Han udtaler, at F.N. af al magt vil søge Sydkoreas bistand til overholdelse af våbenstilstandsaftalen og om nødvendigt oprette militære sikringer.

Den finske regering Kekkonen træder tilbage som følge af uenighed mellem regeringspartierne, agrarer og socialdemokrater, om forholdsreglerne til at nedbringe produktionsomkostningerne.

30. Lord-president Salisbury udnævnes til fungerende engelsk udenrigsminister under Edens og premierministerens sygdom. Det meddeles, at han p. gr. af Bermudakonferencens udsættelse vil deltage i et møde med U.S.A.s og Frankrigs udenrigsministre den 10/7 i Washington.

I Ungarn udelukkes 8 af det kommunistiske partis politbureaus 17 medlemmer. Posten som generalsekretær, der beklædes af premierminister Rakosi, ophæves.

Den russiske kommandant, general Dibrova, ophæver undtagelsestilstanden og udgangsforbudet i Østberlin og løslader ca. 100 arresterede vestberlinere.

DANMARK

April 1953

12. Udenrigsminister Ole Bjørn Kraft giver udtryk for bekymring over det såkaldte „Program Nord", der går ud på ved grundforbedrings- og landvindingsarbejder for amerikanske penge at skabe forudsætninger for bosættelse af et stort antal østtyske flygtninge syd for den danske grænse.

13. Statsminister Erik Eriksen udtaler på et vælgermøde i Silkeborg om en eventuel stationering af allierede flyvestyrker i Danmark, at ingen er glade for at se fremmede tropper her, men måske vil der vise sig helt andre muligheder end en stationering her i landet.

14. Danmark ratificerer den europæiske konvention om menneskerettighederne.

15. Finansudvalget bevilger 2 mill. kr. til kajanlæg ved Færingehavn i Grønland under forudsætning af, at der dannes et privat dansk-færøsk-norsk selskab med en kapital på 2 mill. kr. til udbygning af produktionsanlægene i land.

Ved Industriforeningens generalforsamling vender formanden, direktør H. Stevenius-Nielsen, sig mod handelsorganisationernes ønske om yderligere liberalisering, idet han hævder, at den relativt gunstige økonomiske situation ikke lader sig opretholde.

16. „The Times" gengiver i en ledende artikel statsminister Erik Eriksens udtalelser den 13. ds. i Silkeborg således, at han skulle have sagt, at ingen danske vil akceptere stationeringen af fremmede tropper i landet. „The Times" skriver, at statsministeren ikke må blive overrasket, dersom nogle af de andre Atlantpagtlande spørger, om Danmark har ændret mening om de fulde konsekvenser af medlemsskabet af NATO.

Statsminister Erik Eriksen gør i en tale i Odense opmærksom på, at han ikke har udtalt sig som gengivet i „The Times", og bestrider, at hans udtalel-

ser kan tages som udtryk for, at den danske regering stiller sig vaklende over for NATO-samarbejdet.

20. Den parlamentariske kommission meddeler i en skrivelse til folketingets formand, at kommissionen har afsluttet sine undersøgelser, idet dog trykningen af to resterende beretninger med bilag, begge afgivet på grundlag af foreliggende tyske dokumenter, endnu ikke er tilendebragt.

	Stemmer		Procentfordeling		Mandater	
	1950	1953	1950	1953	1950	1953
Socialdemokratiet	813.224	836.507	39.6	40.4	59	61
Radikale Venstre	167.969	178.942	8.2	8.6	12	13
Konservative Folkeparti	365.236	358.509	17.8	17.3	27	26
Venstre	438.188	456.896	21.3	22.1	32	33
Retsforbundet	168.784	116.288	8.2	5.6	12	9
Kommunistiske Parti	94.523	98.940	4.6	4.8	7	7
Dansk Samling	–	16.383	–	0.8	–	–
Tyske mindretal	6.406	8.438	0.3	0.4	–	–
Tilsammen ...	2.054.330	2.070.903	100.0	100.0	149	149

21. Ved folketingsvalget afgives ialt 2.077.615 stemmer, deraf 6712 blanke eller af andre grunde ugyldige, hvilket giver en valgdeltagelse på 80.8 % mod 81.9 % ved valget i 1950. I ovenstående oversigt er anført de på hvert parti afgivne stemmer, de enkelte partiers procentvise andel af det samlede stemmetal samt mandatfordelingen ved valgene i 1950 og 1953. Oversigten omfatter ikke Færøerne.

Ved valgmandsvalget til landstingsvalget den 28. april afgives ialt 1.605.295 stemmer, hvilket giver en valgdeltagelse på 81.6 %. I den ene halvdel af kredsene, hvor valgmandsvalg sidst fandt sted i 1951, var stemmeprocenten da 70.5, i den anden halvdel var den i 1947 79.1. Socialdemokratiet vælger ialt 1789 valgmænd, Radikale Venstre 349, Konservative Folkeparti 767, Venstre 1093, Retsforbundet 175, Kommunistiske Parti 141 og det tyske mindretal 21, tilsammen 4335 valgmænd.

22. Statsminister Erik Eriksen indgiver begæring om ministeriets demission og tilräder kongen at give partierne lejlighed til at fremføre deres synspunkter angående den politiske situation. Kongen tilkalder derefter oppositionslederne. Socialdemokraterne, der repræsenteres af landstingsmand Hans Hansen og fhv. minister H. C. Hansen, den sidste i den sygemeldte partiformand Hans Hedtofts sted, præciserer, at valgets udfald nødvendigvis må medføre et regeringsskifte, men da socialdemokratiet lægger den største vægt på grundlovssagens løsning, foreslår det, at regeringsskiftet udskydes til umiddelbart efter den nye grundlovs stadfæstelse. For det radikale venstre møder de fhv. ministre Jørgen Jørgensen og Bertel Dahlgaard, der fremhæver, at spørgsmål af almindelig politisk karakter, herunder et eventuelt regeringsskifte, af hensyn til grundlovssagens løsning ikke bør tages op til behandling på indeværende tidspunkt. Retsforbundet, der repræsenteres af folketingsmændene Viggo Starcke og Hans Hansen, gør ligeledes gældende, at et regeringsskifte nu kan medføre fare for, at grundlovsforslaget falder ved folkeafstemningen, hvorfor de mener, at regeringen bør fortsætte, til grundlovens skæbne er afgjort. Dersom folkeafstemningen går grundloven imod, må det ventes, at regeringen øjeblikkelig

stiller sit mandat til rådighed; i modsat fald vil det være klogt, hvis regeringen bliver til september og gennemfører det første valg under den nye grundlov.

Efter at statsministeren har fået forelagt partiformændenes synspunkter, erklærer han, at regeringen ikke har den mindste lyst til at fortsætte på de socialdemokratiske betingelser.

Den slesvig-holstenske viceministerpræsident Waldemar Kraft beklager danske politikeres udtalelser om Kielregeringens såkaldte Program Nord, idet han henviser til, at det danske mindretals talsmand for nylig har sluttet sig til dette program i den slesvig-holstenske landdag.

Finansministeriet meddeler, at der foruden de 70 mill. kr. af nationalbankens dollarbeholdning, der i februar blev afsat til afdrag på de offentlige dollarlån, i år vil blive anvendt yderligere ca. 5 mill. $ (ca. 35 mill. kr.) til afbetaling på en række dollarlån. Som motivering for denne ekstra afbetaling anføres de netop modtagne skibsfartserstatninger fra U.S.A. på godt 4 mill. $. Med de beløb, der nu er stillet til rådighed, er der siden 1947 anvendt ialt 40 mill. $ til betaling af skyldige afdrag på de offentlige danske dollarlån.

23. En handelsaftale mellem Danmark og Tjekoslovakiet for tiden 23. april 1953–22. april 1954 omfatter en gensidig vareudveksling på ca. 17 mill. kr.

24. Statsminister Erik Eriksen meddeler kongen, at partierne er enige om at udskyde videre drøftelse af regeringsspørgsmålet til efter landstingsvalget den 28. april, og kongen anmoder derefter regeringen om at fungere videre, til landstingsvalget er overstået.

25. I Oslo underskrives en overenskomst om vareudvekslingen mellem Danmark og Norge for perioden 1. april 1953–31. marts 1954. Aftalen omfatter dels varer, som er på bunden liste i de to lande, dels frilistevarer, for hvis vedkommende importlandet har ønsket at sikre tilførslerne. For de bundne varer betegner aftalen en forøgelse af såvel de danske som de norske eksportkontingenter.

En overenskomst om samhandelen mellem Danmark og Østrig i perioden 1. maj 1953–30. april 1954 forudser en vareudveksling til et beløb af ca. 30 mill. kr. hver vej.

Den socialdemokratiske rigsdagsgruppes bestyrelse og partiets forretningsudvalg vedtager en udtalelse, hvori det kræves, at regeringen straks træder tilbage, hvis statsministerens hånlige omtale af tilbudet om at lede folkeafstemningen om den nye grundlov er at opfatte som ministeriets endelige afvisning af tilbudet.

26. Danmarks ambassadør i Washington, Henrik Kaufmann, opfordrer i en amerikansk radioudsendelse U.S.A. til at slå ind på en friere handelspolitik for at gøre de europæiske lande uafhængige af amerikansk hjælp. Han udtaler endvidere, at Danmark vil behøve amerikansk hjælp i endnu et par år for at kunne opbygge landets forsvar til en styrke, der svarer til Atlantpagtens krav.

27. Byretten idømmer den kommunistiske redaktør Palle Voigt 4 måneders fængsel for at have opfordret de indkaldte værnepligtige til lydighedsnægtelse som protest mod 18 måneders tjenestetid.

28. Ved landstingsvalget vælges 24 s., 5 r.v., 10 k.f., 16 v., 1 rf. og 1 føring. Landstingets sammensætning, inkl. de tingvalgte medlemmer, er herefter 33 s., 6 r.v., 13 k.f., 22 v., 1 rf. og 1 føring. Efter landstingsvalget i 1951 var stillingen 33 s., 6 r.v., 12 k.f., 22 v., 1 rf., 1 k. og 1 føring.

Det meddeles officielt, at UNISCAN på et møde i London har drøftet Commonwealth-konferencens forslag om friere verdenshandel på grundlag af sterling som fri valuta. Desuden foretog de fire landes repræsentanter den sædvanlige halvårlige gennemgang af den engelsk-skandinaviske handel.

30. Den radikale rigsdagsgruppe vedtager

enstemmigt en udtalelse, der giver tilslutning til de synspunkter, partiets repræsentanter har fremsat over for kongen. Efter et møde i retsforbundets rigsdagsgruppe udtales det, at der i gruppen var tilslutning til, at regeringen fortsætter på sædvanligt parlamentarisk grundlag, således at den kun viger efter beslutning af folketinget. Den fungerende formand for socialdemokratiet, fhv. minister H. C. Hansen, udtaler: „Hvis regeringen bliver siddende imod vort ønske, er det givet, at vi vil føre en skarp oppositionspolitik."

Detailpristallet for april viser et fald på 3 points til 375 (1914 = 100) i sammenligning med januar.

Maj 1953

1. I sin 1. maj tale i Fælledparken udtaler fhv. minister H. C. Hansen, at det nu i rigsdagen må klarlægges, om regeringens parlamentariske basis er i orden. Socialdemokratiet vil derfor tage initiativet til en afstemning i folketinget snarest muligt efter rigsdagens sammentræden.
2. Kongen modtager repræsentanter for såvel regeringspartierne som for socialdemokratiet, det radikale venstre og retsforbundet. Efter at det gennem de fremsatte udtalelser er konstateret, at et flertal i folketinget med grundlovssagens gennemførelse for øje tilråder kongen at opfordre ministeriet til at fortsætte, tilkalder kongen statsminister Erik Eriksen, der trækker sin demissionsbegæring tilbage.

   Fhv. minister Jørgen Jørgensen (r. v.) udtaler, at det må være en forudsætning for regeringens forbliven, til grundlovsspørgsmålet er løst, at der ikke i denne periode træffes beslutninger af uden- eller indenrigspolitisk karakter, som partierne ikke kan give deres tilslutning. Når grundloven er gennemført, vender vi tilbage til de almindelige parlamentariske regler, således at det er rigsdagen, der afgør, hvor kort eller hvor længe regeringen skal fortsætte.

   Den dansk-franske handelsaftale af 8. oktober 1951 forlænges for yderligere 6 måneder (1. april–30. september 1953). Medens Danmarks import fra det franske møntområde som helhed er fastsat til 50 % af kontingenterne i den tidligere helårsaftale, er Danmarks eksport til det franske moderland ligesom i den sidste halvårsaftale sat til 30 % af helårsaftalens kontingenter.
6. Statsminister Erik Eriksen åbner den overordentlige rigsdagssamling, hvis hovedopgave er at tage stilling til grundlovsforslaget, således som det blev vedtaget i den foregående ordinære samling.
7. Ved folketingsvalget på Færøerne genvælges Peter Mohr Dam, socialdemokratiet, og Johan Poulsen, sambandspartiet.

   Efter at folketinget efter indstilling fra udvalget for prøvelse af valg har godkendt samtlige mandater og genvalgt præsidium, fremsætter statsminister Erik Eriksen grundlovsforslaget, finansminister Thorkil Kristensen forslag til tillægsbevilling for 1952–53 og arbejds- og socialminister Poul Sørensen forslag om eftergivelse af kommunehjælp og om ekstraordinær adgang til aldersrente, såfremt grundlovsforslaget bliver gennemført.

   Landstinget godkender samtlige mandater og genvælger præsidium, hvorefter indenrigs- og boligminister Aksel Møller fremsætter forslag til lov om folketingsvalg i Grønland.

   Fhv. minister Frode Jacobsen vælges til vicepræsident i Europarådet.
8. Fhv. statsminister Knud Kristensen indleder en række møder mod grundlovsforslaget med en tale i Ålborghal-

len. Møderne arrangeres af „komiteen af 7. april 1953".

Ved folketingets første behandling af tillægsbevillingsforslaget stiller H. C. Hansen (s.) forslag om, at tinget udtaler, at man savner tillid til regeringen, og Aksel Larsen (k.) foreslår en dagsorden, der opfordrer regeringen til at standse forberedelserne til at modtage fremmede militære styrker på baser i Danmark. Intet af disse forslag kommer til afstemning, idet tinget med 78 stemmer mod 67 (s. og k.) vedtager en af Bertel Dahlgaard (r.v.) stillet dagsorden, hvori det hedder, at alle demokratiske kræfter bør forenes om at sikre den nye grundlovs endelige vedtagelse, og at alle større politiske stridsspørgsmål derfor må hvile, indtil grundlovssagen er afgjort.

Fhv. minister Per Federspiel vælges til formand for Europarådets økonomiske komité.

12. Folketinget vedtager ved 3. behandling grundlovsforslaget med 125 stemmer mod 6 (k.); venstremændene J. Martin og Hans Conrad Koefoed undlader at stemme.

Ved folketingets 1. behandling af forslaget om eftergivelse af kommunehjælp m.m. meddeler arbejds- og socialminister Poul Sørensen, at han er villig til at foreslå en ændring, således at eftergivelsen ikke gøres afhængig af, at grundlovsforslaget vedtages ved folkeafstemningen.

Det meddeles, at Thulekolonien i Grønland vil blive flyttet godt 100 km nordpå på grund af, at det amerikanske baseanlæg medfører sådanne forstyrrelser for dyrelivet, at eskimoernes erhvervsmuligheder er truede.

15. Folketinget vedtager ved 3. behandling forslaget om folketingsvalg i Grønland, der hermed er færdigt fra rigsdagen.

Landstinget vedtager ved 3. behandling grundlovsforslaget med 58 stemmer mod 4 (venstremændene Hauch, Villemoes, Bøgh og Esther Malling Pedersen); Korsgaard (k.f.) og Stegger Nielsen (v.) undlader at stemme. Landstinget vedtager ligeledes ved 3. behandling forslagene om eftergivelse af kommunehjælp og tillægsbevilling for 1952–53, der hermed er færdige fra rigsdagen.

Rigsdagen tager ferie på ubestemt tid.

18. Indenrigs- og boligminister Aksel Møller udtaler, at der er en sådan mangel på murersvende, at der ikke med det første kan sættes nyt byggeri i gang, og at der er indkommet langt flere ansøgninger om statslån til byggeri, end man kan overkomme i dette års byggeprogram.

19. Dronning Juliana af Holland og prinsgemal Bernhard ankommer på officielt besøg til København.

Udenrigsministrene fra Danmark, Norge og Sverige samt den islandske minister i Oslo afslutter et møde i Oslo med at udsende en erklæring, hvori de giver tilslutning til Churchills forslag om et stormagtsmøde på højeste plan. Udenrigsministrene udtrykker desuden håbet om en våbenhvile i Korea på grundlag af det indiske resolutionsforslag, som i efteråret antoges af FNs generalforsamling med stor majoritet, og noterer med tilfredshed den interesse for en udvidelse af handelen mellem øst og vest, som var kommet til udtryk på konferencen i FNs økonomiske kommission for Europa i Genève. Endvidere enedes man på et fællesmøde med Nordisk Råds præsidium om formerne for det fremtidige samarbejde mellem regeringerne og rådets organer og konstaterede med tilfredshed, at rådets anbefalinger allerede undersøges af de enkelte landes regeringer, og at dette arbejde er i god gænge.

20. En polsk MIG-jager lander på Bornholm. Piloten angiver at være politisk flygtning. Den polske minister anmoder om, at flyvemaskinen snarest muligt må blive udleveret til Polen.

28. Ved folkeafstemningen afgives 1.183.292 stemmer, 45.76 % af det samlede vælgertal, for grundlovsforslaget, der så-

ledes er godkendt. 319.135 eller 12.3 % stemmer nej, og 25.231 (1 %) stemmesedler er blanke eller ugyldige. Antallet af ja-stemmer i forhold til vælgerbefolkningen er i hovedstaden 43.6 %, på øerne 52.6 %, i Jylland 41.8 % og på Færøerne 6.7 %. Ved afstemningen om valgretsalderen afgives 840.815 stemmer for 23 år, 700.122 stemmer for 21 år, og 67.688 stemmesedler er blanke eller ugyldige. Den samlede stemmeprocent er 57.5, for vælgere over 25 år ca. 59 og for vælgere 21–24 år, ca. 36.

30. Byretten frifinder de 6 søofficerer, der var tiltalt for tjenesteforseelser i anledning af eksplosionskatastrofen på Holmen den 23. november 1951. Dommeren udtaler, at der på Holmen har foreligget visse svagheder af organisatorisk art, for hvilke de tiltalte ikke kan gøres ansvarlige.

31. Ved De danske Provinsbankers Forenings generalforsamling udtaler nationalbankdirektør Svend Nielsen, at valutaskabende og valutabesparende erhvervsgrene må have første prioritet, når det gælder bankernes udlån. Når rigsdagen tværtimod har sat boligbyggeriet øverst på prioritetslisten, skyldes det næppe mangel på økonomisk realitetssans, men er formentlig historisk bestemt.

Juni 1953

1. Generaldirektør Terkelsen, D.S.B., forelægger en plan om at flytte automobiloverfarten over Store Bælt fra ruten Korsør-Nyborg til en ny, kortere rute Halskov-Knudshoved. Udgifterne til havne og færgelejer anslås til 35 mill. kr., hvortil kommer 20 mill. kr. til vejforlægninger og 13–15 mill. kr. til anskaffelse af en ny bilfærge.

3. Forhandlinger mellem repræsentanter for Den internationale Valutafond og de danske myndigheder angående dollarpræmieringsordningen resulterer i et dansk tilsagn om ved internationalt samarbejde at medvirke til afskaffelse af ekstraordinære støtteforanstaltninger som dollarpræmieringen, idet det fra dansk side understreges, at ordningen er indført af defensive hensyn.

5. I et statsråd på Christiansborg underskriver kongen den nye grundlov og meddeler, at han ved den nye tronfølgelovs ikrafttræden har besluttet at tillægge prins Knud titlen arveprins af Danmark. Efter statsrådet overrækker statsminister Erik Eriksen ved en højtidelighed i rigsdagens fællessal rigsdagseksemplaret af grundloven til folketingets formand Gustav Pedersen.

9. Ved forhandlingerne mellem repræsentanter for det engelske levnedsmiddelministerium og de danske svineslagterier kræver englænderne baconprisen nedsat med 10 %.

10. Danmark giver afkald på yderligere Marshall-hjælp efter at have modtaget ialt 300 mill. $, heraf 33 mill. som lån, resten som gave.

12. Justitsministeriet meddeler, at tre tyske statsborgere, deriblandt Pancke, der alle er idømt straf af fængsel i 20 år for krigsforbrydelser, er blevet benådet og udbragt af riget.

15. En ny handelsaftale mellem Danmark og Holland for perioden 13. juni 1953 –12. juni 1954 omfatter udveksling af bundne varer til 40 mill. kr. hver vej.

16. I Warszawa underskrives en overenskomst om vareudvekslingen mellem Danmark og Polen for tiden 1. marts 1953–28. februar 1954. Importlisten, der har en samlet værdi af ca. 110 mill. kr., indeholder bl. a. kontingenter for 1 mill. tons kul, medens eksportlisten har en samlet værdi af ca. 85 mill. kr.

18. Finansudvalgets flertal tiltræder en bevilling på 27 mill. kr. til bygning af nye ammunitionsfabriker.

19. Forsvarsminister Harald Petersen meddeler, at han vil søge udvirket delvis benådning for de 225 soldater, der er blevet idømt lovens mildeste straf for mytteri, 4 måneders fængsel. Også de sager, hvor der er idømt højere straf, vil blive taget op til overvejelse med henblik på en eventuel benådning.

22. Mellem mejeribrugets smøreksportudvalg og den russiske handelsrepræsentation i København sluttes aftale om levering af 6000 tons smør til Rusland til en pris af 7.35 kr. pr. kg.

    På den europæiske stål- og kulpuljes møde i Strasbourg retter Hermod Lannung på Danmarks vegne kritik mod ledelsen, fordi den har tilladt en stigning af prisen på kul og stål, som eksporteres til lande, der står uden for Schumanplanen.

23. Fhv. statsminister Hans Hedtoft udtaler på den socialdemokratiske partikongres, at vi bør takke for tilbudet om permanent stationering af allierede flyvere i Danmark i fredstid, men meddele, at vi i den nuværende situation ikke ønsker at tage mod tilbudet.

25. Det meddeles, at fhv. statsminister Knud Kristensen har udmeldt sig af venstre, af hvilket han siden 1948 var æresmedlem.

30. I en resolution fra De samvirkende danske Husmandsforeningers landsmøde kræves øget udstykning og bedre muligheder for fremskaffelse af tillægsjord, eventuelt ved ekspropriation.

Institutet for Historie og Samfundsøkonomi

Boganskaffelser til biblioteket

Økonomiske og sociale problemer i almindelighed.

Allbaugh, Leland G., Crete. A Case Study of an Underdeveloped Area. Princeton, New Jersey 1953. 572 s.

Bibliography on Income and Wealth 1937–1947. Edited by Daniel Creamer. International Association for Research in Income and Wealth. Cambridge 1952. 184 s.

Bibliography on Income and Wealth. Volume II. 1948–1949. Edited by Phyllis Deane. International Association for Research in Income and Wealth. Cambridge 1953. 109 s.

Diebold, William. The End of the I.T.O. Essays in International Finance. No. 16, oct. 1952. Princeton University, New Jersey. 37 s.

James, John. An Experimental Study of Tensions in Work Behavior. Los Angeles 1951. 242 s.

Keynes, John Maynard. A Treatise on Money. Volume I: The Pure Theory of Money. 363 s. Volume II: The Applied Theory of Money. 424 s. London 1930.

Lande i nød. En oversigt over bistanden til de underudviklede områder og det nordiske hjælpearbejde efter krigen. Kbh. 1953. 207 s.

Legal Aspects of Hydro-Electric Development of River and Lakes of Common Interest. United Nations. ECE. Geneva, january 1952. 333 s.

Marchal, André. La pensée économique en France depuis 1945. Paris 1953. 240 s.

Ohlsson, Ingvar. On National Accounting. Konjunkturinstitutet, Stockholm 1953. 353 s.

World Production of Raw Materials. Information Papers no. 18. Royal Institute of International Affairs. London 1953. 104 s.

International politik og historie.

Britain and the United States. Problems in Cooperation. A joint report prepared by Henry L. Roberts and Paul A. Wilson. Published for the Council on Foreign Relations. New York 1953. 253 s.

Churchill, Winston S. The second World war. Volume V: Closing the ring. London 1952. 673 s.

Corbett, P. E. The Individual and World Society. Publication no. 2 of the Center for Research on World Political Institutions. Princeton university, New Jersey 1953. 59 s.

The Diplomats 1919–1939. Edited by Gordon A. Craig and Felix Gilbert. Princeton, New Jersey 1953. 700 s.

Documents on American Foreign Relations 1952. Edited by Clarence W. Baier and Richard P. Stebbins. New York 1953. 391 s.

Medlicott, W. N. History of the Second World War. The economic blockade. Volume I. London 1952. 731 s.

Toynbee, Arnold J. The Conduct of British Empire Foreign Relations since the Peace Settlement. Oxford 1928. 126 s.

Toynbee, Arnold J.: Survey of International Affairs. Royal Institute of International Affairs.
1938. Volume I. 735 s.
1938. Volume II. 475 s. The Crisis over

Czechoslovakia. January to September 1938. By R. G. D. Laffan.

1939–1946. The World in March 1939.

1939–1946. The Middle East in the War. By George Kirk.

1938. Volume III. 622 s. By R. G. D. Laffan and others.

The Report of the First London Parliamentary Conference. Sept. 24–29, 1951. The parliamentary group for world government, London 1952. 121 s.

Report of the Second London Parliamentary Conference on World Government. September 20–26 1952. Edited by Gilbert McAllister. World Association of Parliamentarians for World Government. London 1953. 187 s.

Statskundskab og sociologi.

Aubert, Vilhelm og Torstein Eckhoff. Retten og Menneskene. Sak og Samfunn. Utgitt av Chr. Michelsens Institutt for Videnskap og Åndsfrihet. Bergen 1953. 48 s.

Easton, David. The Political System. An inquiry into the state of political science. New York 1953. 320 s.

International Repertory of Social Science Documentation Centres. UNESCO. Paris. 42 s.

Mannheim, Karl. Essays of the Sociology of Knowledge. London 1952. 327 s.

Mannheim, Karl. Ideology and Utopia. An introduction to the Sociology of knowledge. London 1952. 318 s.

Monnerot, Jules. Sociology of Communism. London 1953. 339 s.

Newcomb, Theodore M. Social Psychology. London 1952. 690 s.

Europa i almindelighed.

Borkenau, Franz. Der europäische Kommunismus. Seine Geschichte von 1917 bis zur Gegenwart. Bern 1952. 540 s.

European Political Systems. Edited by Taylor Cole. New York 1953. 699 s.

Holborn, Hajo. The Political Collapse of Europe. New York 1951. 207 s.

Skandinavien.

Aude-Hansen, Carl. Fra fængsel til frihed. Kriminalforsorg i Danmark. Kbh. 1952. 333 s.

Christiansen, Arne. Hvem hjælper. Oversigt over offentlige og private hjælpeforanstaltninger. København 1953. 265 s.

la Cour, Jacob og Axel Wass. Skattelovene. Samling af love og anordninger m. v. vedrørende indkomst- og formuebeskatningen samt ejendomsbeskatningen i den form de har gyldighed for skatteåret 1952–53. Kbh. 1952. 340 s.

Danske arkitekturstrømninger 1850–1950. En arkitekturhistorisk undersøgelse af Knud Millech under redaktion af Kay Fisker udgivet af Østifternes Kreditforening. Kbh. 1951. 364 s.

Drejer, A. Axelsen. Den danske Andelsbevægelse. Med bidrag af J. Th. Arnfred, Fr. Dalgaard, L. A. Godsk og C. C. Heilesen (ved Adam Jacobi). 6. udgave. Kbh. 1952. 370 s.

Erhvervshistorisk årbog. Meddelelser fra erhvervsarkivet IV. Kbh. 1952. 118 s.

Greve, Tim. Nominasjon ved stortingsvalg. Chr. Michelsens Institutt for Videnskap og Åndsfrihet. Bergen 1953. 71 s.

Heckscher, Gunnar. Svensk statsförvaltning i arbete. Sth. 1952. 435 s.

Moltke, Kai. Pengemagt og Ruslandspolitik. Kbh. 1953. Første del 229 s. Anden del 324 s.

Nedskjutningen av två svenska flygplan över Östersjön i juni 1952. Noter växlade mellan Sverige och Sovjetunionen, Pressmeddelanden m. m. Aktstycken utgivna av Kungl. Utrikesdepartementet. Sth. 1952. 8 s.

Socialpolitikken i Danmark i de første tre efterkrigsår belyst ved udviklingen i de sociale udgifter i finansårene 1945–46–1947–48. Redegørelse af Socialministeriets statsvidenskabelige konsulent. Særtryk af „Socialt Tidsskrift". Kbh. 1949. 40 s.

Stenkol och lera. Skildringar kring Höganäsbolagets och dess föregångares verksamhet. Utgivna av Höganäs-Billesholms aktiebolag. I. Inledande översikter. Stenkolsbrytningen i Skåne intill 1658.

Ungdommen og fritiden. Betænkning afgivet af ungdomskommissionen. Kbh. 1952. 331 s.

Wärneryd, Karl-Erik. Annonsbyråernas struktur. FFI, meddelande nr. 40. Sth. 1952. 246 s.

Wärneryd, Karl-Erik. The Structure of Swedish Advertising Agencies. English summary of medd. nr. 40. Annonsbyråernas struktur. F.F.I. Sth. 1952. 21 s.

Översikt över det ekonomiska läget 1950. (Nationalbudget för år 1950). With a summary in English. Sth. 1950. 75 s.

Vesteuropa.

The Agricultural Dilemma. A report of an enquiry organised by viscount Astor and mr. B. Seebohm Rowntree. London 1935. 85 s.

Colvin, Ian. Chief of Intelligence. London 1951. 223 s.

Ethnologie de l'Union Française, (Territoires extérieurs) par André Leroi-Gourhan et Jean Poirier. Tome premier: Afrique. Tome second: Asie – Océanie – Amérique. Paris 1953. 477 og 590 s.

Facts about Finland. Edited by Jukka Miesmaa. Helsinki 1952. 64 s.

Goldstein, Joseph. The Government of British Trade Unions. A study of apathy and the democratic process in the transport and general workers union. With a foreword by Arthur Deakin. London 1952. 300 s.

Granqvist, Hans. Frankrike. 1950-talets världspolitik. Stockholm 1953. 125 s.

Lhomme, Jean. La politique sociale de l'Angleterre contemporaine. Salaires – Coût de la vie – Emploi. Paris 1953. 516 s.

Pollock, James K. and Homer Thomas. Germany in Power and Eclipse. The background of German development. New York 1952. 661 s.

Taylor, Telford. Sword and Swastika. The Wehrmacht in the Third Reich. London 1953. 413 s.

Webb, Sidney and Beatrice. The History of Trade Unionism. London 1894. 558 s.

Østeuropa.

Boldizsár, Iván. Gegen das ungarische Volk. Budapest 1952. 162 s.

Carr, E. H.: A History of Soviet Russia. The Bolshevik Revolution 1917–1923. Vol. II. London 1952. 400 s. Vol. III. London 1953. 614 s.

Halecki, Oscar. Borderlands of Western Civilization. A History of East Central Europe. New York 1952. 503 s.

Kidič, Boris. De L'edification de l'economique socialiste en REPY. Belgrade 1948. 101 s.

Lapidus, I. and K. Ostrovityanov. An Outline of Political Economy. Political Economy and Soviet Economics. New York. 538 s.

Poray, J. B. and O. S. Zeromska. The Pattern of Life in Poland. VII. Art and Literature. Paris 1952. 76 s.

Schwarz, Solomon. The Jews in the Soviet Union. U.S.A. 1951. 380 s.

Sharp, Samuel L. Poland. White Eagle on a Red Field. Cambridge 1953. 338 s.

Shimkin, Demitri B. Minerals. A Key to Soviet Power. Massachusetts 1953. 452 s.

Vernadsky, George. The Mongols and Russia. U.S.A. 1953. 462 s.

Amerika.

Hudson, S. C., R. A. Stutt, WM. van Vleit and J. L. Forsyth. Types of Farming in Canada. A co-operative study by the economics division marketing service and the census division dominion bureau of statistics. Publication 825. Farmers Bulletin 157. Ottawa, Canada 1949. 81 s.

Percival, Walter Pilling. Across the Years. A Century of education in the province of Quebec. Montreal 1946. 195 s.

Det mellemste Østen.

Hurewitz, J. C. Middle East Dilemmas. The Background of United States policy. New York 1953. 273 s.

Lenczowski, George. The Middle East in World Affairs. New York 1952. 459 s.

Twitchell, K. S. Saudi Arabia. With an Account of the Development of its Natural Resources. Princeton, New Jersey 1953. 231 s.

Det fjerne Østen og Oceanien.

Asian Nationalism and the West. A Symposium based on documents and reports of the eleventh conference Institute of Pacific Relations. Edited by William L. Holland. New York 1953. 449 s.

Feis, Herbert. The China Tangle. The American Effort in China from Pearl Harbor to the Marshall Mission. Princeton, New Jersey 1953. 445 s.

New Zealand. Udarbejdet af Statens Udvandringskontor. Kbh. 1952. 29 s.

Overacker, Louise. The Australian Party System. U.S.A. 1952. 372 s.

Zinkin, Maurice. Asia and the West. Issued under the auspices of the international secretariat. Institute of Pacific Relations. London 1953. 304 s.